

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta
za gradbeništvo
in geodezijo

Jamova cesta 2
1000 Ljubljana, Slovenija
<http://www3.fgg.uni-lj.si/>

DRUGG – Digitalni repozitorij UL FGG
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

To je izvirna različica zaključnega dela.

Prosimo, da se pri navajanju sklicujete na bibliografske podatke, kot je navedeno:

Papež, I., 2016. Odnos stroke do participacije javnosti v postopkih prostorskega načrtovanja na lokalni ravni. Magistrsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo. (mentorica Zavodnik Lamovšek, A., somentor Uršič, M.): 116 str.

Datum arhiviranja: 14-10-2016

University
of Ljubljana

Faculty of
Civil and Geodetic
Engineering

Jamova cesta 2
SI – 1000 Ljubljana, Slovenia
<http://www3.fgg.uni-lj.si/en/>

DRUGG – The Digital Repository
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

This is original version of final thesis.

When citing, please refer to the publisher's bibliographic information as follows:

Papež, I., 2016. Odnos stroke do participacije javnosti v postopkih prostorskega načrtovanja na lokalni ravni. M.Sc. Thesis. Ljubljana, University of Ljubljana, Faculty of civil and geodetic engineering. (supervisor Zavodnik Lamovšek, A., co-supervisor Uršič, M.): 116 pp.

Archiving Date: 14-10-2016

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta za
*gradbeništvo in
geodezijo*

Jamova 2
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon (01) 47 68 500
faks (01) 42 50 681
fgg@fgg.uni-lj.si

INTERDISCIPLINARNI
PODIPLOMSKI ŠTUDIJSKI
PROGRAM PROSTORSKEGA
IN URBANISTIČNEGA
PLANIRANJA
SMER URBANISTIČNO
PLANIRANJE

Kandidatka:

IRENA PAPEŽ

**ODNOS STROKE DO PARTICIPACIJE JAVNOSTI V
POSTOPKIH PROSTORSKEGA NAČRTOVANJA NA
LOKALNI RAVNI**

Magistrsko delo št.: 96/IP

**ATTITUDES OF THE SPATIAL PLANNING
PROFESSION TOWARDS PUBLIC PARTICIPATION IN
SPATIAL PLANNING AT LOCAL LEVEL**

Graduation – Master Thesis No.: 96/IP

Mentorica:

doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek

Predsednica komisije:

doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek

Somentor:

doc. dr. Matjaž Uršič

Član komisije:

izr. prof. dr. Drago Kos

doc. dr. Aleš Mlakar

Ljubljana, 26. september 2016

»Ta stran je namenoma prazna.«

STRAN ZA POPRAVKE

IZJAVE

Spodaj podpisana študentka IRENA PAPEŽ, vpisna številka 26203032, avtor/-ica pisnega zaključnega dela študija z naslovom: ODNOS STROKE DO PARTICIPACIJE JAVNOSTI V POSTOPKIH UREJANJA PROSTORA NA LOKALNI RAVNI

IZJAVLJAM

1. *Obkrožite eno od variant a) ali b)*

a) da je pisno zaključno delo študija rezultat mojega samostojnega dela;

b) da je pisno zaključno delo študija rezultat lastnega dela več kandidatov in izpolnjuje pogoje, ki jih Statut UL določa za skupna zaključna dela študija ter je v zahtevanem deležu rezultat mojega samostojnega dela;

2. da je tiskana oblika pisnega zaključnega dela študija istovetna elektronski obliki pisnega zaključnega dela študija;

3. da sem pridobil/-a vsa potrebna dovoljenja z uporabo podatkov in avtorskih del v pisnem zaključnem delu študija in jih v pisnem zaključnem delu študija jasno označil/-a;

4. da sem pri pripravi pisnega zaključnega dela študija ravnal/-a v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobil/-a soglasje etične komisije;

5. soglašam, da se elektronska oblika pisnega zaključnega dela študija uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;

6. da na UL neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve avtorskega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja pisnega zaključnega dela študija na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija UL;

7. da dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v pisnem zaključnem delu študija in tej izjavi, skupaj z objavo pisnega zaključnega dela študija.

V/Na: _____

Datum: _____

Podpis študenta/-ke:

BIBLIOGRAFSKO-DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK

UDK:	352:711.1(497.4)(043)
Avtor:	IRENA PAPEŽ, univ. dipl. inž. arh.
Mentor/mentorica:	Prof. dr. Alma Zavodnik Lamovšek
Somentor/somentorica:	Prof. dr. Matjaž Uršič
Naslov:	Odnos stroke do participacije javnosti v postopkih urejanja prostora na lokalni ravni
Tip dokumenta:	magistrsko delo
Obseg in oprema: :	116 str., 15 pregl., 15 sl., 2 pril.
Ključne besede:	javnost, participacija, prostorsko načrtovanje

Izveček

Predstavljeno magistrsko delo je osredotočeno na odnos prostorsko-načrtovalske stroke do participacije javnosti v postopkih urejanja prostora na lokalni ravni. Delo obravnava tezo o avtoritativnem odnosu prostorskih načrtovalcev do javnosti, upoštevajoč posredne in neposredne vplive različnih deležnikov in dejavnikov v prostoru. Naloga je sestavljena iz teoretičnega in raziskovalnega dela. Metodološki pristop sledi glavnima raziskovanima skupinama: načrtovalski stroki in javnosti. Sodelujoči v kvalitativni študiji, prostorski strokovnjaki, ki se pri svojem delu srečujejo s participacijo javnosti, kritično ovrednotijo svoje delo, predstavijo primere dobre in slabe prakse vključevanja različnih javnosti ter podajo predloge za vzpostavitev aktivnega vključujočega prostorskega načrtovanja. Kvantitativna študija je bila izvedena med dvema različnima ciljnim skupinama: splošno in zainteresirano javnostjo. Rezultati ankete, izvedene med splošno javnostjo, so pokazali pričakovane rezultate splošne nezainteresiranosti po sodelovanju v postopkih urejanja prostora, medtem ko so rezultati ankete, izvedene med zainteresirano javnostjo, pokazali na razmeroma visoko zaupanje javnosti v prostorske načrtovalce.

BIBLIOGRAPHIC –DOCUMENTALISTIC INFORMATION AND ABSTRACT

UDC:	352:711.1(497.4)(043)
Author:	IRENA PAPEŽ, univ. dipl. inž. arh.
Supervisor:	Prof. dr. Alma Zavodnik Lamovšek
Co-advisor:	Prof. dr. Matjaž Uršič
Title:	Attitudes of the Spatial Planning Profession Towards Public Participation in Spatial Planning at Local Level
Document type:	116 p., 15 tab., 15 fig., 2 ann.
Notes:	M. Sc. Thesis
Key words:	public, participation, spatial planning

Abstract

This master's thesis focuses on public participation and attitude, regarding spatial planning processes at local level. Furthermore, it deals with a hypothesis based on the authoritarian attitude of the spatial planners towards the public; having regard to the direct and indirect impacts of different stakeholders and factors in the area. The thesis comprises a theoretical component and a research component. The methodological approach is aligned with the main research groups: the spatial planning profession and the public. Participants in the qualitative study, namely spatial professionals, who in their work have to deal with public participation, critically evaluate their work and present examples of good and bad practices of integrating the public, and subsequently provide suggestions for establishing active and inclusive spatial planning processes. The quantitative study was conducted between two different target groups: the general public and the interested public. The results of the survey, conducted among the general public, presented the expected results on the overall lack of interest to participate in the spatial planning processes, while the results of the survey, conducted among the interested public, presented a relatively high public confidence in spatial planners.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Almi Zavodnik Lamovšek za vodenje skozi nalogo ter somentorju doc. dr. Matjažu Uršiču za svetovanje in strokovno pomoč. Mag. Maji Simoneti se zahvaljujem za pomoč pri izbiri teme.

Iskreno se zahvaljujem vsem intervjuvancem, ki niso le poglobljeno odgovarjali na zastavljena vprašanja, temveč so z dodatnimi predlogi in prispevki doprinesli k nadgradnji naloge. Zahvaljujem se tudi vsem anketirancem, ki so se v velikem številu odzvali na anketo.

Zahvaljujem se delodajalcu za podporo in razumevanje.

Prav posebna zahvala gre mojima fantoma za potrpežljivost, spodbudo in čas, ki sem jih, zlasti na koncu, tako zelo potrebovala.

Hvala tudi vsem ostalim, ki ste aktivno pripomogli k nastanku tega dela, in vas je preveč, da bi se lahko vsakemu posebej zahvalila.

Delo posvečam svoji mami, večni optimistki.

»Ta stran je namenoma prazna.«

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
1.1 Predstavitev teme	1
1.2 Zgradba naloge	2
1.3 Cilji raziskovanja in pričakovani rezultati	3
1.4 Predstavitev delovne hipoteze	4
2 TEORETIČNA IN NORMATIVNA IZHODIŠČA	7
2.1 Širši teoretični okvir	7
2.2 Opredelitev javnosti v postopkih urejanja prostora	8
2.3 Participativno prostorsko načrtovanje	11
2.3.1 Formalno vključevanje javnosti v postopke prostorskega načrtovanja na lokalni ravni	11
2.3.2 Neformalne oblike vključevanja javnosti v postopke urejanja prostora na lokalni ravni	13
2.3.3 Lestvice participacije	16
2.3.4 Merila za uspešno participativno načrtovanje	19
2.3.5 Pasti participativnega načrtovanja	23
2.4 Problematika odnosov med deležniki urejanja prostora	24
2.4.1 Problematika odnosov med posameznimi strokovnimi skupinami v postopkih prostorskega načrtovanja	24
2.4.2 Vzpostavitev in pomen zaupanja med deležniki urejanja prostora	26
2.5 Normativna izhodišča	30
2.5.1 Pregled zakonskih predpisov	31
Ustava RS	32
Aarhuška konvencija	32
Zakon o dostopu do informacij javnega značaja	34
Zakon o varstvu okolja	34
Zakon o prostorskem načrtovanju	34
Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor	35
2.6 Primerjalna analiza Aarhuške konvencije z ZPNačrtom in ZUPUDPP	36
2.6.1 Analiza implementacije Aarhuške konvencije v zakon, ki ureja prostorsko načrtovanje na lokalni ravni	37
2.6.2 Analiza implementacije Aarhuške konvencije v zakon, ki ureja umeščanje državnih ureditev v prostor	38
3 METODOLOŠKI PRISTOP	41
3.1 Metoda kvalitativnega raziskovanja – poglobljeni polstrukturirani intervjuji s strokovnjaki na področju prostorskega načrtovanja	42
3.1.1 Raziskovalna metoda	42
3.1.2 Predstavitev zasnove vprašalnika, izbora intervjuvancev in načina pridobivanja podatkov	43
3.1.3 Opis in prikaz tehnike kodiranja	44
3.1.4 Rezultati, interpretacija in diskusija	46
3.2 Metoda kvantitativnega raziskovanja – izvedba anonimne spletne ankete med splošno in zainteresirano javnostjo	79
3.2.1 Raziskovalna metoda	79
3.2.2 Predstavitev zasnove vprašalnika, izbora anketirancev in načina zbiranja podatkov	80
3.2.3 Rezultati, interpretacija in diskusija	81

3.2.4	<i>Rezultati in interpretacija – splošni podatki splošne in zainteresirane javnosti</i>	82
3.2.5	<i>Interpretacija in diskusija analize rezultatov obeh raziskav</i>	100
4	REZULTATI.....	104
4.1	Sintezni rezultati raziskovanja.....	104
5	ZAKLJUČEK.....	107
6	LITERATURA IN VIRI.....	108
7	PRILOGE.....	116
7.1	Izhodiščna vprašanja za poglobljene polstrukturirane intervjuje.....	116
7.2	Vprašalnik spletne ankete.....	117

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Temeljna vprašanja	43
Preglednica 2: Prikaz primera kodiranja	46
Preglednica 3: Spol anketiranih oseb	82
Preglednica 4: Starost anketiranih oseb	83
Preglednica 5: Izobrazba anketiranih oseb.....	84
Preglednica 6: Lokacija bivanja anketiranih oseb.....	84
Preglednica 7: Zakaj z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini niso seznanjeni?	86
Preglednica 8: Ocenite stopnjo zaupanja v naslednje akterje	88
Preglednica 9: Ocenite stopnjo zadovoljstva z naslednjimi trditvami	89
Preglednica 10: Zakaj z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini niso seznanjeni?	91
Preglednica 11: Zadovoljstvo zainteresirane javnosti z urejanjem prostora v občini.....	96
Preglednica 12: Zadovoljstvo z obravnavo podanih pripomb in predlogov na vsebino prostorskega dokumenta	97
Preglednica 13: Zaupanje zainteresirane javnosti v deležnike urejanja prostora.....	98
Preglednica 14: Kompetence zainteresirane javnosti v zvezi s sodelovanjem v pripravi prostorskih dokumentov.....	98
Preglednica 15: Predlogi za izboljšanje stanja na področju vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja na lokalni ravni	99

»Ta stran je namenoma prazna.«

KAZALO SLIK

Slika 1: Zgradba naloge	3
Slika 2: Orbite zainteresirane javnosti	10
Slika 3: Lestvica sodelovanja javnosti	17
Slika 4: Lestvice sodelovanja javnosti	18
Slika 5: Prikaz implementacija Aarhuške konvencije v Zakon o prostorskem načrtovanju....	36
Slika 6: Prikaz implementacija Aarhuške konvencije v Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor	40
Slika 7: Vpliv vključevanja javnosti v načrtovanju (BF. Odd. za krajinsko arhitekturo, Participativno prostorsko načrtovanje.....	56
Slika 8: Ali ste seznanjeni z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v vaši občini?	85
Slika 9: Ali ste seznanjeni z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v vaši občini?	90
Slika 10: Ali se tudi vključujete v proces priprave dokumentov?	92
Slika 11: Ali menite, da ste v proces priprave prostorskih dokumentov vključeni dovolj zgodaj, da še imate možnost vplivati na vsebino dokumenta?	94
Slika 12: Ali menite, da ste v proces priprave prostorskih dokumentov vključeni dovolj zgodaj, da še imate možnost izbirati med različnimi alternativami?	95
Slika 13: Ali menite, da bi potrebovali dodatna znanja oziroma veščine za sodelovanje v procesih priprave prostorskih dokumentov?	100
Slika 14: Prikaz grafa splošne javnosti na vprašanje Ocenite stopnjo zaupanja v posamezne akterje.....	102
Slika 15: Prikaz grafa zainteresirane javnosti na vprašanje Ocenite stopnjo zaupanja v posamezne akterje.....	102

LIST OF TABLES

Table 1: Basic questions	43
Table 2: Presentation of coding example	46
Table 3: Gender of respondents	82
Table 4: Age of respondents	83
Table 5: Education of respondents	84
Table 6: Residence location of respondents	84
Table 7: Why are the respondents not familiar with the option of participating in the preparation processes of planning documents in their municipality?.....	86
Table 8: Estimate the level of trust in the following actors.....	88
Table 9: Estimate the level of contentment with the following statements.....	89
Table 10: Why are the respondents not familiar with the option of participating in the preparation processes of planning documents in their municipality?.....	91
Table 11: Contentment of the interested public with spatial planning in the municipality.....	96
Table 12: Contentment with dealing with submitted observations and suggestions regarding the content of the document	97
Table 13: Trust of the interested public in the stakeholders of spatial planning.....	98
Table 14: Competences of the interested public regarding participation in the preparation of the planning documents	98
Table 15: Suggestions for improving the state of including the public into the processes of spatial planning at local level	99

»Ta stran je namenoma prazna.«

LIST OF FIGURES

Figure 1: Building tasks.....	3
Figure 2: Orbits of Public Involvement Activity.....	10
Figure 3: Ladder of citizen participation.....	17
Figure 4: »Ladders« of Public Involvement	18
Figure 5: Presentation of implementation of the Aarhus Convention into the Spatial Planning Act	36
Figure 6: Presentation of implementation of the Aarhus Convention into the Siting of Spatial Arrangements of National Importance Act	40
Figure 7: Impact of involving the public in the planning.....	56
Figure 8: Are you acquainted with the option of participating in the preparation processes of planning documents in your municipality?	85
Figure 9: Are you acquainted with the option of participating in the preparation processes of planning documents in your municipality?	90
Figure 10: Are you also involved in the preparation process of the documents?.....	92
Figure 11: Do you consider you are involved in the preparation process of the planning documents early enough to have a chance to influence the content of the document?	94
Figure 12: Do you consider you are involved in the preparation process of the planning documents early enough to have a chance to choose among different alternatives?	95
Figure 13: Do you consider that more knowledge or skills is needed for participating in the preparation processes of the planning documents?	100
Figure 14: Chart presentation of the general public regarding the question: Estimate the level of trust in the following actors.....	102
Figure 15: Chart presentation of the interested public regarding the question: Estimate the level of trust in the following actors.....	102

SEZNAM PRILOG

Izhodiščna vprašanja za poglobljene polstrukturirane intervjuje.....	116
Vprašalnik spletne ankete.....	117

KRATICE

OPPN	Občinski podrobni prostorski načrt
OPN	Občinski prostorski načrt
NUP	Nosilci urejanja prostora
RS	Republika Slovenija
ZPNačrt	Zakon o prostorskem načrtovanju
ZUPUDPP	Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor
ZUreP	Zakon o urejanju prostora

SLOVARČEK

Stroke – stroko v prostorskem načrtovanju predstavlja interdisciplinarna skupina različnih strokovnjakov, izvedencev za različna področja, kot so arhitekti, krajinski arhitekti, gradbeniki, geografi, geodeti, prostorski sociologi, komunalni in prometni inženirji, ekonomisti, pravniki ter mnogi drugi, ki s svojim ekspertnim znanjem prispevajo k usklajenosti in kakovosti načrtovanih prostorskih ureditev.

Javnost – v postopkih urejanja prostora na lokalni ravni javnost najpogosteje predstavljajo posamezniki ali skupine, ki so prebivalci ali uporabniki prostora, v katerem se načrtuje.

Participacija – v urejanju prostora je participacija formalen ali neformalen komunikacijski proces, v katerem javnost, npr. lokalni prebivalci, odločevalcem prenaša oziroma sporoča svoja mnenja, občutke, želje ipd. glede zadev ali prostorskih ureditev, o katerih ji je bila ponujena možnost razprave, in s tem vpliva na odločitve (IPOP).

Prostorsko načrtovanje – izraz prostorsko načrtovanje zajema širši razpon različnih delovanj in postopkov, katerih rezultat je načrt za uresničitev določenih ciljev (Golobič, 2002). Prostorsko načrtovanje na lokalni ravni je interdisciplinarna dejavnost, s katero se na podlagi razvojnih usmeritev ob upoštevanju varstvenih, normativnih, družbenih, ekonomskih in drugih kriterijev načrtuje prostorske ureditve na območju posamezne občine.

1 UVOD

1.1 Predstavitev teme

Prostorsko načrtovanje je v sami osnovi kompleksna disciplina, pri kateri je treba upoštevati vsaj tri elemente strokovnosti pri delu prostorskega načrtovalca. Prvi je vizionarstvo, s katerim prostorski načrtovalec dolgoročno načrtuje prostorski razvoj in je v obdobju, ko je zahteva po hitrih prilagoditvah, ključnega pomena za ohranitev »skeleta« želenega razvoja prostora. Drugi je celovitost, ki mora upoštevati vse pomembne vidike in dejstva v prostoru, času in družbi. Tretji element je sprejemljivost na vseh ravneh, tako lokalni in regionalni kot tudi državni. Dober prostorski načrtovalec mora imeti pri tem veliko mero kreativnosti, da lahko uspešno preplete vse tri elemente v celovito prostorsko rešitev.

Tako razmišlja tudi Golobičeva (2002), ki pravi, da je prostorsko načrtovanje kompleksna strokovna disciplina, ki po eni strani zahteva obravnavo oziroma upoštevanje specifičnih oziroma »dorečenih dejstev« v prostoru, po drugi strani pa je zanj značilna vgrajena negotovost in subjektivnost, zaradi česar so prostorski načrtovalci postavljeni pred velike izzive.

Pomemben del »dorečenih dejstev«, kot jih navaja Golobičeva, so deležniki, ki v določenem prostoru živijo. Za dosego ciljev v prostorskem načrtovanju je zato ključnega pomena vključevanje javnosti. Vključevanje javnosti v prostorskem načrtovanju ne gre po inerciji, ampak je potrebno vnaprejšnje definiranje ciljnih skupin in s tem povezane izbire ustrezne metode, časa in kritične presoje obravnave slednjega v načrtovalskem procesu.

Zaželeno je, da so prostorski dokumenti legitimni. Ključno za dosego legitimnosti je zaupanje med vsemi deležniki v urejanju prostora, najbolj pomembno pa je zaupanje med prostorskimi načrtovalci in javnostjo. Pri tem ni pomembno le, da javnost zaupa prostorskim načrtovalcem, ampak je nujno, da tudi prostorski načrtovalci zaupajo javnosti kot verodostojnemu in ključnemu sogovorniku, ki s svojimi vizijami prostora pomembno prispeva k načrtovanim rešitvam. Stroka bi morala v tem odnosu stopiti javnosti naproti, jo motivirati ter ustrezno usmerjati pri podaji mnenj. Sodelovanje javnosti bi se s tem lahko dvignilo na širši kontekst v

prostoru, ki ne bi vseboval le pobud, ki izhajajo iz njihovih neposrednih koristi, temveč širše usmeritve za razvoj v prostoru.

Kljub zavedanju, da je prostorsko načrtovanje kompleksna strokovna disciplina, ki vključuje različne deležnike v prostoru, smo se v nalogi osredotočili na odnos med prostorskimi načrtovalci in javnostjo, zato so v tej smeri izbrane tudi metode dela. V kvalitativnem delu raziskave smo izvedli intervjuje s strokovnjaki s področja urejanja prostora, ki se pri svojem delu srečujejo z javnostjo, v kvantitativnem delu pa ankete z različnimi jasnostmi.

1.2 Zgradba naloge

Uvodni predstavitvi teme in opredelitvi problema sledi opis namena in ciljev magistrskega dela, nato sledi predstavitev hipoteze. Naslednje poglavje je prikaz poglobljene študije teoretičnih in normativnih izhodišč. Sledi empirična raziskava, ki temelji na dveh pristopih raziskovanja. Prvi pristop temelji na metodi kvalitativnega raziskovanja, ki je bilo izvedeno na način šestih poglobljenih polstrukturiranih intervjujev s strokovnjaki s področja urejanja prostora na lokalni ravni, ki se pri svojem delu srečujejo s participacijo javnosti. Drugi del temelji na metodi kvalitativne raziskave v okviru izvedbe anonimne spletne ankete, ki je bila izvedena v okviru dveh fokusnih skupin. Oba sklopa vsebujeta interpretacijo in diskusijo rezultatov. Sintezni rezultati vseh zgoraj navedenih raziskav so v nadaljevanju prikazani na način, da se osredotočajo na potrditev oziroma ovržbo postavljene hipoteze. Nalogo zaključijo sklepne misli.

Slika 1: Zgradba naloge

Figure 1: Building tasks

1.3 Cilji raziskovanja in pričakovani rezultati

V magistrskem delu proučujemo odnos med stroko in javnostjo v postopkih prostorskega načrtovanja. Namen te naloge je ugotoviti odnos specifične strokovne skupine prostorskih načrtovalcev do participacije javnosti v postopkih prostorskega načrtovanja na lokalni ravni. Zaradi posrednih vplivov na odnos med prostorskimi načrtovalci in javnostjo bomo obravnavali širši okvir medsebojnih odnosov med deležniki s področja urejanja prostora.

Med podrobnejše cilje in pričakovane rezultate bi uvrstili še:

- proučiti in predstaviti normativna izhodišča na področju vključevanja javnosti v postopke urejanja prostora;
- proučiti in predstaviti neformalne pristope na področju vključevanja javnosti v prostorsko načrtovanje na lokalni ravni ter
- raziskati in določiti posredne vplive na stopnjo zaupanja javnosti v stroko v postopkih prostorskega načrtovanja.

1.4 Predstavitev delovne hipoteze

V teoriji in praksi sta posebej poudarjeni pristopnost in vitalnost interdisciplinarne skupine. Uspešno interdisciplinarno skupino bi morali sestavljati različni strokovnjaki, izvedenci za različna področja, ki razpolagajo z ekspertnim znanjem. Natančna sestava posameznih strokovnjakov, ki naj bi sodelovali pri urejanju prostora, je sicer odvisna od vsebine naloge, vendar bi se moralo stremeti k čim številčnejši zasedbi. Vključeni bi morali biti vsi specialni strokovnjaki, ki lahko glede na vsebino naloge prispevajo k razumevanju prostora in h kakovostni rešitvi.

V praksi je številčnost različnih prostorskih strokovnjakov v interdisciplinarni skupini redko zastopana. Razloge za takšno stanje gre iskati tudi v zakonodaji, kjer je že z regulacijo načrtovalskih licenc zaznati popolno odsotnost interdisciplinarne ekipe. To je tudi razlog, da je v postopkih prostorskega načrtovanja najbolj zastopana skupina strokovnjakov iz vrst arhitektov in krajinskih arhitektov, saj so lahko le slednji tudi nosilci načrtovalskih licenc. Na to skupino strokovnjakov se tudi nanaša naša hipoteza, ki je sledeča:

»Odnos dela strokovne skupine prostorskih načrtovalcev, ki so po veljavnem področnem zakonu odgovorni vodje projektov pri pripravi prostorskih aktov na lokalni ravni, je do participacije javnosti v postopkih urejanja prostora na lokalni ravni slab, in sicer zaradi izrazito avtoritativnega pristopa omenjene strokovne skupine.«

Kljub postmodernim trendom v urbanizmu (urbanizem naj bi bil odprt do širše javnosti, demokratičen) odnos stroke do javnosti v postopkih priprave občinskih načrtov ni na zavidljivi ravni, kar se kaže predvsem v odzivu javnosti, ki se v postopkih priprave prostorskih dokumentov počuti izključeno in zapostavljeno, zaupanje v prostorsko načrtovanje je nizko.

Avtoritativnost stroke se kaže v načinu dialoga, ki je izrazito enosmeren, saj je vključevanje javnosti omejeno le na obveščanje o vsebini predvidenih prostorskih posegov ter obravnavo podanih pripomb nanje. Javnosti se ne vključuje v zgodnje faze, v katerih bi ta še imela možnost sodelovanja pri opredeljevanju problemov ter odločanju o vsebini (Šepec Jeršič in Klemenc, Verovšek in Zupančič idr.).

Mnogi strokovnjaki s področja prostorskega načrtovanja pojmujejo svoje delo kot nekaj, kar lahko opravljajo samo izvedenci in kjer ni prostora za aktivno vlogo javnosti. Till (2011) je prepričan, da prava participacija zahteva dvosmerni proces, ta pa se bo zgodil le, če bodo strokovnjaki znali prepoznati, nato pa tudi spoštovati znanje javnosti, čeprav slednje največkrat temelji na vsakdanjem znanju.

Komunikacijski problemi v postopkih urejanja prostora pa niso omejeni le na odnos med stroko in javnostjo, ampak se komunikacijske blokade in šumi pojavljajo tudi znotraj stroke, »ker specialisti različnih strok težko komunicirajo med seboj, ker premalo komunicirajo, in tudi kadar komunicirajo, se med seboj slabo razumejo« (Kos, 2011: 23).

Iz tega je izpeljana I. podteza:

»Avtoritativen odnos dela strokovne skupine prostorskih načrtovalcev do javnosti je posledica neučinkovitega sodelovanja drugih strokovnih skupin, ki se vključujejo v prostorski razvoj na lokalni ravni.«

Neučinkovitost sodelovanja znotraj stroke v postopkih prostorskega načrtovanja se poleg zgoraj opisanega odnosa stroke kaže tudi v nezmožnosti komuniciranja ter zlasti povezovanja in dopolnjevanja različnih znanj, mnenj, stališč, režimov, zakonov, ciljev ipd. Zaradi tega stroka težko suvereno nastopi pred javnostjo, še težje jo učinkovito vključi v sam postopek.

Prostorskega načrtovanja na lokalni ravni ne ureja le prostorska zakonodaja (ZPNačrt), posege v prostor urejajo tudi področni predpisi. Ena ključnih težav pri urejanju prostora je izključna avtonomija resorjev, ki se v postopkih urejanja prostora držijo le svojih področnih zakonov in se ne ozirajo na nezmožnost vključenosti in prilagoditve vsebine njihovih predpisov v prostorski dokument. Posamezni resorji ne kažejo interesa po iskanju in doseganju skupnih kakovostnih rešitev v prostoru.

Prostorski načrtovalci so večkrat izpostavljeni pritiskom naročnika in upoštevanje njihovih želja bi pomenilo zmanjšanje varovanja javnega interesa.

Na podlagi navedenega smo postavili II. podtezo:

»Avtoritativen odnos strokovne skupine prostorskih načrtovalcev je prav tako posledica pritiskov različnih interesnih skupin, ki sodelujejo pri urejanju prostora na lokalni ravni, na delo strokovne skupine prostorskih načrtovalcev.«

Strokovna skupina prostorskih načrtovalcev je med različnimi interesnimi skupinami, ki sodelujejo pri urejanju prostora na lokalni ravni, izgubila status kredibilnega sogovornika. »Na način, ki vlada danes, razvojno načrtovanje prostora ostaja samo iskanje slučajno prostih površin, ki si jih (skoraj absolutno) ne lasti kateri od drugih sektorjev« (Bassin, 2010: 50). Prostorski načrtovalci bi se morali dvigniti nad ostale sektorje, saj ti s svojimi varovanji in pogoji v prostoru ne dopuščajo več nobenega razvoja.

2 TEORETIČNA IN NORMATIVNA IZHODIŠČA

2.1 Širši teoretični okvir

Poglobljen pregled izsledkov iz strokovnih virov pokaže, da je širši problem participacije javnosti v postopkih urejanja prostora pogosto raziskan, vendar sama učinkovitost pristopa ter podanih informacij ni globlje raziskana, kot tudi ne njen vpliv na motivacijo za sodelovanje (Zupančič, Verovšek, 2009). Iz navedenega izhaja, da problem učinkovitega vključevanja javnosti v postopke urejanja prostora še zdaleč ni rešen (prav tam). Pri nas še vedno ni razvita kritika, raziskovalna praksa pa ostaja zaprta v ozke projektne skupine, namesto da bi širila spoznanja in spodbujala razvoj prakse. Razviti bi bilo treba sistem posredovanja med deležniki (Simoneti v Uršič, 2011).

Primeri uspešnega sodelovanja javnosti v postopkih urejanja prostora na lokalni ravni so v Sloveniji redki. Vzrokov, ki so pripeljali do takšnega stanja, je veliko. Večina slovenskih teoretikov si je enotna, da zaskrbljujoče stanje na področju participacij javnosti v postopkih urejanja prostora izhaja predvsem iz nezadovoljivih zakonskih predpisov, ki javnosti ne prepoznajo kot pomembnega sogovornika med deležniki, poleg tega so nedorečeni in nejasni ter celo v medsebojnem neskladju. Skladno z zakonom, ki ureja prostorsko načrtovanje na lokalni ravni, se javnost vključi v postopek priprave prostorskega dokumenta v fazi javne razgrnitve, kar se je izkazalo za občutno prepozno, saj so v tej fazi že dorečena temeljna izhodišča prostorskega razvoja občine in se zato bistvenih sprememb, ki bi jih javnost prepoznala kot smiselne, ne more več implementirati v dokument. Javnost se zato počuti zapostavljeno in izključeno, kar sproža konflikte in onemogoča uspešno sodelovanje.

Zaradi tega večina teoretikov, kot tudi zakonodajalec sam, apelira k pristopu dodatnega vključevanja javnosti, ki presega zakonske normative. Vendar so takšni postopki precej oteženi, ker so povezani z dodatnimi finančnimi sredstvi, dodatnim časom že tako dolgotrajnih postopkov ter tudi s samim zanikanjem pomena sodelovanja javnosti, saj se nanjo še vedno gleda kot na oviro pri razvoju prostorskih dokumentov. Čeprav sicer redki primeri dodatnega vključevanja javnosti kažejo dobre rezultate, se lokalne skupnosti tovrstne prakse zelo redko poslužujejo. Minimalni premik je mogoče zaznati v občinah z manj prebivalci, kjer sodelovanje poteka na neformalni ravni, zato v teh primerih sicer ni mogoče

govoriti o soudeležbi javnosti, kljub temu pa lahko govorimo o usmerjenem načinu vključujočega načrtovanja oziroma upravljanja.

Ker javnost med deležniki urejanja prostora ni prepoznana kot enakovreden sogovornik, pri postopkih priprave prostorskih dokumentov nemalokrat prihaja do konfliktnih situacij. Civilna družba išče druge načine vključevanja v postopke urejanja prostora ter možnosti odločanja, zato se organizira v civilne iniciative, ki zaradi opisanega razloga nastanka večinoma predstavljajo skupine jeznih in nezadovoljnih občanov, ki nasprotujejo predstavljenim prostorskim ureditvam, zato v širši javnosti ne uživajo posebnega ugleda. Zato Cerar, Peterlin in Križnik (2009: 11) menijo, da je »potrebno trenutno raven participacije spoznati kot nezadostno, medtem ko je hkrati potrebno iskati nove oblike vključevanja prebivalcev in lokalnih pobud v urejanje prostora, saj bo v nasprotnem primeru reševanje prostorskih zadev na barikadah postala uveljavljena praksa v Sloveniji«.

Medtem ko se na eni strani srečujemo z zelo intenzivnimi odzivi javnosti, ki bi bila z realizacijo predvidene ureditve neposredno prizadeta, pa je na drugi strani zaznati problem splošnega nezanimanja za sodelovanje širše javnosti, ki za vključevanje v postopke urejanja prostora nima individualnega interesa.

Na tem mestu velja izpostaviti predvsem dve veliki oviri. Poglavitni problem so različni strokovni jeziki vseh sodelujočih. Večkrat je tudi izpostavljen problem prevelikega normiranega varstva posameznih sektorjev, v okviru katerih posamezni pristojni nosilci urejanja prostora uveljavljajo izključno prevlado in tako drugim ohromijo možnost sodelovanja v procesu urejanja prostora. »Zaradi naraščajoče kompleksnosti družbenega okolja, v katerem deluje, predvsem pa zaradi mednivojskega in medinstitucionalnega premeščanja družbene moči, ne preseneča, da je tudi sistem urejanja prostora zašel v legitimno krizo in posledično tudi v krizo učinkovitosti« (Kos, 2002a: 43).

2.2 Opredelitev javnosti v postopkih urejanja prostora

V zgodovini se definicija javnosti prvič pojavi konec 17. stoletja, ko jo utemelji Habermas, ki pod pojmom meščanske javnosti definira skupino ljudi, ki se med seboj in s predstavniki

oblasti usklajujejo v procesu javne argumentacije, v katerem naj zmaga tista stran, ki ima tehtnejše argumente (Verovšek, Župančič, 2011).

Aarhuška konvencija loči splošno javnost in vključeno javnost. Splošno javnost definira kot eno ali več fizičnih oseb in v skladu z notranjo zakonodajo ali prakso posameznih držav, njihova združenja, organizacije ali skupine. Vključena javnost pomeni javnost, ki jo okoljsko odločanje prizadene ali bi jo lahko prizadelo ali ki ima interes pri okoljskem odločanju.

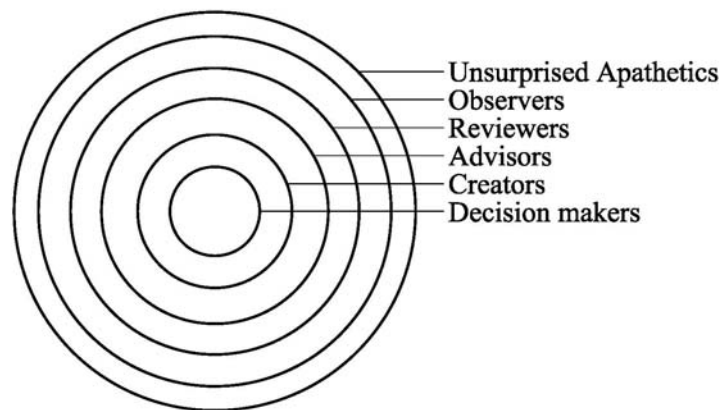
Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 39/2006 in spr.) obravnava javnost dvostopenjsko, glede na pravice določene javnosti. Deli jo na splošno javnost, ki lahko sodeluje pri pripravi predpisov in ima pravico do sodnega varstva, ter na kvalificirano javnost, ki jo predstavljajo nevladne organizacije s statusom delovanja v javnem interesu.

Schlossberg in Shuford (2005) javnost delita na tri splošne kategorije:

- javnost, ki jo odločitev ali program prizadene. To je javnost, ki bi zaradi ogroženosti morala imeti največ glasu pri odločanju oziroma imeti zagotovljeno največjo stopnjo vključenosti;
- javnost, ki lahko prispeva informacije in znanje in tako pripomore k odločitvi. Sem spadajo tisti strokovnjaki s tistimi ekspertnimi znanji, ki so v pomoč pri sprejemanju odločitev;
- javnost, ki ima moč in vpliv na sprejemanje odločitev. Sem spadajo posamezniki, ki lahko s svojimi potenciali vplivajo na uspeh organizacije.

Javnost ni enoznačna skupina posameznikov z enakimi značilnostmi, ampak jo sestavlja več različnih javnosti. Posamezne skupine javnosti oblikujejo položaj, lastnosti in interesi vključenih posameznikov. Upoštevanje različnosti posameznih javnosti je pomembno, saj so za sodelovanje v postopkih urejanja prostora slednje tudi različno motivirane (Ogorelec, 1999). Ne glede na motiviranost javnosti morajo prostorski načrtovalci v postopke urejanja prostora vključiti čim širši razpon različnih javnosti. Pri tem se je treba zavedati njihovega interesa in moči. Aggens (v Creighton, 2005) je določil orbite zainteresirane javnosti (Slika 2). Orbite je oblikoval v atom, s čimer je prikazal zainteresiranost ter posledično vpliv posamezne javnosti glede na položaj v njem. Bliže kot je posamezna orbita centru, večji vpliv ima skupina zainteresirane javnosti, ki orbito predstavlja. Avtor je oblikoval šest orbit, ki od najmanj do najbolj vplivne zainteresirane javnosti predstavljajo:

1. apatiki (ang. *unsurprised apathetics*) predstavljajo skupino, ki zavestno ne želi sodelovati pri odločanju;
2. opazovalci (ang. *observers*) predstavljajo skupino, ki postopek odločanja sicer spremlja, vendar se vanj ne vključuje. Vključijo se le izjemoma, kadar ocenijo, da bi jih predlagana odločitev lahko prizadela. Kljub razmeroma pasivni vlogi ima ta skupina pomembno vlogo pri oblikovanju javnega mnenja;
3. komentatorji (ang. *commenters*) predstavljajo skupino, ki sicer ima interes za sodelovanje pri odločanju, vendar ji tega ostale obveznosti ne dopuščajo;
4. svetovalci (ang. *advisors*) predstavljajo skupino oziroma vrsto organa, ki po uradni poti sodeluje pri odločanju;
5. aktivni udeleženci (ang. *creators*) predstavljajo skupino, ki ima velik interes za sodelovanje, pri tem pa je zelo pomembno, da se vključi že v začetku odločevalskega postopka;
6. soodločevalci (ang. *decision makers*) predstavljajo skupino, katere posamezniki glede na položaj, vpliv in status odločilno vplivajo na rezultat odločitve.

Slika 2: Orbite zainteresirane javnosti (Aggens, 1983 v Schlossberg in Shuford, 2005: 19)
Figure 2: Orbits of Public Involvement Activity (Aggens, 1983 in Schlossberg and Shuford, 2005: 19)

2.3 Participativno prostorsko načrtovanje

2.3.1 Formalno vključevanje javnosti v postopke prostorskega načrtovanja na lokalni ravni

Pregled relevantne znanstvene in strokovne literature kaže, da pri obravnavi vključevanja javnosti v postopke urejanja prostora avtorji težavo vidijo predvsem v hitrih in nedomišljenih zakonodajnih spremembah, ki v želji po racionalizaciji postopkov ukinjajo zaveze, ki so omogočale kakovostno sodelovanje javnosti. Šepec Jeršič in Klemenc (2011) opozarjata, da pravne praznine in nedorečenost postopkov dopuščajo nosilcem političnih funkcij zlorabo za doseganje nedemokratsko sprejetih odločitev. Javnost zaradi prepoznega vključevanja nima možnosti dostopa do strateških informacij ter možnosti izražanja mnenj, zaradi česar je postavljena v neenak položaj, čeprav niso bili kršeni pravni predpisi enakopravnosti vseh udeležencev (prav tam). Matjašec (2010) razloge za velika neskladja v prostoru pripisuje neustrezni prostorski politiki, predvsem neprimernemu pravnemu redu in nizki ravni javnega diskurza. Vzrok za pravni nered na področju poseganja v prostor vidi med drugim v nedorečenosti ter celo navzkrižnih določilih pravnih aktov in nasploh pomanjkljivih sistemskih rešitvah. Mlakar (2009: 32) meni, da je »pravna negotovost«, ki jo povzroča slaba in neurejena zakonodaja, eden izmed osrednjih problemov slovenske načrtovalske prakse.

Prelog (2009: 1) ugotavlja, »da prostorsko načrtovanje v Sloveniji v zadnjih letih preživlja burno obdobje. Vsaj kar zadeva področje zakonodaje, take dinamike v zgodovini te strokovne discipline pri nas še ni bilo.« V nadaljevanju navaja, da uveden eksperiment z novimi prostorskimi akti ni prinesel zelenih izboljšav, saj so bili poskusi skrajševanja in poenostavljanja postopkov neuspešni. Izpostavi, da je ključna slabost aktualnega Zakona o prostorskem načrtovanju (v nadaljevanju ZPNačrt) to, da ni pripravljen kot krovni zakon, zato urejanje prostora nima ustrezne vodilne in koordinacijske vloge v odnosu do posamičnih sektorjev. Kavčič (2010) opominja, da je bila odločitev o potrebnosti sprejema ZPNačrta sprejeta po komaj dveh letih veljavnosti Zakona o urejanju prostora (v nadaljevanju ZUreP), ko se ta v praksi ni uspel niti uveljaviti niti preizkusiti. Pripominja tudi, da je strokovna javnost pred sprejemom ZPNačrta opozorila, da bo z zmanjševanjem vloge prostorskega načrtovanja posledično prišlo celo do podaljševanja namesto obljubljenega skrajšanja postopkov sprejemanja prostorskih aktov. Da bi opozorilo veljalo upoštevati, kaže obstoječe stanje, ko po skoraj desetih letih veljavnosti zakona do danes skoraj tretjina občin še vedno nima sprejetega občinskega prostorskega načrta.

Vzroke za upočasnitev postopkov priprave občinskih prostorskih načrtov v zakonodajnih spremembah vidi tudi Peterlin (AB, 2011: 34). Meni, da je to »do neke mere gotovo posledica lahkomišelnega spreminjanja zakonodaje na področju prostorskega načrtovanja, ki je z argumentom krajšanja načrtovalskih postopkov omejila sodelovanje javnosti in opustila obvezo zgodnjega vključevanja javnosti v pripravo prostorskih aktov, ne da bi bila pred tem sploh izvedena kakršnakoli empirična analiza dejanskih problemov v postopkih«. V nadaljevanju ugotavlja, da kljub zmanjševanju obvez po kakovostnem vključevanju javnosti v postopke ni zaznati zelenega rezultata, kar je pokazala ena redkih naknadnih preveritev učinkov zakonodaje. Čas priprave prostorskih načrtov se je podaljšal, število uspešno zaključenih prostorskih načrtov pa se je dramatično zmanjšalo (prav tam).

Simonetijeva (2009) je prepričana, da je to posledica prepoznega vključevanja javnosti v urejanje prostora. Javnost je vključena v postopek šele v fazi javne razgrnitve, ko je dopolnjen osnutek prostorskega dokumenta že usklajen z nosilci urejanja prostora, zato so podane pripombe javnosti vzete kot motnja, kar se kaže tudi v njihovi obravnavi. Posledica tega so nasprotujoča si stališča. Simonetijeva (2009: 16) meni, »da je zakonodaja do vključevanja javnosti v urejanje prostora skrajno mačehovska in da je predvsem želja po skrajševanju in poenostavitvi postopkov zakonodajalca spodbudila, da je minimiziral zahtevo po vključevanju javnosti in s tem tudi zamejil razvoj neformalnega vključevanja javnosti v prostorsko načrtovanje in druge naloge urejanja prostora«. S tem se strinja tudi Čerpesova (2011: 71–72), ki pravi, da »konflikt povzroča nejasna meja med pravico do sodelovanja in odgovornostjo za sprejemanje odločitev«. Zaradi tega Čerpesova poudarja pomembnost vključevanja javnosti v postopke urejanja prostora že v fazi, ko se določajo razvojni cilji, ter se jo ponovno vključi v postopek odločanja vsakič, ko se dogovorjena izhodišča oziroma razvojni cilji spremenijo. Spraševati prebivalce za mnenje o prostorskem dokumentu, katerega vsebina je bolj ali manj dorečena, ne moremo označiti kot dejavno vključevanje javnosti v postopke urejanja prostora (Križnik, 2011).

Zavodnik Lamovšek (2003: 19) v razmišljanju o sistemski ureditvi prostorskega planiranja meni, da je treba »težiti k prožnejšim odnosom, s katerimi je mogoča uresničitev istih ciljev na različnih ravneh javne uprave, še posebno pa v različnih sektorjih. Med njimi morata biti še posebno izpostavljena javni interes ter povečanje udeležbe javnosti v procesu odločanja.« Razmišljanja se sicer nanašajo na takrat veljavni ZUreP, prav zato so še toliko bolj aktualna,

saj so se z uveljavitvijo ZPNačrta pravice javnosti do sodelovanja v postopkih urejanja prostora bistveno zmanjšale.

Zakonodajalec (MOP, 2011) sicer apelira na lokalne skupnosti po zgodnejšem in dodatnem vključevanju javnosti v postopke priprave prostorskih aktov, vendar teoretiki menijo, da je normiran način vključevanja javnosti zamejen v nasprotju z vsemi priporočili in dobro prakso, vsakršno preseganje zakonskega minimuma pa se obravnava z veliko mero nezaupanja in podcenjevanja (Simoneti v Uršič, 2011). Enakega mnenja so tudi Cerar, Peterlin in Križnik (2009), ki na podlagi izsledkov iz praktičnih primerov menijo, da se lokalne institucije ogibajo oziroma celo podcenjujejo sodelovanje s prebivalci. Redkim poskusom sodelovanja nemalokrat sledi neizpolnjevanje zavez in dogovorov, kar izpodjeda interes prebivalcev po nadaljnjem sodelovanju (prav tam).

Cerar, Peterlin in Križnik (2009) ugotavljajo, da lokalne skupnosti nezadostno informirajo prebivalce glede razvoja prostora ter sodelovanje omejujejo zgolj na predpisane javne razgrnitve. Zato menijo, da obstaja še veliko manevrskega prostora za izboljšanje metod in tehnik za uspešno vključevanje javnosti v postopke urejanja prostora. Dešman (2011) je sicer mnenja, da sam izbor načina vključevanja javnosti v urejanje prostora ne igra bistvene vloge, saj je kljub širokemu naboru metod in tehnik (advokatsko planiranje, priročniško in samonačrtovanje, samogradnja) vrzel v uspešnem sodelovanju javnosti in odločevalcev še vedno velika. Kot izhodišče za razmišljanje o neučinkovitosti procedur formalnega urbanističnega načrtovanja Čerpesova (2011) povzema vprašanje, ki so si ga zastavili avtorji članka »Non-Plan: An Experiment in Freedom« (Barker, Hall, Banham idr.) in se glasi: »Ali bi se stanje v prostoru bistveno poslabšalo, če bi prepustili ljudem, da po svoji izbiri in presoji gradijo in oblikujejo bivalno okolje?«

2.3.2 Neformalne oblike vključevanja javnosti v postopke urejanja prostora na lokalni ravni

Neformalne oblike sodelovanja javnosti se oblikujejo, ker ustaljene, predpisane oblike vplivanja niso uspešne. Izbira načina participacije je prepuščena domiselnosti in motiviranosti javnosti. »Javnost se za potrebe uspešnega sodelovanja v procesih načrtovanja organizira v različne interesne skupine in nastopa npr. z vidika zagovornišтва interesov narave, z vidika posebnih skupin prebivalcev ali zaradi uresničevanja določenega interesa v prostoru« (Simoneti, Zavodnik Lamovšek, 2009: 31). V sodobnih družbah organizirana javnost zaseda pomemben položaj tako pri nadzoru kot pri snovanju skupnih rešitev v okviru upravljanja

države. Organizirana civilna družba v obliki nevladnih organizacij je sprejeta kot razvojni partner (prav tam). Podobno meni Golobičeva (2013), da so civilne iniciative zelo pomemben del demokratične družbe, zato nanje ne bi smeli gledati kot na nezaželen in moteč dejavnik v prostoru. Poudarja, da imajo pravico do obstoja in povsem legitimen interes.

Dešman (2011) meni, da javnost še ne zaseda dovolj pomembnega položaja v družbi oziroma da se prava oblika vključevanja in sodelovanja javnosti še vedno išče. Pravi, da pri vključevanju javnosti ne gre za solidarnost in harmonijo, da »gre za boj, v katerem se vsiliš na sceno in si izboriš pravico do besede« (prav tam: 5). Miessen (v Dešman, 2011: 5) temu pravi konfliktna participacija. »Participacija je vojna,« pravi, in nadaljuje, da moramo »v času vse bolj razpršenih identitet iznajti nove oblike skupnega življenja, ki bodo omogočile, da iz konflikta zraste produktivna konfrontacija. Ta bo model za nekonvencionalne oblike participacije, preko katerih se bodo »outsiderji« usposobili za učinkovito vključenost v strokovne debate, ne da bi bili a priori ustrahovani in izločeni (prav tam).« Najbolj pogosta oblika organiziranja javnosti so civilne iniciative. Slednje so odsev zavedanja prebivalcev, da se jih urejanje prostora še kako tiče (Simoneti, 2009).

»Zanimanje javnosti za stanje v prostoru je potencial, ki se lahko realizira na različne načine. Najsi bo razlog za povečano odzivnost javnosti število novih posegov ali pa njihova narava, dejstvo je, da število organiziranih odzivov narašča in da se tudi retorika civilnih iniciativ spreminja. Od golega nasprotovanja nekatere skupine vendarle prehajajo tudi k posredovanju predlogov za izboljšanje predlaganih rešitev« (Simoneti, 2009: 18).

Pomembno zagovorniško vlogo civilne družbe v postopkih upravljanja države in družbe imajo tudi nevladne organizacije. Kos (2002a) meni, da imajo nevladne organizacije vedno večji vpliv in legitimnost zaradi neučinkovitih državnih usmerjevalnih institucij. Meni tudi, da je naziv teh gibanj kot »nevladne organizacije« nekoliko zavajajoč. Nevladne organizacije namreč delujejo neodvisno od države in so neprofitne.

Večjo vlogo v postopkih zagovorništva javnega interesa, predvsem pri postopkih urejanja prostora na lokalni ravni, bi morale imeti tudi krajevne, četrtne ali vaške skupnosti, ki so trenutno večinoma neučinkovite in neuspešne. Na primeru četrtnih skupnosti v Ljubljani Cerar, Peterlin in Križnik (2009) ugotavljajo, da slednje z lokalnim prebivalstvom sicer

sodelujejo, vendar so neuspešne pri zastopanju dogovorjenih vsebin z mestnimi institucijami, predvsem zaradi pomanjkanja političnih vzvodov, brez katerih so nemočne pri zastopanju predlogov prebivalcev. Avtorji so prepričani, da so te oblike lokalne samoupravne enote zelo pomembne v participativnem urejanju prostora, vendar predstavljajo še povsem neizkoriščen potencial.

Če različnih civilnih gibanj ne bi bilo, bi sicer res lahko pomenilo, da so ljudje zadovoljni, da je vse urejeno, zato nimajo razloga za »ulico«, žal pa je izostanek civilnih iniciativ in podobnih interesnih skupin bolj pokazatelj tega, da se ljudje počutijo nemočne, izključene in preslišane, zato se ne organizirajo in ne odzivajo. Nezainteresiranost je lahko tudi pokazatelj tega, da se ljudje ne zanimajo za svoje bivalno okolje (Golobič, 2013). Ni slabo, da imamo civilne iniciative, problem je le, da z njihovo pomočjo ne znamo poiskati alternativ, meni Golobičeva. Kljub velikim samoregulativnim sposobnostim, ki jih prinašajo ta gibanja, bi bilo tudi s systemskega vidika smiselno, da bi država ne le tolerirala, temveč tudi spodbujala alternativne načine urejanja družbenih zadev (Kos, 2002a).

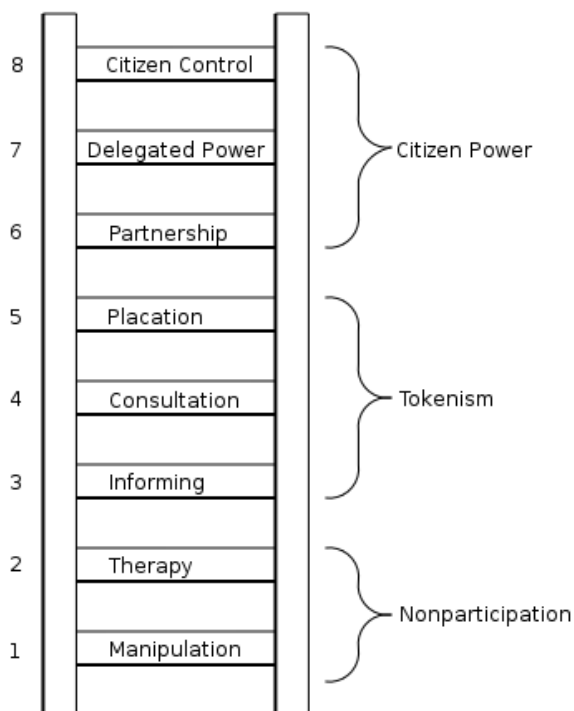
Šepec Jeršič in Klemenc (2011) menita, da je vključevanje javnosti v postopke urejanja omejeno predvsem na način obveščanja ter obravnavo povratnih pripomb in predlogov. Redko se vzpostavi dialog že v zgodnjih fazah opredeljevanja problemov, še redkeje se javnosti prizna status enakopravnega sogovornika. Zato se jim tudi ne zagotavlja vodenja pri iskanju potrebnih informacij, pri načinu izražanja in implementiranja lastnih interesov. Da avtoriteta znanja tako nemalokrat vodi v enostranski diskurz, sta prepričani tudi Verovšek in Zupančič (2009). Načini vključevanja javnosti praviloma niso načrtno in strateško vodeni, vsaj ne na način, ki bi zagotavljal enakopravnost vseh sodelujočih (Šepec Jeršič in Klemenc, 2011). Nadaljujeta, da država ustvarja največje razlike med stroko in javnostjo prav s tem, ko laično javnost postavi v enak položaj s stroko, ki razpolaga z znanjem in potrebnimi izhodiščnimi informacijami. Na ta način javnost nima nobenih možnosti po uveljavitvi svojih predlogov. Simonetijeva (v Uršič, 2011) opiše prevladujoč način vključevanja javnosti v postopke urejanja prostora kot enosmerni proces. Na vprašanje, ali je participacija v slovenskem prostorskem urejanju zgolj sredstvo za legitimizacijo vnaprej predvidenih sprememb v prostoru, odgovarja, da takšni primeri sicer obstajajo, vendar se postopoma tudi pri nas že uveljavljajo nove oblike vključevanja javnosti na način, ki prinaša pozitivne učinke tudi lokalnim prebivalcem.

2.3.3 Lestvice participacije

Razlike v sposobnosti izražanja povzročajo konfliktna razmerja. Prav razlike v znanju in veščinah izražanja so največji problem pri vzpostavljanju uspešnega sodelovanja različnih deležnikov v postopkih urejanja prostora (Simoneti, 2009). Strokovnjaki se ne bi smeli pollaščati pragmatičnih odgovorov za zgolj trenutno pomiritev javnosti. Stroka »mora prepoznati potencialno transformativni status znanja uporabnikov in omogočiti kanale, skozi katere se lahko artikulira. Arhitekt (kot državljani strokovnjak) mora poslušati in spodbuditi znanje uporabnika (kot strokovnjaka državljan)« (Till, 2011: 14). Dodaja še, da morajo pridobljeni podatki uporabnika spremeniti.

Golobič, Pfefferkorn in Praper (2007) razlikujejo soodločanje, kot imenujejo partnerski odnos, od posvetovanja v tem, da imajo vsi deležniki v prostoru že na začetku sodelovanja enakopravno vlogo. S takšnim odnosom udeleženci sami nadzorujejo soodločevalski proces ter v njem skozi celoten potek projekta sodelujejo vsi. »Soodločanje je zelo pomembno, kadar gre za odločitve o pomembnih vidikih javnega interesa, kadar je javnost močno zainteresirana za sodelovanje, kadar je javni interes nejasen ali konflikten ter kadar sta za izvajanje politike potrebna soglasje in močna podpora javnosti« (prav tam: 7).

Zelo pogosto obravnavana delitev sodelovanja javnosti je »lestvica sodelovanja javnosti« (Slika 3) avtorice Sherry Arnstein (1969). Arnsteinova govori o osmih stopnjah oziroma tipih participacije in neparticipacije, ki jih razdeli v tri sklope sodelovanja in nesodelovanja javnosti.

Slika 3: Lestvica sodelovanja javnosti (Arnstein, 1969)

Figure 3: Ladder of citizen participation (Arnstein, 1969)

Arnsteinova v prvi sklop, ki ga ovrednoti kot nesodelovanje javnosti, uvrsti manipulacijo in terapijo. Obe stopnici predstavljata bolj ali manj očitno manipulacijo z javnostjo, na podlagi katere se le ustvarja navidezno sodelovanje za doseg zasebnih interesov. V drugi sklop, ki ga poimenuje simbolično sodelovanje javnosti, uvrsti informiranje, posvetovanje in pomiritev. Za te tri tipe sodelovanja je značilno predvsem to, da odgovorni javnost sicer vključujejo v posvetovanja, predstavitve, ankete ter jim nudijo možnost izražanja mnenja ter podajo pobud in pripomb, vendar pa k upoštevanju slednjih niso zavezani. Ker se podana mnenja javnosti tudi redko upoštevajo, prebivalci postajajo nezadovoljni, nezaupljivi in nezainteresirani za nadaljnja sodelovanja. V tretji sklop, ki ga poimenuje moč državljanov, pa uvrsti partnerstvo, predstavništvo in javni nadzor. V tem sklopu ima javnost dejansko možnost, da kakovostno sodeluje in dejansko tudi sooblikuje vsebino predvidenih lokalnih projektov ter bdi nad njihovim izvrševanjem. Javnost tudi razpolaga s finančnimi sredstvi, s katerimi si lahko zagotovi strokovno podporo.

V nadaljevanju predstavljamo primerjavo lestvic sodelovanja javnosti, ki so pripravljene kot vzporedna primerjava zgoraj predstavljeni lestvici Sherry Arnstein, avtorjev Schlossberg in Shuford (2005).

Arnstein (1969)	Wiedemann and Femers (1993)	Dorcey et al. (1994)	Conner (1988)	
Degrees of Citizen Power ■ Citizen control ■ Delegated power ■ Partnership Degrees of Tokenism ■ Placation ■ Consultation ■ Informing Nonparticipation ■ Therapy ■ Manipulation	■ Public participation in final decision ■ Public participation in assessing risks and recommending solutions ■ Public participation in defining interests and actors and determining agenda ■ Public right to object ■ Informing the public ■ Public right to know	■ Ongoing involvement ■ Seek consensus ■ Task ideas, seek advice ■ Consult on reactions ■ Define issues ■ Gather information, perspectives ■ Educate ■ Inform	Leaders ■ Resolution/ prevention ■ Litigation ■ Mediation ■ Joint planning General Public ■ Consultation ■ Information feedback ■ Education	Increasing Public Involvement or Citizen Control ↑

Slika 4: Lestvice sodelovanja javnosti (Schlossberg in Shuford, 2005)

Figure 4: »Ladders« of Public Involvement (Schlossberg and Shuford, 2005)

Kot je prikazano v drugem stolpcu Slike 4, Wiedemann in Femers (1993) predstavita alternativno lestev udeležbe državljanov. Na njej sodelovanje javnosti sega od splošnega izobraževanja do sodelovanja javnosti pri končnem odločanju. Njuna lestvica je sicer bolj vezana na participacijo javnosti pri odločitvah državnega pomena, pri katerih je sodelovanje javnosti sicer uveljavljena zahteva, vendar je način izvajanja participacije premalo opredeljen.

Podobno lestvico prikaže Dorcey (1994) (tretji stolpec Slike 4), ki sodelovanje javnosti stopnjuje od informiranja do sodelovanja med javnostjo in določevalci. Dorcey priznava, da se lahko narava sodelovanja javnosti s časom spreminja v samem procesu odločanja. Pri tem so lahko različne stopnje sodelovanja, ki so navedene na njegovi lestvici, v različnih fazah procesa različno učinkovite.

Conner (1988) v svoji »novi lestvici sodelovanja javnosti« (četrti stolpec Slike 4) opredeli sodelovanje javnosti v smislu »preprečevanja in reševanja javnih polemik«. Njegova lestvica je paleta tehnik za udeležbo, ki naj bi se uporabljale kot preventiva za reševanje sporov, od izobraževanja splošne javnosti do aktivnosti, ki naj bi jih izvajali odločevalci. Druge stopnje vključujejo posvetovanje in posredovanje v sodnih postopkih, kar nakazuje na dejstvo, da je odločanje samo po sebi provokativno in da obstajajo različne participativne metode za reševanje sporov.

Brezovšek in Haček (2005) vključevanje javnosti v postopke urejanja prostora na lokalni ravni razvrščata v tri stopnje:

- informiranje (enosmerni odnos);
- posvetovanje (dvosmerni odnos) ter

- aktivna participacija (partnerstvo med prebivalci in lokalno oblastjo).

Tretja stopnja omogoča zainteresirani javnosti aktivno vključevanje v procese odločanja in sodelovanje pri oblikovanju prostorskih vsebin. Veliko oteževalno okoliščino za uveljavljanje slednje pa avtorja vidita v zelo nizki stopnji zainteresiranosti prebivalstva po vključevanju. Da je nezainteresiranost prebivalstva za sodelovanje velik problem, smo v nalogi že obravnavali, te teme se bomo ponovno dotaknili tudi prihodnjih poglavjih, zato na tem mestu tega problema ne bomo podrobneje razvijali.

Cerar, Peterlin in Križnik (2009) govorijo o štirih glavnih skupinah deležnikov v participativnih odnosih v mestih, ki jih organizirajo v kote štirikotnika. V prvo skupino oziroma kot uvrstijo mestne institucije in profesionalne načrtovalce. V drugi kot uvrstijo investitorje, za katere je značilno, da se v postopke urejanja prostora vključujejo zaradi želje po investicijah, ki prinašajo dobiček. Pravica in dolžnost mestne uprave je, da usmerja in nadzira investitorja, da investicije dvigajo kakovost vsakdanjega življenja v mestih oziroma je vsaj ne znižujejo. Investitorje nadzirajo tudi do neke mere med seboj organizirani prebivalci, ki jim je kakovostno bivalno okolje navadno pomembnejše od gospodarskega razvoja mesta. Ti predstavljajo tretji kot štirikotnika. Zadnji kot zaseda stroka, katere vloga je prepoznati različne interese v prostoru ter jih umestiti v širši ali celo globalni kontekst. Vloga stroke je na podlagi specifičnih znanj javnosti pomagati uveljaviti tiste lokalne pobude, ki so za prostor prepoznane kot smiselne.

Kos (2003) je prepričan, da se mora prostorsko planiranje za dosego legitimnosti in funkcionalnosti odpreti, demokratizirati in preobraziti v odprto »soodločevalsko planiranje«, za katerega pravi, da je nova varianta participativnega planiranja, ki usmerja planerske postopke k iskanju soglasja vseh vpletenih akterjev.

2.3.4 Merila za uspešno participativno načrtovanje

Healey (2006) postavi tri pogoje, ki morajo biti izpolnjeni za uspešno soodločevalsko načrtovanje, in sicer prepoznanje in pripoznanje zapletenih in raznolikih vsebin in situacij v načrtovalskem procesu, upoštevanje dolgoročnosti načrtovalskih potez, kot najpomembnejši pogoj pa izpostavi nujnost vključevanja prav vseh deležnikov v načrtovalski proces.

Healey (prav tam) v nadaljevanju oblikuje naslednje parametre za sistematično institucionalno oblikovanje participativnega, demokratičnega upravljanja:

- upoštevanje raznolikosti lokalnih in mestnih okolij, socialnih omrežij, kulturnih sistemov, zapletenih razmerij moči, ki lahko obstajajo znotraj posamičnih in med različnimi zainteresiranimi stranmi;
- izvajanje neformalnega vključevanja zainteresiranih, s poudarkom na razpršitvi moči nevladnih organizacij ter brez ustvarjanja trdnjav neenakih moči;
- odprtost za vključevanje neformalnih lokalnih pobud, jih spodbujati in usmerjati, spodbujati različnost, posameznikom preprečevati pridobiti moč nad dinamiko družbenega in gospodarskega življenja;
- spodbujati vključevanje vseh članov političnih skupnosti, obenem pa priznavati njihove kulturne raznolikosti ter zapletena vprašanja o razmerjih moči, načinih razmišljanja in načinih organiziranja;
- delovati v javnem interesu, spoštovati skrbi posameznih interesnih skupin, podajati jasne informacije in tolmačenja o odločitvah.

Navedene parametre bi lahko poimenovali tudi »komunikativni proces določanja problemskih prioritet«, kot ga poimenuje Kos (2011), ki meni, da si je v procesu urejanja in načrtovanja prostora treba prizadevati za vzpostavitev »skupnega razpravljalnega polja«, znotraj katerega bi bilo mogoče preko komunikacije usklajevati zapletene in raznolike interese.

Forester (2008) na primeru sodelovanja skupnosti v postopkih urejanja sosesk predstavi razvijajoč se slog načrtovanja skupnosti, ki poudarja subtilni pomen razvoja delovnega odnosa, ki temelji na zaupanju med deležniki v postopkih urejanja prostora. »Načrtovanje procesa«, kot ga imenuje avtor, je mogoče le ob upoštevanju vsakega posameznega dela delovnega slogana »Oči dol, roke gor, z ramo ob rami, veliko manj govoričenja«. Posamezni deli slogana so fizični opisi, ki izražajo usmerjenost enotnega dela skupnosti, ki se v postopkih prostorskega načrtovanja premalo upošteva, in pomenijo sledeče:

- »oči dol«: namesto v prostor ali iz oči v oči pomeni, da se ne osredotoča na želje posameznikov, ampak se vsi deležniki posvetijo skupnemu prostoru, ki se ga obravnava. S tem se ne podreja interesov, vrednot ali želja, temveč se dosega izražanje tistih interesov, vrednot in želja, ki so v danem trenutku pomembni. Ohrani se fokus;

- »roke gor«: namesto roke stran od modela pomeni, da je potrebna vaja, stvari se morajo preizkusiti tako ali drugače. Zagovarjajo se poskusi izražanja, oblikovanja na delovnem modelu v virtualnem okolju, na katerem lahko delajo vsi hkrati, kar omogoča skupno raziskovanje in sodelovanje;
- »z ramo ob rami« pomeni, da ima posameznik v razvojnem procesu neke vrste intimnost, ki mu omogoča, da se ničesar ne obvezuje, ampak lahko svobodno raziskuje. Obveza ljudi odbija. Pomembno je, da je odnos med sodelovanjem in udeležbo odvisen od dovolj intimnosti, ki posameznikom dovoljuje skupno raziskovanje možnosti v prostoru, namesto odgovornosti biti npr. uradni predstavnik;
- »veliko manj govoričenja« se glasi zadnji slogan, ki pa ne nasprotuje dialogu ali posvetovanju, vendar daje možnost, da tihi ljudje prispevajo enako kot glasni, ki navadno prevladujejo. S tem se doseže več posameznih idej, vpogledov, predlogov, »kaj če-jev« in praktičnih komentarjev namesto dolgih govorov. Prostorski načrtovalci bi morali znati natančno oceniti, kdaj je nek predlog povod za **dialog**, debate ali pogajanja in kdaj je to nepotrebno govoričenje. Zadnji slogan nas jasno opominja, »da postopki načrtovanja vse prepogosto zamenjajo širokoustenje za praktične predloge, preveč govorjenja za skupno raziskovanje predlogov, retoriko za skupno delo z rokami na modelih, kjer lahko vidimo, česa se lahko skupaj domislimo« (prav tam: 101).

Vztrajanje pri kritičnem pragmatizmu krepi in spodbuja kreativna in produktivna prizadevanja za izvedbo načrtovanja skupnosti. Kljub razlikam v moči in položaju se lahko s predstavljenim načrtovanjem procesa od spodaj navzgor veliko doseže.

Takšno soodločevalsko planiranje je morda najlažje uresničljivo prav na lokalni ravni, kjer se odloča o posegih v prostor, ki so ljudem poznani oziroma nanje neposredno vplivajo. Na lokalni ravni je komunikacijski proces tudi lažje izvedljiv oziroma obvladljiv zaradi manjšega števila vpletenih.

Bistvo soodločanja v prostorskem načrtovanju je v tem, da so vsi udeleženci postopka v izhodišču enakopravni. Vsi sodelujejo v celotnem postopku, ki ga tudi sami nadzorujejo.

Golobičeva (BF. Odd. za krajinsko arhitekturo, Participativno prostorsko načrtovanje, M. Golobič, <http://raziskovalci.urbanstitut.si/mojcag/participacija.asp>) kot merila za presojo uspešnih participativnih postopkov navaja naslednje kriterije:

- skupni cilj je doseči soglasno rešitev;
- alternativne rešitve;
- dostopnost strokovnega znanja;
- obravnava strokovne in metodološke negotovosti;
- upoštevanje potreb in interesov vseh udeležencev;
- skupni cilji/interesi/vrednote;
- soglasje glede strokovnih in tehničnih vprašanj in
- končna odločitev, ki kar se da najbolj zadovoljuje vse udeležence.

Na pomen negotovosti, ki jo Golobičeva navaja kot enega izmed kriterijev za uspešno presojo participativnih postopkov, opozori tudi Mlakar (2009), ki pravi, da je za prostorsko-načrtovalske postopke značilnih več različnih negotovosti, katerih razlog so različni interesi v prostoru, kompleksnost prostora in družbe ter nujnosti sprejemanja odločitev, ki bodo prinesle spremembe v prihodnosti. Glede na intenzivnost negotovosti, ki je prisotna v postopkih prostorskega načrtovanja, je mogoče meriti učinkovitost postopkov. Negotovost v prostorsko-načrtovalskih postopkih je nemogoče odpraviti, mogoče pa jo je zmanjšati z ustreznim izvajanjem naslednjih ukrepov:

- prepoznanje, pripoznanje ter usklajevanje različnih interesov v prostoru;
- soočenje s prisotnimi negotovostmi (izpostavitve bistvenih vprašanj ter predstavitev možnih rešitev in z njimi povezanih potencialnih negotovosti);
- uporaba alternativ (podati različne možnosti, jih predstaviti ter na koncu izbrati tisto, ki napoveduje najboljše možnosti za uresničitev načrtovane ureditve);
- aktivno reševanje aktualnih prostorskih problemov ob kritičnem zasledovanju zastavljenih ciljev.

Mlakar (prav tam) tezo, da je negotovost v prostorskem načrtovanju mogoče zmanjšati z več ukrepi, potrjuje. Predstavljeni ukrepi izhajajo iz dveh osnovnih principov: standardizacija in optimizacija, pri čemer je optimizacija pomembna pri določitvi prostorskih rešitev, standardizacija pa pri izvajanju predvidenih rešitev v formalnih prostorsko-načrtovalskih postopkih.

Innes in Booher (2010) sta prepričana, da je učinkovito soodločanje odvisno od prakse. Praksa je preplet praktičnega znanja s teorijo in teorije, podprte z izkušnjami v duhu pragmatizma. Z njune perspektive je uspešen dialog tisti, kjer je dosežen globok in trajen dogovor, kjer so bili sprejeti ukrepi z večinsko podporo in kjer so rezultati vključevali izvirne problemske situacije. Uspešno izpeljani primeri ustvarjajo socialni in intelektualni kapital in gradijo institucionalno zmogljivost. So prilagodljivi na spremljajoče se okoliščine in se razvijajo skupaj z znanjem in pogoji. Po njunih kriterijih morajo biti za uspešen dialog zagotovljeni naslednji pogoji:

- vzpodbudna struktura – spodbuja sodelujoče, da participirajo in da ostanejo za isto mizo in skupaj iščejo dogovore;
- voditelji in investitorji – soodločevalski proces potrebuje vodjo, nekoga, ki razvije idejo, ima sposobnost sodelovanja in razvijanja ideje z drugimi ter sposobnost pritegniti nove investitorje oziroma sponzorje;
- pestrost interesnih skupin – zastopanost interesnih skupin mora biti čim večja;
- »namensko osebje« – veliko je dela v okviru procesa ter tudi v ozadju, ki ga opravljajo zaupanja vredni posamezniki.

2.3.5 Pasti participativnega načrtovanja

Golobič, Pfefferkorn in Praper (2007) priznavajo pomanjkljivosti soodločanja, kot sta časovna potratnost in neučinkovitost, vendar menijo, da so ti problemi relativni in se jim je ob ustreznih pristopih mogoče izogniti. Večjo težavo vidijo v možnih prikritih namerah predstavnikov civilnodružbenih skupin. Slednji se uspešno predstavljajo kot zagovorniki javnega interesa in kot taki uživajo visoko stopnjo zaupanja med deležniki urejanja prostora. Ne zanemarjajo niti nezadostnega izobrazbenega in družbenega potenciala, ki bi omogočal učinkovit soodločevalski proces ter prevzem odgovornosti za sprejete odločitve. Kos (2002a) priznava, da lahko neinstitucionalne oblike participacije tudi ogrožajo zakonitost postopkov. Ogorelčeva (1995: 10–11) meni, da povečano sodelovanje javnosti lahko pomeni »grožnjo osnovnim načelom predstavniške demokracije: radikalna demokracija je neustavna, ker zmanjšuje moč izvršne oblasti. Participacijo javnosti naj bi zato tolerirali le v okviru (enosmernega) informiranja in razprave; v demokratičnih ureditvah naj odločajo izvoljeni predstavniki.« Simonetijeva (v Uršič, 2011: 26) je mnenja, da so nekatere oblike lokalnih pobud res lahko zelo »subjektivne, ozkogledne, celo objektivno popolnoma neutemeljene in

škodljive. A to ne spreminja dejstva, da gre za reakcijo, da sistem očitno ne ponuja dovolj priložnosti za seznanitve in razprave in so ljudje osvojili orodje, s katerim so slišna in učinkovita tudi njihova stališča.« Problemi, ki se ustvarjajo zaradi dodatnega vključevanja javnosti, le opozarjajo na dejstvo, da odločevalci niso večji izvajanja participacije. Golobičeva (2013) je prepričana, da je pojav civilnih iniciativ jasen znak demokratičnega primanjkljaja. Ustaljeni postopki sodelovanja ljudem očitno ne omogočajo dovolj priložnosti, da bi izrazili svoje mnenje oziroma sooblikovali javno mnenje. »Največji problem pri izvajanju participacije v praksi je pomanjkanje tradicije na področju demokratične udeležbe javnosti« (Jaksetič, 2003: 15). Vendar vključevanje javnosti v postopke urejanja prostora dolgoročno gledano prostoru in skupnosti prinaša več dobrega kot slabega. Simonetijeva (2009) je prepričana, da so priložnosti, ki jih vsebinsko in odgovorno sodelovanje prinaša upravljanju s prostorom, tako velike, da preprosto ne morejo ostati neizkoriščene.

2.4 Problematika odnosov med deležniki urejanja prostora

2.4.1 Problematika odnosov med posameznimi strokovnimi skupinami v postopkih prostorskega načrtovanja

Prostorsko načrtovanje se zdi kot zbirka specifičnih znanj posameznih strokovnih skupin, ki pri urejanju prostora sodelujejo, vendar se jih ne da sestaviti in posplošiti v celoto. Vsaka strokovna skupina zagovarja svoja stališča in pogled na prostor ter mnenje o dobrobiti obravnavanega prostora (Ploštajner, 2003). »Pogosti vzroki nasprotovanj in napetosti v urbanistični »teoriji in praksi« so dejansko komunikacijske težave. Komunikacijske blokade in šumi nastajajo tudi zaradi tega, ker specialisti različnih strok težko komunicirajo med seboj, ker premalo komunicirajo, in tudi kadar komunicirajo, se med seboj slabo razumejo« (Kos, 2011: 23). Vzroke lahko iščemo predvsem v posebnostih specifičnih jezikov in kultur, zaradi katerih je komunikacijski proces zelo otežen, kar je splošna težava modernih diferenciranih družb. Kos (prav tam) nadaljuje, da Slovenija spada v dežele s slabo razvito prostorsko refleksijo, kar utemeljuje s trditvijo, da v načrtovanju prostora, kjer ni mogoče narediti ničesar, ne da bi s tem dregnili v nepregledno množico nasprotujočih si mnenj, stališč in interesov, pri nas vlada nekakšen prisilen razpravljalni, pravzaprav intelektualni moratorij.

Nekateri teoretiki menijo, da je komunikacija znotraj stroke otežena predvsem zaradi specifičnih strokovnih disciplin. Pogačnik (2010) opominja, da so prostorski planerji v 70-ih

letih medse vabili strokovnjake drugih specializacij in spodbujali interdisciplinarnost, medtem ko so druge stroke zavračale sodelovanje in si prisvajale ekskluzivnost prostora iz svoje domene z uveljavljanjem sektorskih zakonodaj. Prostorsko načrtovanje je postopno izgublja vpliv ter izgubilo mesto enakega med sogovorniki, zaradi česar je urejanje prostora postalo izključujoče in neusklajeno (prav tam). Posledično prostorski načrtovalci niso mogli več prevzemati funkcije izobraževanja, varovanja in usmerjanja javnega interesa, kar ni prav, saj so prav prostorski načrtovalci tisti, ki znajo v prostor umestiti medresorsko skladne rešitve (Matjašec, 2010). Tudi Simonetijeva (v Uršič, 2011) meni, da ni mogoče govoriti o produktivnem diskurzu med posameznimi strokami. Slednji se razvija zelo, zelo počasi in z veliko predsodki. Po njenem mnenju so interdisciplinarni delovni skupini in sodelovanju med strokami najbolj naklonjeni urbanisti in prostorski načrtovalci. Kos (2006) težavo urbanistične dejavnosti vidi prav v nedorečenosti interdisciplinarnosti, ki določa težave pri določitvi meja strokovnosti.

Izpostavljena je tudi težavnost vzpostavitve strokovnega diskurza zaradi specifičnosti različnih jezikov, kar se pogosto zlorablja. Vsaka stroka ima svojo lastno bazo znanja, in bolj kot je ta baza specifična, višje je vrednotena in bolj je donosna (Till, 2011). Strokovnjakom je najbolj udobno, ko je predmet njihove raziskave abstrakten, saj lahko tako svoje specifično znanje uporabljajo brez motenj. V težnji, da bi vzpostavili neokrnjeno zaupanje v stroko, se arhitekturna baza znanja, njen jezik in izpeljana pravila vse bolj oddaljujejo od želja in dožemanja uporabnikov (prav tam: 13). »Nepovezanost med strokami (arhitekturo, krajinsko arhitekturo, urbanizmom, sociologijo itd.) oziroma zaviranje razvoja interdisciplinarnosti se izvaja z uporabo sistemsko-abstraktnega diskurza, ki »neposvečene« izloča iz razprave,« opozarja Uršič (2008: 74). Uršič avtorjem strokovnih besedil očita uporabo besedišča, neposredno povezanega z njihovo stroko, čeprav ne ponujajo konkretno obravnavane problematike, s čimer se namenoma zavira možnost razvoja konstruktivne javne razprave (prav tam).

Opisana težavnost vzpostavitve prostorskega diskurza je v slovenskem prostoru močno zakoreninjena, zato ne gre pričakovati, da bodo ovire zlahka premoščene. Prizadevati si bo treba za nastanek skupnega diskurzivnega polja, za kar morajo biti motivirane vse vpletene, sicer avtonomne strokovne discipline. Rezultat bi morala biti uspešna interdisciplinarna

komunikacija, ki bi dosegala maksimalno možno stopnjo soglasja vseh vpletenih (Kos, 2002a).

2.4.2 Vzpostavitev in pomen zaupanja med deležniki urejanja prostora

Pomemben dejavnik za izboljšanje vključevanja javnosti v urejanje prostora je zaupanje. Lahko bi rekli, da je zaupanje temelj za uspešno sodelovanje. Brez tega ni mogoče vzpostaviti kvalitetnega diskurza. Javnost bo sodelovala le, če bo zaupala vsem, ki so v postopek urejanja prostora vključeni.

Pregled teorije in prakse kaže, da zaupanje javnosti v prostorsko načrtovanje ni na zavirljivi ravni. Kos (2002a) ugotavlja, da je zgodovinsko gledano prostorsko načrtovanje kot formalizirana in institucionalizirana aktivnost močno povezana z državno avtoriteto, zato je tudi učinkovitost prostorskega načrtovanja odvisna od zaupanja v državne institucije. Ugotovitve kažejo, da imajo pomembno vlogo pri izgubi zaupanja slabe izkušnje v preteklosti. Sendi (2005) v članku o prenovi stanovanjske soseske Savsko naselje v Ljubljani ugotavlja, da je zaupanje stanovalcev v organizatorje in izvajalce nizko, saj so prebivalci že od začetka kazali nezaupanje v predstavnike strokovne skupine in izražali prepričanje, da za predstavljeno vsebino zagotovo stoji nek drug interes. Podobno izkušnjo z iste delavnice opiše Kos (2005). Kljub začetni zadržanosti prebivalcev, ki je »po eni strani izraz nizke stopnje razpravljaljske kulture, obenem pa tudi očiten kazalec zelo visoke stopnje nezaupanja stanovalcev do vseh, ki se kakorkoli ukvarjajo z urejanjem, planiranjem oziroma prenavljanjem mestnega bivalnega prostora (prav tam: 21)«, so bili pripravljene konstruktivno sodelovati. Ker pa je ostalo samo pri idejnih rešitvah, saj mestne institucije niso zagotovile pogojev za realizacijo projekta, se je javnost počutila izigrano, zato se je nezaupanje v lokalno skupnost le še poglobilo. Navedenemu se pridružuje Stanič (2005) z mislijo, da morajo tovrstnim urbanističnim delavnicam slediti tudi stvarna dejanja, pa čeprav sprva z malimi koraki, pomembno je, da se postopoma, vendar zagotovo gradi zaupanje. Da lahko pretekle negativne izkušnje prebivalcev, povezane z občutkom nemoči, sodelovanje med lokalnimi skupnostmi in javnostjo otežijo za več let ali celo desetletje, so prepričani tudi Cerar, Peterlin in Križnik (2009).

Simonetijeva v intervjuju z Uršičem (2011) pravi, da je zaupanje v neodvisne strokovnjake sicer visoko, vendar bi to lahko pomenilo tudi izraz nezaupanja strokovnjakom, ki sodelujejo

pri postopkih urejanja prostora na določeni nalogi. »Pogosto se tudi izkaže, da so ekspertize, na katerih so pripravljene predlogi za obravnavo, pomanjkljive ali pa jim ljudje ne zaupajo, saj nimajo zaupanja v strokovnjake, ki so jih pripravili, kar zahteva možnost dodatnih preverjanj ali alternativnih ekspertiz« (Šepec Jeršič, Klemenc, 2011: 34). Avtorja v nadaljevanju ugotavljata, da je splošno zaupanje javnosti, tako v institucije in v demokratične procese kot tudi v nevladne organizacije, relativno šibko.

Slikovit primer vzajemnega nezaupanja med mestno upravo in lokalnimi pobudami navede Križnik (2011), ki meni, da je za ljubljansko mestno upravo značilno šibko znanje in pomanjkanje izkušenj na področju vključevanja javnosti v postopke urejanja prostora. Mestna uprava pa vidi razloge za slabo sodelovanje predvsem v javnosti, ki ji očita nepripravljenost na sodelovanje. Prav tako meni, da javnost pri podaji pobud in predlogov ne upošteva strokovnih izhodišč, na podlagi katerih lokalna skupnost vodi prostorsko politiko, da je nepripravljena za konstruktivno sodelovanje, saj naj bi podane pobude domnevno predstavljale le ozke osebne interese posameznikov, zaradi česar se jih ne more upoštevati kot legitimne. Križnik (prav tam: 46) ugotavlja, da se lokalne pobude v primerjavi z drugimi mesti po vsebini, vsebnosti strokovnih izhodišč in legitimnosti dejansko v ničemer ne razlikujejo, zato sklene, da »se Ljubljana bolj kot po značilnostih lokalnih pobud od ostalih mest razlikuje po odnosu mestne uprave do njih«. Primer pokaže, da mestna uprava ne zaupa lokalnim pobudam. To privede do zrcalne situacije na področju zaupanja javnosti v politiko urejanja prostora, ki jo vodi občina, kar vse bolj najeda tudi politični položaj same mestne uprave. Naveden primer ni edini, kjer imajo odgovorni šibko znanje in pomanjkanje izkušenj na področju vključevanja javnosti v postopke urejanja prostora. To je žal precej pogosta praksa v slovenskem prostoru. Prosen (2008) trdi, da občinska uprava in svet nista usposobljena za odločanje o urejanju prostora občine. V nadaljevanju trditev podkrepi s podatkom, da »v tujini obstajajo šole za župane in za strokovnjake, na katerih predavajo eksperti in opozarjajo na napake, ki se lahko dogajajo v prostoru« (prav tam).

O zaupanju v institucije izčrpno poroča Toš (2007) v raziskavi, v kateri analizira (ne)zaupanje Slovencev in Slovenk v institucije. V raziskavi avtor opozarja na nizko stopnjo zaupanja v institucionalno raven, ki jo povezuje z udeležbo pri demokratičnih procesih in posledično tudi možnostjo nadzora nad zakonodajno in izvršilno oblastjo. Pri vrednotenju pomena zaupanja na institucionalnem nivoju Toš loči naslednje kategorije zaupanja:

- specifično zaupanje in
- difuzno zaupanje.

Poleg tega je pomembno tudi, ali je zaupanje vezano na posamezne subjekte in pod kakšnimi pogoji se je zaupanje oblikovalo.

Specifično zaupanje se razvije predvsem takrat, kadar je v ozadju tudi neko pričakovanje oziroma rezultat, difuzno zaupanje pa je vezano na celoten sistem. Prav zaradi tega, ker je specifično zaupanje vezano na konkretno osebo ali pričakovano posebno storitev, pripelje večkrat do razočaranja oziroma vzpostavitve nezaupanja. Pri tem pa je pomembno izpostaviti možnost soodvisnosti med njima. Avtor pravi, da »kdor zaupa posameznim osebam (npr. nosilcem funkcij), še ne zaupa nujno v institucije; kdor pa čuti zaupanje v demokracijo (difuzni predmet zaupanja), ne more čutiti nezaupanja do vseh demokratičnih institucij« (prav tam: 369). Enako navaja Kirn (2008), ki pravi, da je nivo zaupanja v institucije eden od elementov stabilnosti demokracije v družbi, da pa ima na različne institucije različen vpliv. »Delovanje posameznikov članov tistih organizacij, ki so nam bližje (tako sami akterji kot tudi institucije), bolj vpliva na naš odnos do institucij, medtem kot imamo do akterjev, katerih delovanje je bolj oddaljeno, in od institucij, v okviru katerih delujejo, bolj indiferenten odnos« (prav tam: 6). Navedeno pokaže, da vpliv nezaupanja v politični sistem posledično vpliva na nezaupanje v stroko. »Kredibilnost glavnih subjektov planiranja je zelo nizka in zdi se, da še pada« (Kos, 2003: 654). Tudi če stroki uspe vzpostaviti zaupanje v postopke urejanja prostora, še ne pomeni, da se bo s tem dvignila raven zaupanja v lokalno skupnost in državo.

Pri vrednotenju zaupanja je pomembna soodvisnost različnih dejavnikov, kot so npr. obstoj predmeta zaupanja in odsotnost samih pričakovanj ter meril vrednotenja. Pri možnosti vzpostavitve zaupanja v institucijo je zelo pomembno, da posameznik to zazna, pri čemer ni nujno, da se vzpostavi neposredni kontakt, učinkoviti so tudi zaupanja vredni posredovalci. Pri zaupanju igra pomembno vlogo tudi časovna komponenta, da se zaupanje gradi več let ali skozi daljše (življenjsko) obdobje (Kirn, 2008). Zaupanje v državo sistematično pada, tudi zaradi tega pada tudi zaupanje v stroko. Kot pravi Stanič v uvodniku Sinergije iz sodelovanja (2005): »Zaupanje se pač gradi dolga leta, pa se že dolga leta ni.«

Zaupanje v strokovnjake s področja prostorskega načrtovanja je zelo odvisno tudi od zaupanja v državne institucije, saj je urbanistična dejavnost tesno povezana z državno avtoriteto (Kos,

2002). Resolucija o normativni dejavnosti, ki je bila sprejeta zaradi nizkega sodelovanja javnosti pri pripravi predpisov, ugotavlja, da je zaupanje v pravno državo nizko. Raziskava zaupanja v institucije – SJM 2006 (Toš, 2007) je pokazala, da se na dno lestvice zaupanja uvršča prav zaupanje političnim strankam in državnemu zboru.

Izguba zaupanja je tudi posledica preteklih slabih izkušenj: ali zaradi skrivanja privatnih interesov za javnimi, zaradi skrivanja moralnega za racionalnim ali zaradi neizpolnjevanja podanih obljub odgovornih. Prostorski načrtovalci imajo sloves neučinkovitosti, saj so postali le eni izmed sogovornikov oziroma celo le »izrisovalci« zahtev ostalih sektorjev. Simonetijeva (v Uršič, 2011) je mnenja, da je vloga strokovnjaka pri urejanju prostora pomembna, vendar ni več avtoritarna. Zaradi načinov vključevanja javnosti, ki so posledica demokratičnega načina sprejemanja odločitev, se spreminja specifična poklica, vendar so strokovnjaki tisti, ki imajo znanje in veščine, s pomočjo katerih lahko svetujejo, spodbujajo in vodijo javnost pri oblikovanju in uveljavitvi lokalnih pobud. Prostorski načrtovalci so v tej preobrazbi res izgubili osrednjo vlogo, vendar to ne pomeni, da morali opustiti svoje kompetence in prevzeti le vlogo mediatorja, je prepričan Prelog (2009). To le pomeni, da se morajo prostorski načrtovalci prilagoditi povečani stopnji komunikativnosti, saj je priprava prostorskih dokumentov vse bolj odvisna od uspešne izpeljave odprtega (diskurzivnega) procesa (prav tam). Simoneti in Zavodnik Lamovšek (2009) pripominjata, da posvetovanje z javnostjo o posegih v prostor odločevalcem pomaga pri oblikovanju in sprejemu odločitev, vendar jih s tem ne razbremeni odgovornosti.

Prostorskim načrtovalcem se pripisuje preveliko naklonjenost naročniku, zaradi česar se jim očita servilnost. Servilnost je lastnost, ki je nihče ne ceni, zato se izgublja zaupanje v urbanistične storitve, v vsebino prostorskih dokumentov, kar je razvidno tudi iz primerov, ko se za strokovne študije naroča alternativne ekspertize. McKay, Murray in Macintyre (2012) opozarjajo, da se profesionalni načrtovalci pogosto znajdejo v položaju, kjer, zavedajoč se lastne zaposlitve in kariernega statusa, svetujejo svojim naročnikom, kako na najbolj preprost način doseči zastavljeni cilj, in ne kako bi ga lahko dosegli z najbolj etičnim pristopom. Avtorji (prav tam) poudarjajo, da imajo strokovnjaki na področju načrtovanja etično dolžnost, da si v primeru, ko verjamejo, da so dejanja njihovih delodajalcev neprimerna, z nestrinjanjem prizadevajo za družbeno pravičnost. V takšnem primeru morajo moralne vrednote prevladati nad zasebnimi. »To pomeni, da ne smejo biti na ukaz svojim političnim

gospodarjem, ko spoznajo, da pravičnost kot poštenost ne more biti dosežena zaradi posledic njihovih dejanj» (prav tam: 160). Prosen (2008) opozarja, da prostorsko-planerska stroka postaja nemočna glede nasilnih posegov v prostor, oblast pa nas tolaži, češ, vse je zakonito in legalno. »Torej je resnično nekaj narobe z zakonodajo in iz nje razvito strokovno prakso« (prav tam: 22).

Oblikovalci politik bi se morali na vseh ravneh izogibati skušnjavi, da bi obšli postopke, ki zagotavljajo, da je proces pošten in pravičen. Glavno vodilo odgovornim bi moralo biti varovanje javnega interesa in zagotavljanje, da je načrtovanje pošteno in pravično za vse (Foster, 2006 v McKay, Murray in Macintyre, 2012). Poštenost je lažje dosegljiva s spodbujanjem dialoga, ki je nepristranski in vključujoč, temeljne procese pa morajo, v kolikor se želimo izogniti krizi zaupanja v načrtovanju, voditi načela pravičnosti (prav tam).

2.5 Normativna izhodišča

Normativne temelje uvajanja participativne demokracije na področju okolja ter posledično tudi na področju prostora postavlja Aarhuška konvencija. Kako so ti temelji preneseni v naš pravni red in kako se posledično izvajajo oziroma kako se obnesejo, bomo raziskali v predmetnem poglavju.

Pripravili bomo podrobno analizo implementacije temeljnih načel Aarhuške konvencije v podzakonske predpise, s poudarkom na Zakonu o prostorskem načrtovanju (v nadaljevanju ZPNačrt), ki je krovni dokument za izvajanje participativne demokracije na področju prostorskega načrtovanja na lokalni ravni. Na podlagi analize predpisov s področja urejanja prostora glede vključevanja javnosti v postopke odločanja, ki jo je Pravno-informacijski center nevladnih organizacij pripravil decembra 2011, je bilo ugotovljeno, da najbolj izstopa problematika vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja na občinskem nivoju (Vrbica S., Peterlin M., 2012). Pripravili bomo tudi podrobno primerjavo z Zakonom o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (v nadaljevanju ZUPUDPP), saj se slednji izkazuje kot primer dobre prakse.

V prvem delu bomo zgolj povzeli vse področne predpise, ki obravnavajo vključevanje javnosti v postopke urejanja prostora. V drugem delu pa bomo podrobneje analizirali

Aarhuško konvencijo kot temeljni dokument, ki obravnava možnosti sodelovanja javnosti pri okoljskih zadevah, vendar se upošteva tudi za druga področja, ki bi lahko vplivala na okolje, med katere sodi tudi prostorsko načrtovanje. Ker se ne uporablja neposredno, ampak jo je vsaka država podpisnica morala vnesti v svoj pravni red, bomo v nadaljevanju preverili implementacijo določil v krovna zakona, ki urejata prostorsko načrtovanje, in sicer ZPNačrt in ZUPUDPP, ter v zaključku povzeli sklepne ugotovitve.

V teoretičnih izhodiščih se večkrat pojavi navedba, da so predhodniki aktualnega Zakona o prostorskem načrtovanju vsebovali več zavez o aktivnem sodelovanju javnosti. Na tem mestu bomo pripravili le kronološki pregled teh zakonov, podrobnejše vsebine v nalogi ne bomo obravnavali.

Prve pomembnejše zaveze, implementirane v prostorski zakon, so se pojavile leta 1984, ko so bili sprejeti trije novi zakoni:

- Zakon o urejanju prostora (ZUreP);
- Zakon o urejanju naselij in drugih posegov v prostor (ZUNDPP) ter
- Zakon o stavbnih zemljiščih (ZSZ).

Leta 1987, po osamosvojitvi Slovenije, se je družbeni sistem planiranja ukinil. Leta 1990 je pričel veljati Zakon o planiranju in urejanju prostora v prehodnem obdobju (ZPUP). Kljub značaju zakona v prehodnem obdobju je veljal vse do leta 2003, ko je v veljavo stopil Zakon o urejanju prostora (ZUreP-1), ki je vseboval precej novosti in zavez na področju vključevanja javnosti v postopke urejanja prostora. Zaradi zelo kratkega roka veljavnosti se te zaveze v praksi niso uspele preizkusiti, saj je bil leta 2007 sprejet trenutno aktualen Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt).

2.5.1 Pregled zakonskih predpisov

V nadaljevanju bomo pripravili hiter pregled aktualni zakonskih predpisov, ki obravnavajo sodelovanje javnosti v postopkih prostorskega načrtovanja.

Ustava RS

Ustava RS v 39. členu določa, da ima vsakdo pravico dobiti informacijo javnega značaja, za katero ima v zakonu utemeljen pravni interes.

Aarhuška konvencija

Aarhuška konvencija je konvencija o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri določanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah. Velja sicer za načrtovanje dejavnosti, ki so navedene v prilogi konvencije, lahko pa tudi glede drugih dejavnosti, ki bi pomembneje vplivale na okolje, med katere zagotovo sodi prostorsko načrtovanje.

Aarhuška konvencija se ne uporablja neposredno, temveč jo je morala Slovenija vnesti v svojo področno zakonodajo. Ker kot taka predstavlja temelj za sodelovanje javnosti v prostorskih zadevah, ki bi lahko pomembno vplivale na okolje, se bomo pri obravnavi slednje zadržali malo dlje. Način implementacije v slovenski pravni red bomo prikazali v nadaljevanju.

V splošnih določbah konvencije je med drugim navedeno, da:

- si država prizadeva zagotoviti, da uradniki in organi usmerjajo javnost in ji pomagajo pri iskanju dostopa do informacij, lažji udeležbi pri odločanju in iskanju dostopa do pravnega varstva v okoljskih zadevah;
- država spodbuja izobraževanje ter ozaveščanje javnosti o okolju, zlasti glede možnosti dostopa do informacij, udeležbe pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah.

Aarhuška konvencija ureja osnovna pravila treh sklopov (stebrov) demokratičnih pravic civilne družbe na področju varstva okolja:

- 1. steber: prost dostop do informacij o okolju;
- 2. steber: možnost sodelovanja javnosti pri določanju, ki vpliva na okolje;
- 3. steber: prost dostop do pravnih sredstev za varstvo pravic do obveščenosti in sodelovanja pri odločanju o okolju ter za uveljavljanje širše okoljske zakonodaje.

Ker se naloga osredotoča na pomen vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja, bomo v nalogi podrobno analizirali predvsem 2. steber.

1. STEBER: Dostop do okoljskih informacij

- 4. člen določa dostop do informacij;
- 5. člen določa zbiranje okoljskih informacij in njihovo razširjanje v javnost.

2. STEBER: Sodelovanje javnosti pri odločanju

6. člen govori o udeležbi javnosti pri odločanju:

- 2. točka se nanaša na sodelovanje javnosti pri določenih dejavnostih, ki vplivajo na okolje. Zagotavlja, da se vključeno javnost na začetku postopka ustrezno, pravočasno in učinkovito obvesti z javno objavo ali vsakogar posebej, če je to primerno med drugim o nameravani dejavnosti, o kateri se bo odločalo, vrsti možnih odločitev ali o osnutku odločitve, organu javne oblasti, ki je pristojen za odločanje, predvidenem postopku, začetku postopka, možnostih za udeležbo javnosti, času in kraju vsake predvidene javne obravnave, kam se lahko posredujejo predlogi in pripombe ter roku za to ter kje so na razpolago informacije o zadevi;
- 3. točka določa, da je treba zagotoviti ustrezno časovno obdobje za posamezne faze pri udeležbi javnosti, da je na voljo dovolj časa za obveščanje javnosti in da se javnost lahko pripravi in učinkovito sodeluje pri okoljskem odločanju;
- 4. točka določa, da je treba zagotoviti udeležbo javnosti že na začetku odločanja, ko so še vse možnosti odprte in lahko javnost učinkovito sodeluje;
- 8. točka določa, da je treba zagotoviti, da se pri odločitvah ustrezno upošteva izid udeležbe javnosti;
- 9. točka določa, da mora biti javnost v skladu z ustreznimi postopki nemudoma obveščena o odločitvi, ki jo je sprejel organ javne oblasti. Pogodbenica omogoči javnosti dostop do besedila odločitve skupaj z razlogi in utemeljitvami, na podlagi katerih je bila odločitev sprejeta;
- 7. člen se nanaša na sodelovanje pri načrtih, programih in politikah v zvezi z okoljem. Država mora, ko zagotovi potrebne informacije, sprejme ustrezne praktične in druge ukrepe, da zagotovi pregledno in pravično udeležbo javnosti pri pripravi načrtov in programov v zvezi z okoljem, opredeliti javnost, ki lahko sodeluje. Primerno si prizadeva zagotoviti možnosti za udeležbo javnosti tudi pri pripravi politik, ki se nanašajo na okolje.

8. člen se nanaša na sodelovanje pri pripravi izvršilnih predpisov in drugih splošno veljavnih pravno obvezujočih pravil organov javne oblasti, ki lahko pomembno vplivajo na okolje. Treba je določiti dovolj dolgo časovno obdobje za učinkovito udeležbo, objaviti in dati na razpolago javnosti osnutek pravil ter dati možnost, da neposredno ali po predstavniških telesih daje svoje pripombe, izid udeležbe javnosti pa je treba v čim večji meri upoštevati.

3. STEBER: Dostop do pravnega varstva

To pravico določa 9. člen konvencije, ki določa, da država pogodbenica v okviru svoje notranje zakonodaje zagotavlja, da ima vsaka oseba, ki meni, da njen zahtevek za informacije ni bil pravilno upoštevan glede na to konvencijo, pravico dostopa do ustreznega revizijskega postopka. Ta postopek mora biti hiter, dostopen ter brezplačen ali poceni.

Zakon o dostopu do informacij javnega značaja

Zakon o dostopu do informacij javnega značaja je osnovna podlaga za uspešno sodelovanje javnosti v procesih prostorskega načrtovanja.

Zakon o varstvu okolja

Zakon o varstvu okolja določa dve temeljni načeli. Prvo je načelo sodelovanja (6. člen), po katerem morajo država in občine pri sprejemanju politik, strategij, planov, načrtov in splošnih pravnih aktov, ki se nanašajo na varstvo okolja, omogočiti tudi sodelovanje javnosti. Drugo pa je načelo javnosti (13. člen), po katerem ima javnost pravico sodelovati v postopkih sprejemanja predpisov, politik, strategijah, programov, planov in načrtov, ki se nanašajo na varstvo okolja. Pomemben je tudi 34a. člen, ki govori o sodelovanju javnosti pri sprejemanju predpisov, predvsem točka 5, ki določa, da pristojni organ prouči mnenja in pripombe javnosti in jih v primeru sprejemljivosti na primeren način upošteva pri pripravi predpisa, v svetovnem spletu pa objavi obrazloženo stališče, v katerem se opredeli do mnenja in pripomb javnosti ter navede razloge za upoštevanje oziroma neupoštevanje pri pripravi predpisa.

Zakon o prostorskem načrtovanju

Zakon o prostorskem načrtovanju prav tako med temeljnimi načeli določa načelo javnosti (5. člen), kot eno glavnih načel na vseh nivojih prostorskega načrtovanja, po katerem morajo pri prostorskem načrtovanju pristojni državni in občinski organi skladno z določbami zakona omogočiti izražanje interesov posameznic in posameznikov, skupin prebivalstva in udeležbo vseh zainteresiranih oseb v postopkih pripravljanja in sprejemanja prostorskih aktov, vsakdo ima tudi pravico v postopkih sodelovati s pobudami, mnenji in na drugačne načine. Načelo javnosti v tretji točki določa tudi, da je treba vsakomur omogočiti vpogled v prostorske akte,

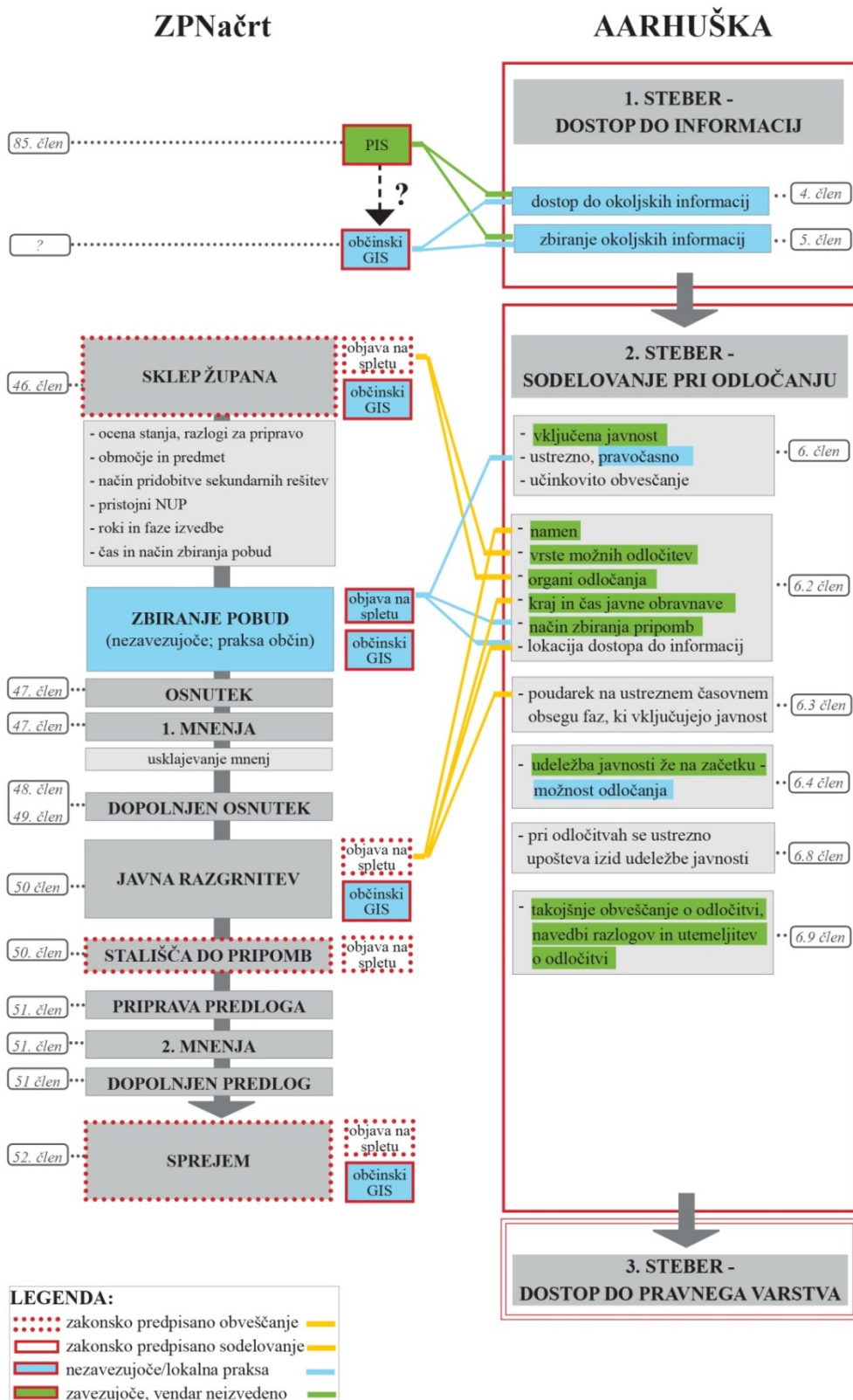
njihova strokovna gradiva in v druge dokumente, povezane s prostorskim načrtovanjem, ter o zadevah prostorskega načrtovanja obveščati javnost.

Vendar pa sam zakon v nadaljnjih določilih o postopkih priprave prostorskih dokumentov na občinski ravni ne sledi temu načelu, saj sodelovanje javnosti obravnava šele v fazi razgrnitve dopolnjenega osnutka, ki, kot bo v nadaljevanju naloge predstavljeno, ne omogoča kakovostnega vključevanja javnosti.

Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor

Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor določa, da ima javnost v postopkih priprave prostorskih ureditev državnega pomena možnost sodelovanja že v fazi objave pobude (19. člen), dajati predloge in pripombe na študijo variant (25. člen) ter tudi kasneje na osnutek načrta (33. člen).

2.6 Primerjalna analiza Aarhuške konvencije z ZPNačrtom in ZUPUDPP

Slika 5: Prikaz implementacija Aarhuške konvencije v Zakon o prostorskem načrtovanju (vir) Figure 5: Presentation of implementation of the Aarhus Convention into the Spatial Planning Act

2.6.1 Analiza implementacije Aarhuške konvencije v zakon, ki ureja prostorsko načrtovanje na lokalni ravni

Prvi steber konvencije, ki ureja prost dostop do informacij o okolju, povzema 85. člen ZPNačrta in Uredbo o prostorskem informacijskem sistemu, v sklopu katerega naj bi se na državni ravni vodili vsi prostorski podatki na enem mestu. Poleg tega naj bi vseboval tudi metode in postopke za podporo usklajevanju, sodelovanju in vključevanju javnosti v postopke sprejemanja prostorskih aktov. Ker pa omenjeni prostorski informacijski sistem do danes še ni vzpostavljen, občine same zbirajo in vodijo prostorske podatke. Večina občin uporablja način vodenja baz prostorskih podatkov na internetnem geografskem informacijskem sistemu, kot je npr. iObčina.

2. točka 6. člena se nanaša na ustrezno, pravočasno in učinkovito obveščanje vključene javnosti. Delno to točko povzema 46. člen ZPNačrta, ki obravnava pričetek priprave Občinskega prostorskega načrta občine (v nadaljevanju OPN) s Sklepom župana o začetku priprave prostorskega dokumenta (v nadaljevanju Sklep). Sklep vsebuje večino zahtevanih vsebin iz konvencije, kar pomeni, da je zagotovljena informiranost o nameravani ureditvi. V tej fazi se navadno ne izvaja javna razgrnitev oziroma predstavitev predvidenih ureditev, prav tako ni posebej obravnavana vključena javnost. Navadno občine, čeprav zakonsko ni obvezujoče, vso zainteresirano javnost pozovejo po podaji pobud, pripomb in predlogov na dokument v pripravi. Zaradi manjka splošnih informacij o vsebini priprave osnutka prostorskega dokumenta, o predvidenih ureditvah ter o vrstah možnih odločitev je v večini podanih pobud izražen zgolj individualni interes (običajno pobuda za spremembo namenske rabe). Na ta način iz prejetih pobud javnosti ni mogoče razbrati javnega interesa, ki je še kako pomemben za razvoj lokalne skupnosti, saj je osnova za izvedbo takšnih prostorskih ureditev, ki zagotavljajo tako potrebe posameznikov kot tudi različnih interesnih skupin.

Navadno se v fazi priprave osnutka tudi ne pripravi stališč do prejetih pobud, ki bi se jih objavilo na spletu in s tem seznanilo javnost o načinu obravnave njihovih pobud, pripomb in mnenj. S sklepom je zagotovljena le zahteva po pravočasnem obveščanju javnosti, za zagotovitev učinkovitosti vključevanja bi bile po našem mnenju potrebne dodatne metode vključevanja. S tem tudi ni upoštevana 4. točka tega člena, ki pravi, da je treba javnost

vključiti na samem začetku postopka, ko je možno konstruktivno sodelovanje javnosti pri oblikovanju vsebine dokumenta in so možnosti odločanja še odprte.

Edina faza, v kateri je v ZPNačrtu zakonsko določena udeležba javnosti, je javna razgrnitev. Sama časovna komponenta javne razgrnitve z vidika možnosti sodelovanja javnosti načeloma ni problematična, saj navadno občine, v primeru da razgrinjajo v času praznikov ali dopustov, zakonsko predpisani 30-dnevni rok razgrnitve tudi podaljšajo za primeren čas. Nemalokrat roke podaljšujejo tudi, kadar se tekom razgrnitve izkaže potreba po tem.

Večji problem je v prevelikem časovnem razmahu med posameznimi fazami. Od časa, ko javnost poda pobude, do javne razgrnitve mine včasih nekaj let. Ker se interesi v prostoru stalno spreminjajo, se tudi aktualnost podanih pobud spreminja. Javnost se prvič seznani z vsebino obravnave njihove pobude, ki je bila podana na samem začetku priprave dokumenta, šele v fazi javne razgrnitve. V tej fazi pa občina nima več posluha za spreminjanje vsebine, ker bi to pomenilo vračanje postopka v predhodne faze, kar lahko povzroči velika dodatna finančna sredstva in časovne zaostanke. Tako tudi v ZPNačrtu ni upoštevana 8. točka, ki določa, da je treba pri odločitvah ustrezno upoštevati izid udeležbe javnosti.

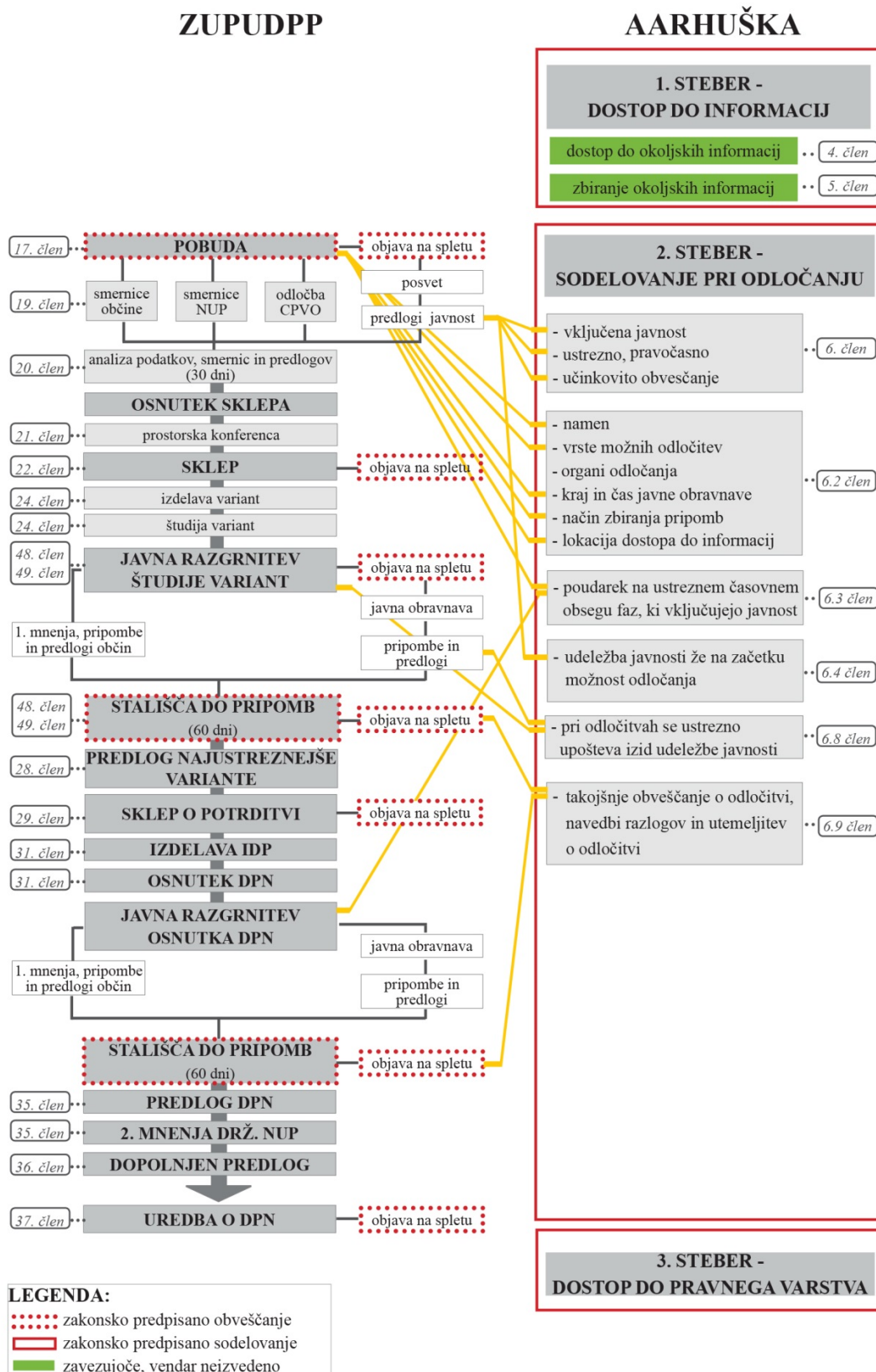
Implementiranost 9. točke z ZPNačrtom bi lahko prepoznali v objavi Sklepa, katerega vsebino smo v nalogi že obravnavali. Delno je to določilo implementirano tudi v 50. členu, ki govori o objavi stališč do pripomb, prejetih v času javne razgrnitve, ki jih sprejme župan, občina pa objavi na krajevno običajen način in v svetovnem spletu ter pisno seznani vse pripombodajalce. Vendar pa v zakonu ni predpisanega roka, v katerem mora občina zavzeti stališča, kar v praksi lahko fazo sprejema stališč razmahne tudi na več let.

Tretji steber določa dostop do pravnega varstva. Ker dostop do pravnega varstva presega obravnavano vsebino naloge, ga na tem mestu ne bomo podrobno analizirali.

2.6.2 Analiza implementacije Aarhuške konvencije v zakon, ki ureja umeščanje državnih ureditev v prostor

ZUPUDPP omogoča kakovostno, pravočasno in učinkovito vključevanje javnosti že na samem začetku (pri izdelavi variantnih študij), se pravi v času, ko ima javnost tudi možnost

odločanja o vsebini dokumenta. Skozi celoten postopek izdelave dokumenta je javnost pravočasno obveščena, poskrbljeno je za informiranje, izobraževanje ter sodelovanje v vseh fazah, v katerih je to smiselno. Pomembno določilo je tudi predpisan rok zavzema stališč do pripomb, saj je pomembno, da je rok, od katerega je javnost sodelovala s podajo pripomb in do informacije, kako so se njihove pripombe obravnavale, čim krajši. Na Sliki 2 so prikazane povezave med določili obravnavanih predpisov, ki pomenijo primerno implementacijo v področni predpis ter obenem tudi uresničevanje zavez. Omenjeno analizo smo izvedli le zato, da smo dokazali ustrežnejšo normativno dorečenost glede vključevanja javnosti v postopke urejanja prostora na državni ravni. Podrobnejših analiz po posameznih členih v nalogi ne bomo pripravili.

Slika 6: Prikaz implementacija Aarhuske konvencije v Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (vir)

Figure 6: Presentation of implementation of the Aarhus Convention into the Siting of Spatial Arrangements of National Importance Act

3 METODOLOŠKI PRISTOP

Izbor metodoloških pristopov, ki smo jih uporabili v empiričnem delu naloge, je nastajal postopoma, tekom raziskovanja, saj so rezultati, ki smo jih zbirali, izkazovali možnost poglobitve raziskave, vendar z drugačnim izborom metode dela.

Sprva smo se odločili za kvalitativni način raziskovanja, in sicer za način poglobljenih polstrukturiranih intervjujev s strokovnjaki s področja prostorskega načrtovanja, ki se pri svojem delu srečujejo s sodelovanjem javnosti. Intervjuji so najpogosteje uporabljena metoda za zajem strokovnega znanja. Za navedeno metodo smo se odločili, ker sogovornikov pri svojem delu nismo želeli omejevati z vnaprej določenimi možnostmi, poglobljeni polstrukturirani intervjuji pa dopuščajo spontano poglobljanje teme in dodatno raziskovanje.

Interpretacija rezultatov raziskave med strokovnjaki je izkazala potrebo po raziskovanju istih vprašanj v javnosti. Zanimalo nas je namreč, kakšni bi bili rezultati ključnih vprašanj, ki smo jih zastavili strokovnjakom, če bi jih zastavili javnosti. Želeli smo ugotoviti, katera so tista področja, predvsem v odnosu stroke do javnosti v postopkih urejanja prostora z vidika javnosti, ki bi jih bilo treba izboljšati. Uporaba iste metode, kot smo jo uporabili pri raziskavi s strokovnjaki s področja prostorskega načrtovanja, za zajem laičnega znanja javnosti ni primerna. Za ugotovitev mnenja javnosti smo uporabili kvantitativni način raziskovanja. Izvedli smo anonimno spletno anketo z odprtimi vprašanji, ki je prilagojena zajemu laičnega znanja. Izvedba anket je verjetno najbolj razširjena oblika pridobivanja javnega mnenja, vendar pa je anketiranje v prostorskem načrtovanju razmeroma malo uporabljena metoda, čeprav je javnost glavni uporabnik načrtovanih prostorskih ureditev (Golobič, 2002). Razlog za to je predvsem uveljavljeno prepričanje, da izsledki iz anket prostorskim načrtovalcem pri njihovem delu ne koristijo (Marušič v Golobič, 2002), saj odgovori na zastavljena vprašanja anketirancev niso odraz realnega stanja, ker anketiranci v odgovorih pogosto idealizirajo, odgovori so pogosto odraz njihovih želja in ciljev (prav tam). Pri zasnovi vprašalnika smo bili zato pozorni, da vprašanja ne dopuščajo izražanja želja, vrednot, stališč in podobno. Anketirance smo razdelili v dve ciljni skupini, in sicer v splošno javnost in zainteresirano javnost. Določitev fokusnih skupin opisujemo v nadaljevanju. Za potrebe raziskovalnega vprašanja smo izvedli izračun nekaterih korelacijskih odnosov med posameznimi vprašanji. Analizirali smo rezultate za vsako skupino posebej ter izvedli tudi primerjave med njima.

Na koncu smo izvedli sintezno analizo obeh načinov raziskovanj in interpretirali rezultate.

3.1 Metoda kvalitativnega raziskovanja – poglobljeni polstrukturirani intervjuji s strokovnjaki na področju prostorskega načrtovanja

3.1.1 Raziskovalna metoda

Izbrana metoda kvalitativnega raziskovanja z intervjuji omogoča zajem poglobljenih osebnih stališč in mnenj izbranih strokovnjakov o obravnavani temi. V nalogi smo izbrali tehniko polstrukturiranih poglobljenih intervjujev, ker predstavlja posebno obliko razvoja metode intervjuvanja in omogoča nadgradnjo osnovni obliki intervjuja. Izpraševalcu dopušča, da tekom pogovora spreminja okvir in preusmerja vprašanja, če se zdi za raziskavo to potrebno (Interviewing for Social Scientists, 1999). Izbrana tehnika je primerna tudi zaradi možnosti pridobivanja nepričakovanih informacij.

Izbrali smo fokusno vrsto kvalitativnega intervjuja, saj smo raziskavo izvedli med strokovnjaki s področja prostorskega načrtovanja, ki se pri svojem delu srečujejo s sodelovanjem javnosti. Pri izbiri sogovornikov smo bili pozorni na to, da delujejo v okviru različnih institucij oziroma zastopajo različne izobrazbene specializacije.

Btigitte Scheele in Norber Groeben (1988, v *An introduction to Qualitative Research*, 2009: 156) predlagata izvedbo polstrukturiranih intervjujev kot metodo za rekonstrukcijo subjektivnih teorij. Avtorja sta psihologa, ki sta razvila pristop študije subjektivne teorije kot posebnega modela za študij vsakdanjega znanja. Njun pristop se je v 80. in 90. letih prejšnjega stoletja uveljavil za študij subjektivnih teorij na področju šolstva ter za profesionalno delo. Razvoj subjektivne teorije se nanaša na dejstvo, da intervjuvanci posedujejo kompleksne zaloge znanja o raziskovalni temi, o kateri imajo tudi subjektivna mnenja. Ta znanja vključujejo tudi predpostavke, ki so izrecne in takojšnje ter na podlagi katerih lahko intervjuvanci spontano izražajo in odgovarjajo na odprta vprašanja. Pri tem se uporabljajo različni tipi vprašanj.

Po subjektivni teoriji (Scheele in Groeben, 1988) se vrste in načini oblikovanja vprašanj pri polstrukturiranih poglobljenih intervjujih med pogovorom lahko preoblikujejo ali

rekonstruirajo. Izpraševalec v uvodu nakaže nekaj aktualnih področij, ki jih oblikuje v odprta vprašanja, lahko pa vključi tudi provokativna vprašanja. Na takšna vprašanja sogovornik odgovori na podlagi znanja, ki ga poseduje. Vendar je pri tovrstnih vprašanjih treba paziti, da se s tem ne posega v integriteto intervjuvančeve subjektivne teorije. Prav tako tovrstnih vprašanj ne sme biti preveč. Dodatna vprašanja so usmerjena v preverjanje hipoteze ter teorije in lahko temeljijo na pridobljenih teoretičnih spoznanjih ali predpostavkah. Skozi pogovor se vprašanja lahko prilagajajo na način, da se specifično strokovno znanje intervjuvanca jasno in razumljivo izrazi. Predpostavke v teh vprašanjih se oblikuje kot izbira sogovorniku, da jih potrdi ali ovrže glede na to, ali ustrezajo njegovi subjektivni teoriji.

3.1.2 Predstavitev zasnove vprašalnika, izbora intervjuvancev in načina pridobivanja podatkov

Vprašalnik, ki je služil kot ogrodje za potek intervjujev, je bil sestavljen iz petih ključnih vprašanj in šestih podvprašanj. Temeljna vprašanja, ki smo jih skozi intervjuje podrobneje raziskali, so bila:

Preglednica 1: Temeljna vprašanja

Table 1: Basic questions

Temeljna vprašanja	
1	Ali je po vašem mnenju javnost v zadostni meri vključena v postopek priprave prostorskih dokumentov in v sam proces odločanja?
2	Postopki, obseg in prakse vključevanja javnosti v postopke priprave prostorskih dokumentov
3	Izobraženost stroke in javnosti in neposredni odnos med njima
4	Zaupanje v stroko, lokalno upravo, resorna ministrstva, državo
5	Predlogi za izboljšanje stanja na tem področju

Pogovori niso tekli izključno po določenem vrstnem redu vprašanj. Večkrat se je namreč zgodilo, da je intervjuvanec v sklopu enega vprašanja odgovoril na enega ali več sledečih vprašanj. V tem primeru smo v nadaljevanju ta vprašanja izpustili, kasneje ob zapisu pa vsebino intervjuja uredili in smiselno razvrstili besedilo pod tisto vprašanje, na katerega se je intervjuvanec navezal, če s tem nismo posegali v celovitost odgovora. Zgodilo se je tudi, da se je tekom pogovora odprlo čisto novo vsebinsko področje, čemur so sledila podvprašanja. V tem primeru dodatnih vprašanj nismo ponovno zastavljali tudi tistim, s katerimi smo intervju

že opravili. V primeru, da smo po prepisu ugotovili, da na katero izmed vprašanj nismo dobili odgovora, slednjega nismo ponovno zastavljali.

Pri izboru intervjuvancev smo poskušali poiskati čim širšo zastopanost strokovnjakov, ki se pri svojem delu srečujejo s participacijo javnosti na lokalni ravni. Od petih oseb, sodelujočih v intervjujih, so bili trije takšni, ki se ukvarjajo s pripravo prostorskih dokumentov na lokalni ravni, vendar ima vsak drugačno izobrazbo: univerzitetni diplomirani inženir arhitekture – specialist arhitekt urbanist, univerzitetni diplomirani inženir krajinske arhitekture in univerzitetni diplomirani ekonomist. Eden je univerzitetni diplomirani inženir arhitekture, ki opravlja delo občinskega urbanista, eden pa prihaja iz akademskih vrst. Kasneje smo vzorec razširili in vključili tudi strokovnjaka, ki se z javnostjo srečuje na nacionalni oziroma čezmejni ravni in deluje v okviru nevladne organizacije.

Izvedba intervjujev je potekala v obdobju od septembra do decembra 2015. Skupaj smo opravili 6 poglobljenih polstrukturiranih intervjujev. Intervjuje smo izvajali osebno in so trajali od 60 do 150 minut. Da smo lahko kasneje intervjuje analizirali čim bolj verodostojno, smo po predhodnem soglasju sodelujočih pogovore snemali. Kasneje so bili vsi zapisani skladno z zvočnim zapisom. Zapisani so v knjižni slovenščini, ne v dialektu, vendar blizu pogovornemu jeziku.

3.1.3 Opis in prikaz tehnike kodiranja

Razlaga pridobljenih podatkov je osrednja stvar kvalitativnih raziskav, čeprav je njihov pomen mogoče različno razlagati skozi različne pristope. Interpretacija teksta lahko služi za razvoj novih teorij, kot podlaga za zbiranje dodatnih podatkov ali kot pomoč pri izbiri naslednjega primera. Zato je običajen potek obdelave pridobljenih podatkov najprej zbiranje slednjih, skozi njihovo obdelavo poskus tolmačenja ter nazadnje prepletanja tolmačenih podatkov. Tako smo tudi v nalogi postopek obdelave zapisov intervjujev opravili v več korakih, in sicer z metodo kodiranja.

Teorijo kodiranja sta utemeljila Glaser in Strauss (1967), ki sta jo tudi nadgrajevala (Glaser, 1978 in Strauss, 1987), ter kasneje še Strauss in Corbin (1990) in Charmaz (2006) (v *An Introduction to Qualitative Research*, 2009: 156).

Za ureditev besedila intervjujev v smiselne sklope smo uporabili tehniko tematskega kodiranja. Posamezne intervjuje smo najprej uredili po vsebinskih sklopih oziroma vprašanjih, ki so bila skupna vsem intervjuvancem. Sklope smo nato razdelili na posamezne »alineje«, ki so glede na vsebino lahko deli stavkov, stavki ali več vsebinsko povezanih stavkov. Nato smo združili sklope vseh intervjujev in tako dobili nabor različnih odgovorov na isto vprašanje. Zaradi obsežnosti intervjujev ter večje preglednosti pri analizi smo besedilo smiselno skrčili. Pri tem smo pazili, da ohranjamo čim več kakovostnih informacij ter da ne spreminjamo bistva besedila.

Pri postopku kodiranja smo uporabili induktivno metodo, kar pomeni, da kod nismo imeli vnaprej pripravljenih, ampak smo jih določali sproti ob branju že združenih odgovorov po posamičnem vprašanju. V prvem koraku smo uporabili tehniko odprtega kodiranja. Najprej smo prebrali celoten sklop, da smo si ustvarili vtis o vsebini. Na podlagi tega smo si pripravili osnovni nabor kod. Kode predstavljajo spremenljivke oziroma asociacijo na vrsto odgovora, pomen alineje. Vsaki alineji smo nato določili kodo. Tako smo lahko navidezno drugačno vsebino odgovorov različnih intervjuvancev označili z isto kodo. Posameznim alinejam smo lahko določili tudi po več različnih kod.

Nadaljevali smo z osnim kodiranjem, pri čemer smo uporabljali različne postopke in pristope osnega kodiranja. Kjer smo želeli izpostaviti morebitne pomembnejše alineje, smo označili tiste, iz katerih se lahko razvije nova teorija oziroma se pokažejo neki vzorci interakcij. Kodam, ki smo jih v fazi odprtega kodiranja določili in že združili po kategorijah, smo iskali značilnosti. Iskali smo tudi podobnosti in razlike ter odnose med različnimi kategorijami. Postavljali in preverjali smo domneve o povezavah, vzrokih in posledicah določenih kategorij.

Na koncu vsakega obravnavanega vprašanja smo na podlagi kvalitativne analize izdelali interpretacijo prepoznanih kod. V primerih, ko smo pri vprašanju že interpretirali kodo, ki se pojavi tudi v analizi naslednjih vprašanj, slednje nismo ponovno prikazovali.

Odgovorov anketirancev na podlagi njihovega delovnega mesta ali vrste izobrazbe nismo posebej prikazovali, saj so analize pokazale, da pri vsebini odgovora glede na tovrstno delitev ni posebnih odstopanj. V primerih, ko je do odstopanja prišlo, v analizi to posebej poudarimo.

Na koncu smo pripravili sintezno interpretacijo glavnih kategorij, ki so se izoblikovale tekom kodiranja vseh intervjujev.

Primer kodiranja (izsek kodiranega prvega vprašanja intervjuja)

Preglednica 2: Prikaz primera kodiranja

Table 2: Presentation of coding example

Odgovori iz intervjujev	Kode 1. reda	Kode 2. reda
- To izhaja iz <u>splošne slovenske angažiranosti</u> , npr. tudi <u>na volitvah je stopnja udeležbe vedno nižja</u> .	- Da - Splošna nezainteresiranost	
- Delno zaradi <u>NIMBY efekta</u> – če te neka stvar ne zanima, se ne boš vključil.	- NIMBY	
- Na splošno je <u>prostorska kultura</u> pri nas <u>slaba</u> , ljudje ne razmišljajo, <u>v kakšnem prostoru živimo in zakaj ter kaj lahko naredimo, da se bo to spremenilo</u> . Bolj se zdi, da smo usmerjeni v razmišljanje, <u>kaj nam osebno ta prostor daje</u> , zato <u>zgoj poskrbimo za svoj vrtiček</u> , <u>nimamo pa širšega kolektivnega zavedanja</u> . Verjetno iz tega izhaja, da <u>ni</u> neke <u>motivacije niti tradicije</u> .	- Slaba prostorska kultura - Kaj lahko mi naredimo za prostor - Kaj nam prostor daje - Ni širšega kolektivnega zavedanja	- NIMBY - Splošna nezainteresiranost javnosti - kurikulum
- Tudi v šolah imamo vse bolj v okolje usmerjeno, npr. da je treba okolje varovati, <u>nimamo</u> pa nekih <u>šolskih programov, ki bi ta razmišljanja razvijali, ali živimo v kakovostnem prostoru ali ne</u> . Mogoče je to en tak <u>vzgojni problem</u> .	- Ni primernih šolskih programov - Vzgojni problem	

3.1.4. Rezultati, interpretacija in diskusija

V uvodnem vprašanju smo se dotaknili bistva hipoteze, ki pravi, da je odnos prostorskih načrtovalcev do participacije javnosti v postopkih prostorskega načrtovanja na lokalni ravni slab, izhajajoč iz nezainteresirane in slabo motivirane javnosti. **Intervjuvane smo povprašali po njihovem mnenju.** Njihovi odgovori so bili sledeči:

- *To izhaja iz splošne slovenske angažiranosti, npr. tudi na volitvah je stopnja udeležbe vedno nižja.*
- *Delno zaradi NIMBY efekta – če te neka stvar ne zanima, se ne boš vključil.*

- *Na splošno je prostorska kultura pri nas slaba, ljudje ne razmišljajo, v kakšnem prostoru živimo in zakaj ter kaj lahko naredimo, da se bo to spremenilo. Bolj se mi zdi, da smo usmerjeni v razmišljanje, kaj meni osebno ta prostor daje, zato zgolj poskrbimo za svoj vrtiček, nimamo pa širšega kolektivnega zavedanja. Verjetno iz tega izhaja, da ni neke motivacije niti tradicije.*
- *Tudi v šolah imamo vse bolj v okolje usmerjeno, npr. da je treba okolje varovati, nimamo pa nekih šolskih programov, ki bi ta razmišljanja razvijali, ali živimo v kakovostnem prostoru ali ne. Mogoče je to en tak vzgojni problem.*
- *Menim, da to drži v veliko primerih.*
- *Razlog je v slabih zakonskih podlagah, zato se javnost ne vključuje dovolj zgodaj, ko se pripravljajo izhodišča. Zato ima javnost občutek, da je bila nekako izključena iz samega postopka, da je bila prikrajšana za samo sodelovanje. Morda je zato zaupanje med stroko in javnostjo omajano.*
- *Javnost je večinoma vključena, šele ko je dopolnjen osnutek razgrnjen, in takrat bistvene spremembe niso več mogoče.*
- *Težava je tudi v načinu priprave samih dokumentov ter nadaljnjih projektov za samo implementacijo, se pravi graditev. To se bo spremenilo v primeru sprejetja predlaganih sprememb zakonodaje (sprememba bo neke vrste lokacijsko dovoljenje, kot nekakšna garancija. V tem primeru bo veliko lažje pripraviti OPN ali OPPN).*
- *Premalo je vhodnih podatkov, kot so strokovne podlage, predvsem takih, na katerih bi lahko ljudje že na začetku aktivno sodelovali, pripravljavci in načrtovalci pa bi se lahko primerno odzvali.*
- *Sodelujejo samo tisti, ki a priori vsemu nasprotujejo, nasprotujejo točno določeni stvari ali pa imajo individualni interes.*
- *Se strinjam. Mislim, da je problem zelo širok. Odnos stroke do participacije javnosti se odraža že v licencah za delo v urbanizmu. Urbanizem je predvsem tretiran kot avtorski izdelek, kot takega ga vidi tudi ZAPS, in zato je odnos negativen. Torej že od izobraževanja naprej. Tako arhitekt kot krajinski arhitekt, ki lahko vodita pripravo prostorskih aktov, sta v osnovi avtorja. To je sicer logično pri projektu za gradnjo hiše kot tudi pri projektu za ureditev okolice nekega objekta, urbanizem je sicer čisto nekaj drugega, pristop teh dveh pa je enak, in to je narobe.*
- *Urbanistov, ki razumejo, kaj je urbanizem, je relativno malo. Dejavnost je sicer definirana kot interdisciplinarna dejavnost v javnem interesu, ki se odvija na trgu storitev – torej trije momenti. Interdisciplinarna zagotovo je, saj zahteva široko ekipo.*

In če ti razumeš interdisciplinarnost, potem tudi razumeš, da je tu še javnost, ki tudi nekaj prispeva. Tu ni nujno, da so to neki nergači, to je lahko tudi strokovna javnost in bi jo bilo treba gledati kot na nekaj, kar pripomore k lastni rasti in razvoju, večinoma pa je vzeta kot nebodigatreba, v njej ne vidimo možnosti konstruktivnega dialoga ali strokovne nadgradnje. Če se v javnem interesu odvija na trgu, potem mora biti reguliran, to pa je z licencami. Tu nastopi nasprotje med interdisciplinarnim in instrumentom za regulacijo, ki podpira individualno licenco fizične osebe, ne podpira interdisciplinarne skupine. Licenco bi morala torej imeti interdisciplinarna skupina, zanesljivo pa ne fizična oseba, ker kot taka ne more biti interdisciplinarna.

- *Javnost ni videna kot nekaj, kar lahko pripomore k izboljšanju rešitve, ali kot nekaj, kar je v postopku potrebno, da se doseže nek kompromis.*
- *V tujini je strokovnost sredstvo za doseg cilja, ki je kompromis oziroma najširša varianta, na kateri je možno doseči najširši konsenz. Naš cilj pa je samo strokovnost. Se pravi, bomo vse povozili, samo da bomo z našo strokovno varianto prišli skozi.*
- *Mislím, da je problem kvalitetne participacije javnosti na strani stroke. Mnogokrat je sodelovanje javnosti videno kot nekaj, kar pokvari avtorsko rešitev. Negativni odnos se je pojavil oziroma se je poslabšal takrat, ko se je trg zaprl in prostorskih aktov ne delajo več samo tisti, ki jim je glavna dejavnost prostor, ampak tudi arhitekti, ki v projektiranju niso imeli dovolj dela. Zlasti pri takšnih je ta avtorski moment sploh očiten. Za takšne, ki branijo svojo avtorsko rešitev, javnost ne more biti nekaj konstruktivnega. Ne pravim, da je javnost treba vedno poslušati, da je vedno kultivirana, vendar je prostorski načrtovalec tisti, ki bi moral znati izluščiti uporabne vsebine.*
- *Problem je tudi, ker nimamo eksaktnih kazalnikov v prostoru.*

Intervjuvanci so si enotni, da je zaupanje javnosti v stroko zelo nizko, kar naj bi bila predvsem posledica slabih zakonskih podlag. Glavne pomanjkljivosti zakonodaje vidijo zlasti v prepoznom vključevanju javnosti ter v sistemu licenc.

Prav tako se strinjajo, da je splošna (ne)zainteresiranost javnosti v postopkih prostorskega načrtovanja na lokalni ravni zaskrbljujoča. Trije od petih razloge za takšno stanje vidijo tudi v javnosti sami, saj je slednja povsem pasivna, kadar je govora o splošnih vprašanjih urejanja prostora in se vključi, šele ko ima za to individualni interes, kar je očitno tudi v splošni neudeležbi na referendumih, volitvah in podobnih udejstvovanjih. Eden izmed intervjuvancev

vidi razlog za to v šolskem sistemu, ki ne posrbi za vzpostavitev razumevanja bistvenih vprašanj o prostoru in naše vloge v njem.

Izrazito izstopa eno mnenje, ki krivdo za obstoječe slabo stanje pripiše stroki. Obdolžitev je v nadaljevanju podprta z vrsto argumentov. Izražen je tudi dvom v resnično razumevanje strokovnjakov o bistvu urbanizma. Prav tako pasivnost ali »agresivnost« javnosti vidi zgolj kot posledico neprimerne pristopa stroke do nje.

Problem zakonodaje je bil prepoznan kot najbolj pereč, zato bomo na tem mestu podrobneje razčlenili pomanjkljivosti zakonodaje. Sogovorniki menijo, da je vključevanje javnosti v fazi dopolnjenega osnutka prostorskega dokumenta, kot to predvideva zakonodaja, absolutno prepozno. To je faza, ko so glavne vsebine že usklajene z nosilci urejanja prostora in so pobude javnosti, ki bi pomenile bistvene spremembe, prepoznane kot neprimerne. To bi pomenilo upočasnitev postopka oziroma vračanje v predhodne faze. Kako daleč nazaj bi se bilo s postopkom treba vrniti, je odvisno od teže vsebinske spremembe. Ob zelo kompleksnih spremembah, ki odpirajo možnost konflikta različnih pristojnosti na predmetnem območju, se je treba s postopkom vrniti vse do faze osnutka ter dopolnitve prvih mnenj. Takšne spremembe pa poleg časovne razsežnosti prinašajo tudi dodatno finančno breme. Zakonodajna nedorečenost se pokaže tudi v primeru vračanja s postopkom v predhodne faze, saj tega zakon ne določa. Prav tako zakon ne obravnava druge javne razgrnitve. Zaradi vsega navedenega se pripravljavci prostorskih dokumentov le neradi odločajo za ta korak, raje zavzamejo negativna stališča do pripomb javnosti, ki bi utegnile zavrteti postopek nazaj. Ker se javnost tega vse bolj zaveda, se počuti izključeno, občutek ima, da nima vpliva na vsebino dokumenta, zato je za sodelovanje nemotivirana. Ker je nemotivirana, se jo posledično v postopke še manj vključuje, in vse skupaj se sklene v začaran krog. Kot je zapisano v uvodu Priporočila občinam za zgodnejše vključevanje javnosti v postopke priprave prostorskih aktov lokalnih skupnosti: »Sodelovanje pri urejanju prostora je pravica in odgovornost vsakogar.« Da bi ta citat lahko zaživel v praksi prostorskega načrtovanja na lokalni ravni, je treba najprej omogočiti javnosti ustrezno, pravočasno in kvalitetno sodelovanje v postopkih, šele nato lahko od javnosti pričakujemo, da se bo čutila tudi odgovorno za sodelovanje. In šele ko se bo čutila odgovorno za sodelovanje, se lahko od nje pričakuje tudi, da bo čutila pripadnost skupnosti, to pa posledično pozitivno vpliva na kakovost rabe v prostoru, s čimer se prispeva h kvaliteti stanja v prostoru. V tem primeru lahko govorimo o neke vrste »domino efektu«,

kjer je že majhen premik v pravo smer dovolj za doseg želenega cilja, vendar mora biti ta premik izveden na samem začetku, da se lahko sproži cela vrsta zelenih učinkov. Zato bi morali vsi odgovorni sprejeti in izvajati javno participacijo kot priložnost za oblikovanje boljših skupnih rešitev in ureditev v prostoru. S tem bi se dolgoročno ustvarilo, in kar je še pomembneje, tudi ohranilo zaupanje v vse deležnike v prostoru ter v prostorsko načrtovanje nasploh. Pri tem je pomembno tudi to, da sprejete odločitve o urejanju prostora s tem pridobijo svojo legitimnost.

Pomembna je navedba, da je v zgodnjih fazah priprave prostorskih dokumentov premalo vhodnih podatkov, kar ponovno kaže na pomanjkljivost zakonodaje. Zakon o urejanju prostora, predhodnik Zakona o prostorskem načrtovanju, je določal obvezne strokovne podlage, ki zaradi namena skrajšanja in pocenitve postopka niso več obvezne. Obrazložitev ukinitve obveznosti strokovnih podlag je bila, da so same sebi namen. Tako se občine običajno pred pričetkom postopka priprave prostorskega dokumenta zanje ne odločajo, saj so mnenja, da bodo k njihovi izdelavi pristopili, če se bo tekom postopka izkazala potreba po tem. Vendar je treba poudariti, da izdelava strokovnih podlag tekom priprave prostorskih dokumentov postopke dodatno upočasni. Poleg tega je njihovo vsebino težje kakovostno vključiti v dokument, kot bi jo na samem začetku, še pomembneje pa je to, da pri pripravi teh vsebin ne more sodelovati tudi širša javnost. Nekatere občine imajo pripravljene Strategije razvoja občine, ne pa vse. Poleg tega ti podatki niso vedno ažurni in izdelani na način, ki bi omogočal neposredno implementacijo v prostorski dokument. Pri morebitni ponovni vrnitvi obveze izdelave strokovnih podlag v zakonodajo bi veljalo razmisliti o obsegu slednjih glede na specifičnost občine. Neka manjša občina verjetno ne rabi, niti ne more, obravnavati enakih vsebin kot mestna občina.

Kot dodatno pomanjkljivost zakonodaje je eden od sogovornikov izpostavil tudi sistem licenc v urbanizmu. Pri tem je navedel dva bistvena razloga. Z dodeljevanjem licenc eni osebi se urbanizem smatra kot avtorski izdelek, zaradi česar se prostorski načrtovalec postavi v avtoritativno vlogo tudi v odnosu do sodelovanja javnosti. V samem uvodu smo podrobneje raziskali pojem prostorskega načrtovanja in prišli do zaključka, da je kot takšno interdisciplinarna dejavnost, ki povezuje znanja različnih strok in strokovnjakov. Ob tem se odpre vprašanje smiselnosti podeljevanja licenc samo arhitektom in krajinskim arhitektom. Sogovornik na tem mestu problem poglobi z navezavo na izobraževanje, vendar se bomo

sami tej temi podrobneje posvetili v nadaljevanju, kjer to temo obravnava tudi drug sogovornik. Kritike na slab sistem licenc v urbanizmu je zaslediti tudi v literaturi. Pogačnik (2010: 35) pravi, da »bi morala licenca P Zbornice za arhitekturo in prostor (ZAPS) postati izvorna in izključna licenca za prostorsko načrtovanje, ne pa »tolažilna nagrada« za geografe, geodete, komunalne inženirje – ki imajo izkušnje, znanja in opravljen strokovni izpit. Ob tem je licenca skoraj brez vseh pooblastil in možnosti samostojnega dela. Licenca P bi morala biti pod enakimi pogoji dosegljiva različnim strokovnim profilom pod pogojem ustreznih znanj in izkušenj. Povsem nepotrebno je vezati licenco za prostorsko načrtovanje za arhitekte in krajinske arhitekte z licenco za projektiranje.«

V nadaljevanju smo anketirance povprašali, **ali je po njihovem mnenju javnost v zadostni meri vključena v postopek priprave prostorskih dokumentov in v sam proces odločanja.** Njihovi odgovori so bili sledeči:

- *Menim, da se jo dovolj vključuje. Javnost je lahko dovolj vključena, če je volja z vseh strani. Se pravi tako s strani naročnika, s strani stroke in s strani javnosti.*
- *Mislím, da je javnost trenutno proceduralno odločno prepozno vključena. Predvsem je pomembno, da je javnost vključena pravočasno in da se že načrtuje v tisti smeri, ko še lahko nekako izmerimo temperaturo, ki bo omogočila soglasje.*
- *Pri nas se vključuje javnost samo toliko, kot to veleva zakonodaja, to pomeni minimalno. Če se obravnava splošna vprašanja oziroma vsebina, je takšna vključenost čisto dovolj. Če pa gre za posebno vsebino, se javnost že sama vključi nadpovprečno, ker je zanjo ta vsebina tako aktualna, da ne izpusti te možnosti, da bi šla ta vsebina mimo nje. V kolikor gre za individualni interes, se običajno ne želi izpostaviti kot individualnega, ampak želi ta individualist nekje zadaj zaledje ali pa spredaj ščit ene javnosti, za katero je skrit individualni interes. S tem se zamegljuje vsebina, drugič pa se ne izpostavi točno tisto, kar je mišljeno.*
- *Javnost bi morala biti prej vključena, mogoče preko prostorske konference, čeprav je tudi sama prostorska konferenca še vedno preveč ozko usmerjena. Bolj ustrezno bi bilo, če bi se že pred fazo osnutka opravila neka anketa ali pridobilo neko širše javno mnenje, ne samo zbiranje pobud. Ker same pobude so že nek fizični element prostorskega načrtovanja, nekaj konkretnega, premalo se pa razmišlja na strateškem nivoju.*

- *Mislim tudi, da ne gre le za prostorsko-pravne postopke, ampak gre tudi za neke druge prostorske iniciative (npr. evropski projekti), ki niso nujno podvržene prostorski zakonodaji.*
- *Ljudem se v izhodišču ponudi premalo podatkov. Če na primer omenimo gradbeno linijo, ki je danes skoraj ne srečamo več, pa je to takšna stvar, ki bi jo javnosti morali predstaviti, kar je tudi zelo enostavno. V prostoru, kjer se nekaj načrtuje, se postavi nekaj količkov in napne vrvica, in ljudje si hitro ustvarijo sliko, do kam bo nek objekt segal in posledično do kje je meja javnega prostora.*

Dva od vprašanih sta odgovorila z absolutnim prepričanjem, da se javnost prepozno vključuje. Dva sta dopustila možnost, da je javnost lahko zadostno vključena, če za to obstaja volja s strani vseh deležnikov v postopku urejanja prostora, vendar le v primeru, če se obravnava splošna vsebina. Eden je v okviru dodatnega vključevanja izpostavil nujnost dodatnih vhodnih informacij.

Analiza odgovorov je pokazala, da ni problem le količina vključenosti, čeprav tudi ta ni zanemarljiva, predvsem je problem, da je javnost vključena absolutno prepozno. O tem smo sicer že govorili v razpravi pod prejšnjim vprašanjem, saj so odgovori zelo podobni predhodnim. Očitno so sodelujoči že v vprašanju o splošnem stanju zaznali in navedli to kot ključni razlog, zato bomo na tem mestu problem prepozne vključitve javnosti pogledali z vidika ciljnih skupin, ki jih z različnimi pristopi dosežemo ali zaobidemo. Z zakonsko predpisanimi ugodnejšim vključevanjem javnosti v postopek ne bi nujno vzpostavili zelenega procesa konstruktivnega sodelovanja javnosti, ampak bi vključili večinoma le tiste, ki imajo za sodelovanje individualni interes.

Navadno občine ob pričetku postopka priprave prostorskega dokumenta pozovejo vso zainteresirano javnost po podaji pobud in predlogov za spremembo vsebine obravnavanega prostorskega dokumenta. Ker pa ta poziv vsebinsko ni podprt s podatki stanja prostora, smernicami prostorskega razvoja občine in drugimi pomembnimi informacijami, ki bi javnost spodbudile k širšemu razmišljanju, se v proces vključijo le tisti, ki imajo individualni interes, navadno željo po spremembi namembnosti zemljišča. Eden od intervjuvancev v takšnem načinu zbiranja pobud pogreša doprinos k razmišljanju o strateškem delu. Posledično se v času javne razgrnitve vključi le tisti del javnosti, katerih pobude, podane ob začetku postopka, niso bile upoštevane. Tisti, katerih pobude se je pozitivno obravnavalo, ne vidijo smisla po

dodatnem vključevanju. Tako se na področju vključevanja javnosti spodbuja oziroma doseže le peščico. Mlakar (2009) pravi, da je zelo pomembno preseči logiko pasivnega prostorskega načrtovanja, kot mu pravi »pobudbenega« urbanizma, in togih varstvenih izhodišč. Prav je, da občina aktivno rešuje aktualne probleme, ki se v prostoru pojavijo. Prav je tudi, da z aktivno prostorsko politiko razvija prostor. Vendar je treba pri tem kritično zasledovati zastavljene cilje. Le z jasnim konceptom in njegovim doslednim izvajanjem bo lokalna skupnost zaupala zastavljenemu programu.

Dva od intervjuvancev sta mnenja, da se javnost dovolj vključuje oziroma da se javnost sama vključi, ko začuti potrebo po tem. Vendar takšno prepuščanje presoje javnosti sami pripelje do tega, da se slednja vključi nadpovprečno, navadno v obliki civilnih iniciativ. Formiranje takšnih oblik javnosti se običajno dogaja v kasnejših fazah postopka, ko je vsebina že dorečena, zato to precej upočasni ali celo ustavi postopek. Pri tem ostaja nevarnost, da se pod krinko civilne iniciative, ki naj bi se organizirala v bran javnega interesa, skriva individualni interes, kar meče slabo luč na vse civilne iniciative. Vendar podrobneje o tem v nadaljevanju naloge. S tem se, kot pravi intervjuvanec, »zamegljuje vsebina dokumenta«, zaradi upočasnitve postopka pa vsebina izgublja transparentnost. Zaradi časovne razmahnjenosti se interesi v prostoru spreminjajo, predlagane rešitve v dokumentu niso več aktualne, posledično se krha zaupanje v prostorske načrtovalce ter lokalno skupnost. Prebivalci se z realiziranimi posegi, ki so bili izvedeni na podlagi takšnega prostorskega dokumenta, kasneje ne poistovetijo, za prostor ne skrbijo, ne čutijo pripadnosti skupnosti in podobno.

Sogovorniki vidijo rešitve v načinih zgodnejšega vključevanja. Med drugim predlagajo anketo ali druge načine širšega zbiranja javnega mnenja, ki niso vezani le na individualne pobude, »prostorske konference« kot nekakšne predhodne oblike javne razgrnitve ali pa delavnice z različnimi ciljnim skupinami oziroma različnimi javnostmi, posveti ipd. Takšni načini bi omogočali oblikovanje strateškega dela, ki bi vključevalo tudi javno mnenje, iz katerega bi se kasneje razvil izvedbeni del. Za doseg optimalnih učinkov bi bilo treba postopke in načine zgodnjega vključevanja javnosti prilagoditi velikosti in drugim specifičnim lastnostim posamezne občine.

V nadaljevanju smo sogovornikom postavili vprašanje, **ali menijo, da dodatno vključevanje javnosti v postopke prostorskega načrtovanja na lokalni ravni, kot to predpisuje zakonodaja, sam postopek priprave le še dodatno zaplete in upočasni?**

- *Večinoma je to res, ker se izkorišča za privatni interes pod krinko skupinskega nastopa, ni pa angažiranja za splošno varstvo. Večinoma se zaplete zaradi nekega strogo privatnega interesa, ki želi biti nekje skrit, zato se v ta namen ustanovi neka iniciativa in gre potem čisto v drugo smer. S tem ni nobenega doprinosa k postopku, ampak je samo še črno-belo, to pomeni ali se bo uspelo nekaj uveljaviti ali pa ne. Tudi ni tistega dobronamernega pretoka informacij, ki bi prinesel dober rezultat. Primer manjše občine, ki zajema le tri naselja, kjer so se v času javne razgrnitve organizirale tri javne razprave, v vsakem naselju posebej. Na koncu ni bilo nobenega kvalitetnega vsebinskega doprinosa, le nekateri posamezniki so na vsako naslednjo razpravo pripeljali okrepitve, ki so dodatno podkrepile njihov individualni interes.*
- *Dolgoročno gledano nikakor. Sami vedno poskušamo prepričati pripravljavca, da je zgodnje vključevanje nujno. Kot primer navajam pozitivno izkušnjo z mestne občine, kjer smo se že leta 2005 lotili priprave novih prostorskih aktov na način, da smo jih (občino, laično in strokovno javnost) najprej izobraževali: kaj je SPRO in PRO še takrat. Mi smo imeli nalogo: analiza osnov za pripravo novih prostorskih aktov. Pregledali smo vse, kar je na voljo, valorizirali, ali je to še uporabno, in predvideli, kaj bi bilo še potrebno dopolniti ali na novo narediti, in znotraj tega procesa je bilo treba tudi poiskati gradiva, ki so po raznih organih iz mestne občine na voljo. Ugotovili smo, da bi bilo najbolje organizirati sestanke, formirati neke skupine, npr. za družbene dejavnosti, komunalno ... Najprej smo jim imeli namen predstavljati samo to, kaj so to novi akti, potem smo ugotovili, da niti o obstoječih nimajo pojma. Zato smo jim predstavili vse, od tega, kaj je zdaj, kaj novi zakon določa, kaj bo s tem aktom vse določeno, kako je pomembno, da lahko izvajajo investicije in kako se naj v pripravo že v tej fazi vključijo. Presenetljivo pa je bilo, da je zadevo najbolj razumel oddelek za družbene dejavnosti. Potem je bilo organiziranih 13 strokovnih srečanj s strokovno javnostjo. Za področje kulturne dediščine, pa za področje poselitve, prometniki. Za njih smo pripravili pisna gradiva, najprej, kaj imamo v veljavnih aktih za posamezna področja, kakšne so rešitve in ali menijo, da so rešitve v redu, kaj bi se lahko spremenilo. Na te seanse je bila vabljen le strokovna javnost, le strokovne institucije. Za področje prostora so bili vabljeni vsi, ki v Mariboru prostorsko načrtujejo. Sama sem bila nad to skupino najbolj razočarana, zato ker sem od te skupine največ pričakovala. Večina se jih niti odzvala ni, tisti ki pa so se, pa so bile njihove pripombe recimo temu pod kritiko. Ni bilo občutka, da so se sploh kaj poglobili. Potem je bilo organiziranih 26 posvetov s krajevnimi skupnostmi in*

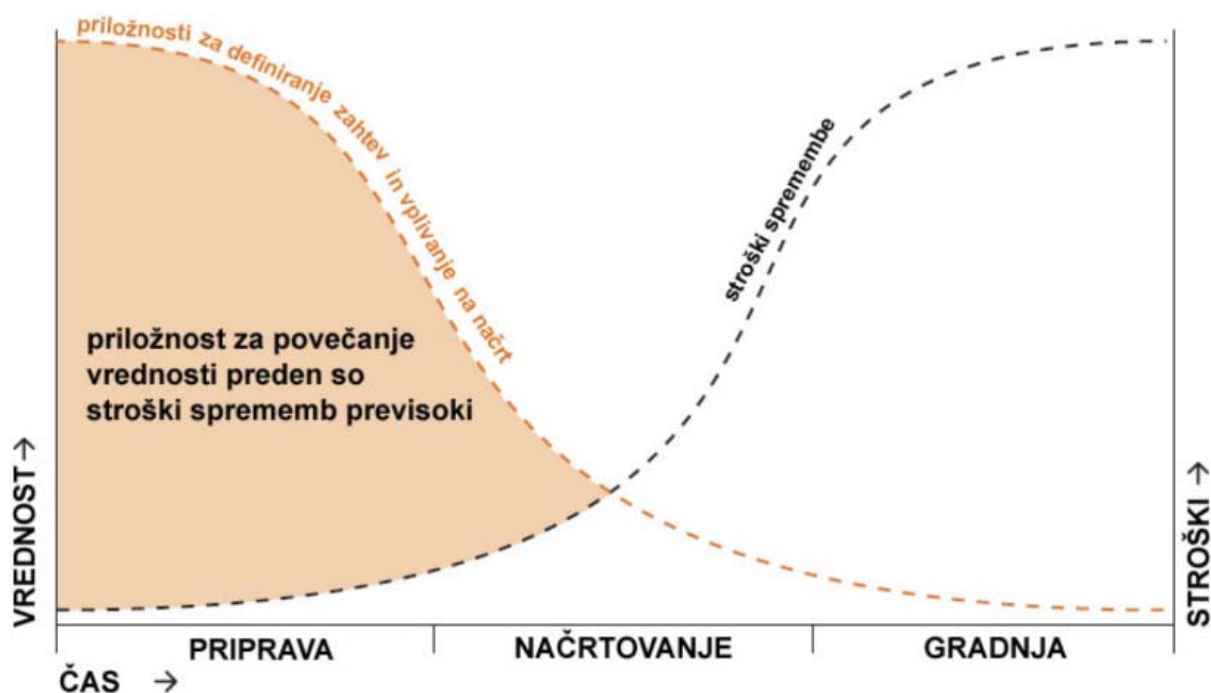
mestnimi četrtmi, na čisto vseh je bil tudi župan prisoten. Od tu so prišle večinoma individualne pobude, iz česar je bilo razvidno, da se vsak briga le zase. Na koncu smo vse te stvari zbrali in pregledali, in največ so dale krajevne skupnosti. Smiselno smo stvari povzeli na papir in vsebino ponovno predstavili nazaj v krajevne skupnosti.

- *Ravno nasprotno, ker s tem lahko ne pride do določenih zapletov, do katerih bi sicer prišlo. Glavno upočasnitev predstavljajo nosilci urejanja prostora. Javnost sama ne upočasnjuje postopka, lahko se upočasnijo zaradi števila pobud, nikakor pa ga dodatno ne zaplete. Na koncu je več koristi, kot pa je bilo dodatnih stroškov. Verjetno pa je to tudi odvisno od velikosti občine. Ker pa smo Slovenci tako naravnani, tovrstne stvari izvajamo le, če to veleva zakonodaja.*
- *Glede na to, da kasneje prihaja do komplikacij, prav gotovo na začetku dodatno vključevanje zakomplicira oziroma upočasnijo postopek, mogoče podraži ali celo zaustavi, ampak dolgoročno gledano na koncu ni bistvene razlike. Ker, kot se jih trenutno vključuje v fazi, ko so že podane smernice in usklajene stvari z nosilci, se je potem treba vračati s postopkom precej nazaj in se zadeva prav tako zavleče. Pobude, ki so podane tako pozno, pa bi bile sicer zelo smiselne, ravno zaradi tega izpadejo in se jih ne upošteva na način, kot bi se jih, če bi bile podane na samem začetku.*
- *Ja. Na način, kot se jo vključuje danes, se pravi prepozno, vsakršne resne pobude po spremembi dokumentov postopek zapletejo. Ker se jih ne vključuje v bistvo, to pa je vprašanje, kako bi lahko živeli, in ne kako si želite živeti. To je bistvena razlika. Ker pri prvem vprašanju se je nujno zavedati tudi svojih pristojnosti in odgovornosti.*
- *Če pa bi se javnost vključilo pravočasno in na primeren način, pa bi zadevo zagotovo pospešilo. Poznam primer, kjer se je ob samem začetku priprave novega občinskega prostorskega načrta najprej analiziralo pobude za spremembo namembnosti zemljišč, na podlagi tega pripravilo osnutek prostorskega načrta, potem pa se je organiziralo delavnice z ljudmi, ki so podali vloge in pobude za spremembe. Ljudi na delavnicah se je razdelilo po kategorijah glede na vsebino pobude. Rezultat teh delavnic je bil zelo zanimiv, ker je ogromno ljudi odstopilo od svojih prvotnih pobud oziroma spremenilo vsebino, ker so se zavedli, kaj to pomeni za njih tudi finančno ali časovno. Ljudje se tako pričnejo zavedati, da ima vsaka akcija svojo reakcijo. Spet drugi pa so razširili obseg svoje prvotne vloge.*

Ne glede na to, ali so intervjuvanci odgovorili pritrdilno ali odklonilno, na koncu vsi odgovori nosijo isto sporočilo. Na način, kot se javnost običajno vključuje, se pravi skladno z

zakonodajo šele v fazi javne razgrnitve, to sam postopek zagotovo zaplete. Če pa bi se jo kakovostno vključilo prej, to postopek lahko tudi pospeši. Kljub dodatnim stroškom zaradi vključevanja, dolgoročno gledano, to samega postopka priprave dokumenta ne podraži.

Iz podanih odgovorov lahko potrdimo, da dodatno vključevanje javnosti, ki presega zakonodajni minimum, pozitivno vpliva na potek postopka, vendar je treba na vključevanje javnosti gledati kot na priložnost, saj je prav javnost tista, ki najbolj pozna obravnavani prostor, zato lahko lokalne pobude pomembno prispevajo h kakovosti prostorskega dokumenta in posledično okolja. Ne glede na morebitno povišan finančni vložek za pripravo prostorskega dokumenta bi se morali zavedati dolgoročnega pozitivnega finančnega učinka, ki ga ima takšno vključevanje javnosti, saj sprejetost nekega posega v prostor s strani njihovih uporabnikov kasneje zmanjšuje stroške vzdrževanja slednjih.

Slika 7: Vpliv vključevanja javnosti v načrtovanju (BF. Odd. za krajinsko arhitekturo, Participativno prostorsko načrtovanje, M. Golobič, <http://raziskovalci.urbanstitut.si/mojcag/participacija.asp>)

Figure 7: Impact of involving the public in the planning

Dolgoročno gledano dodatno neformalno vključevanje javnosti v postopke prostorskega načrtovanja nikakor ne zavleče in podraži. Ravno nasprotno. Na začetku sta sicer časovni in finančni vložek res višja kot pri postopkih, kjer se sledi strogim zakonskim minimumom, vendar v takšnih primerih praviloma vedno pride do konfliktnih situacij v kasnejših fazah

postopka ali se ti celo ustavijo. S pravočasnim in učinkovitim vključevanjem javnosti pa se postopek lahko celo pospeši.

V nadaljevanju bomo ugotovitve o smiselnosti zgodnejšega vključevanja in načinih izvajanja slednjega podprli s primeri, ki so jih podali sodelujoči. Prvi primer ponazori neučinkovitost dodatnega vključevanja javnosti v poznejših fazah. Primer je ponazorjen na manjši občini, ki obsega le tri naselja, kjer so se že pred javno razgrnitvijo oblikovala civilna gibanja, ki so nasprotovala nekaterim dejavnostim v prostoru. Občina se je odločila za daljši čas trajanja javne razgrnitve od predpisanega ter namesto ene javne razprave pripravila tri, v vsakem kraju posebej. Na koncu iz dodatnega angažiranja občine ni bilo nobenega kakovostnega vsebinskega doprinosa, le nekateri posamezniki so na vsako naslednjo razpravo prišli z večjim številom pripadnikov, kar je dodatno podkrepilo njihov individualni interes.

Ilustrativen je primer občine, ki se je odločila za dodatno vključitev javnosti v začetnih fazah postopka priprave prostorskega dokumenta. Najprej je analizirala prejete pobude, jih vključila v pripravo osnutka prostorskega dokumenta, potem pa organizirala urbanistične delavnice s pobudniki. Delavnice so bile organizirane po skupinah glede na vsebino pobud. Rezultat teh delavnic je bil presenetljiv. Veliko ljudi je spremenilo vsebino same pobude, zmanjšalo ali povečalo obseg vsebine pobude. Nekateri so svojo celo umaknili. Kot pravi sogovornik, »so se ljudje zavedli, da ima vsaka akcija tudi svojo reakcijo«. Iz tega je možno zaključiti, da zgodnje vključevanje pripomore, da se javnost zaveda tudi obveznosti in posledic, ki bi jih utegnile prinesiti podane pobude. In ko se pobudnik tega zave, se tudi zanimanje po podaji pobud, navadno za spremembo namembnosti v stavbno zemljišče, zmanjša.

Zanimiv je tudi tretji primer, ki opisuje postopek vključitve različnih skupin javnosti še pred samim pričetkom postopka priprave prostorskega dokumenta, in sicer z namenom izobraževanja tako o obstoječem stanju prostora kot tudi o zakonodajnih osnovah novega občinskega prostorskega dokumenta. Ker je primer ponazorjen za mestno občino, je razsežnost aktivnosti razumljiva. Primer je podrobno opisan že v zgornjem izvlečku iz intervjujev, zato ga tu ne bomo ponavljali. Pri tem je bilo posebej poudarjeno, da se je izmed vseh sodelujočih skupin javnosti najslabše odzvala strokovna javnost. Na povabilo k sodelovanju se je odzvalo zelo malo strokovnjakov. Tudi tisti, ki so se odzvali, s svojim sodelovanjem niso vsebinsko doprinesli h kakovosti vsebine dokumenta. Torej razlog za

pasivnost javnosti ne gre iskati zgolj v nepoznavanju vsebin prostorskih dokumentov ter postopkov priprave slednjih.

S temo izobraženosti se že navezujemo na naslednje vprašanje, ki smo ga postavili intervjuvancem, in sicer smo jih vprašali, **ali so mnenja, da je javnost dovolj izobražena za dodatno sodelovanje v postopkih prostorskega načrtovanja?**

- *Nikakor ni dovolj izobražena, čeprav mi pričakujemo, da bo javnost govorila naš jezik, kar je neumnost. V resnici bi se morala stroka prilagoditi jeziku laične javnosti in jim v njihovem jeziku predstaviti vsebino ter potem to spet prenesti nazaj v naš strokovni jezik in ga pretvoriti v končno obliko.*
- *Problem splošne javnosti je tudi, da se vključuje samo v trenutna vprašanja, zelo malo je javnosti, ki bi se vključile iz radovednosti ali zato, ker bi menile, da lahko pri nečem pripomorejo. Takih primerov je zelo malo. Samo strogo individualni interes je razlog za izmenjavo dialoga med stroko in javnostjo. Torej – vključevanje javnosti pri postopkih načrtovanja na lokalni ravni je zgolj zasledovanje interesov v tistem trenutku, se pravi nič vnaprej, nič strateško..*
- *Ne. Izstopa le peščica posameznikov. Po moje sploh ni potrebno, da se vsi spoznajo na urbanizem, ker je pričakovati, da stroka k njim pristopi v njim poznanem jeziku.*
- *Mislím, da morajo biti izobraženi. Mi smo jih v zgodnje faze vključevali predvsem zato, da bi jih usposobili za javno obravnavo. Ni bil namen samo pridobiti povratne informacije. Če bi jih začeli izobraževati šele na javni obravnavi, bi nas precej čudno gledali. Večina prisotnih na javni obravnavi je tistih, ki so dali pobude in so prišli pogledat, kako je njihova pobuda obravnavana. In če je bila njihova pobuda zavrnjena in mu ti šele tam pričneš razlagat, da zakon tega ne dopušča, je takoj huda ura. Potreben je čas, da se posameznik lahko sprijazni z negativno informacijo, da razume, da ne bo mogel spremeniti svojega kmetijskega zemljišča v stavbno. Takih je namreč največ. In takrat, ko se ljudje s tem sprijaznijo, pričnejo tudi konstruktivno razmišljati. Takrat začnejo iskati rešitve s tem dejstvom.*
- *Problem prostorske zakonodaje za sodelovanje javnosti je tudi v tem, da sta prvič sistem in drugič vsebina zelo zapletena.*
- *Jaz ne bi govorila o izobraženosti, ker menim, da ne rabiš diplome, da se vključiš. Menim, da mora biti zagotovljeno vključevanje, ki zajema celotno populacijo, ne glede na izobrazbo. Temu primerno je treba prilagoditi tehnike in načine vključevanja,*

odvisno pač, kaj želimo s sodelovanjem doseči. To, da rečemo, da je javnost neumna, zato je ne rabimo vključevati, je zelo narobe.

- *Jaz menim, da vsak posameznik, ki želi doseči nek cilj, se sam izobrazí v tej smeri in se da poučiti, najde prave vzvode. Je pa res, da večina, ki daje pripombe, niti ne ve, na kaj daje pripombe. Seveda je tu zelo pomemben vidik s strani naročnika, občine in posledično stroke, da znajo ljudi usmerjati v pravo smer, da se jim nudi neko strokovno podporo.*
- *Ja. Absolutno. Vsi imamo neko izobrazbo. Stroka se mora le naučiti prisluhniti ljudem, hkrati pa se morajo tudi ljudje naučiti prisluhniti nam. Vzpostaviti se mora torej neke vrste vzajemnost. Ni pa nujno, da je na koncu tudi rezultat. Ampak rezultat je tudi že to, da pride do zapleta, in dobro je, da pride do tega, še preden je zaplet pravno obvezujoč.*

Sogovorniki priznavajo problem pomanjkljivega znanja javnosti na področju zakonodajnih postopkov in same vsebine dokumentov. Nemalokrat podane pobude in pripombe javnosti sploh niso predmet obravnavanega prostorskega dokumenta. Priznavajo, da bi se z dodatnim znanjem javnost lažje kakovostno vključevala, vendar poudarjajo, da ni naloga javnosti, da se priuči strokovnega jezika urbanistov in postopkov priprave prostorskih dokumentov, da bo lahko suvereno sodelovala, ampak je naloga strokovnjakov ter lokalne skupnosti, da vsebino in postopke predstavi na način in v jeziku, ki ga bo javnost razumela.

Opozarjajo pa, da nezainteresiranost za pridobitev širšega znanja o prostorskem načrtovanju lahko izhaja tudi iz ozkega zasledovanja nekih trenutnih interesov.

Stroka mora prevzeti večjo odgovornost za izboljšanje stanja na tem področju z načinom izvajanja participatornega načrtovanja. S primernimi metodami in tehnikami vključevanja mora v javnosti vzbuditi interes po širšem sodelovanju. Strokovnjaki zatrjujejo, da izkušnost prostorskega načrtovalca oziroma njegova sposobnost »prevajanja«
ekspertnega znanja javnosti in prilagajanja trenutnim situacijam pomembno vpliva na uspešnost odločitev (Verovšek, Zupančič, 2009). Simonetijeva (v Uršič, 2011) je prepričana, da bi v proces dodatnega izobraževanja morali vključiti tako predstavnike formalnih oblasti kot tudi civilno družbo. Z vključitvijo in sodelovanjem vseh ključnih deležnikov bi se postopoma samodejno pridobila potrebna znanja, ki jih javnost potrebuje za konstruktivno sodelovanje. Miessen (v Dešman, 2011: 5) pravi, da »je treba iznajti model za nekonvencionalne oblike participacije,

preko katerih se bodo »outsiderji« usposobili za učinkovito vključenost v strokovne debate, ne da bi bili a priori ustrahovani in izločeni«. Prav razlike v znanju in veščinah so največja ovira za vzpostavitev kakovostnega sodelovanja med deležniki v postopkih urejanja prostora. V teoriji se je za takšen način sodelovanja uveljavil pojem »dvosmerni proces participacije«, ki predstavlja sintezo vsakdanjega znanja laične javnosti in specialnega znanja strokovnjakov.

Naslednje vprašanje, ki smo ga zastavili intervjuvancem, se zelo navezuje na predhodno, kar je bilo zaslediti tudi v odgovorih. Povprašali smo jih o tem, **ali menijo, da so kot strokovnjaki na področju prostorskega načrtovanja dovolj strokovno podkovani za vodenje in pomoč javnosti pri sodelovanju?**

- *Pomembno je, da prostorski načrtovalec pozna ljudi, pred katere stopi. Zato mi načrtujemo samo v našem koncu, mi ne načrtujemo na drugem koncu Slovenije. Poleg tega, da moraš imeti do javnosti nek odnos, jo moraš tudi razumeti. Pripravljen moraš biti na kup nekih dejavnikov, ki se ne dajo napovedati. To pa lahko dobiš le z izkušnjami. Upam si celo trditi, da moraš biti tudi karakterno primeren za to.*
- *Težko je odgovoriti pavšalno. Vseeno mislim, da stroka je dovolj strokovna, mogoče le malo preveč pod pritiskom naročnika. Ampak mislim, da bi tukaj morali biti malo bolj odločni. Prostorski načrtovalci smo na žalost skozi vsa ta leta postali le eni izmed sogovornikov, jaz pa mislim, da bi prostorski načrtovalec moral biti dirigent nad ostalimi sektorji. S tem ne mislim v smislu napuha, ampak na način, kot so nas učili na fakulteti, da je prostorsko načrtovanje vedno tehtanje med razvojnimi in varovalnimi cilji. Trenutno velja, da je poseg lažje sprejemljiv, če se ga izvede na gozdna zemljišča kot pa na kmetijska, ker je gozda več in se lažje uskladiš z nosilci. Kar je povsem zgrešeno, ker dolgoročno ali pa trajnostno gledano je gozd bolj klimatski, nek končni habitat, ki ima ekološke funkcije. Seveda se to od primera do primera razlikuje, vendar vseeno menim, da bi bilo treba gledati kot nek širši kontekst.*
- *Problem vidim v tem, da mi nimamo dodatnih znanj pri usklajevanju in predstavitev različnih sodelujočih v tem procesu. Mi smo izobraženi predvsem v arhitekturnem in urbanističnem, morda tudi krajinskem smislu, nimamo pa sposobnosti in predznanj za vodenje dogodkov, predstavitev, delavnic, razprav, za vodenje ali usmerjanje javnosti, za neke vrste mediacijo. Mogoče so ta znanja pridobljena šele s kilometrino skozi postopke.*

- *Strokovnjaki so sicer mnenja, da v procesu komunikacije tako znotraj stroke kot tudi med stroko, politiko in javnostjo manjka mediator ter da naj bi to vlogo prevzel prostorski načrtovalec. Ne vem, če se s tem lahko strinjam. Podoben poskus je bil pri usklajevanju med nosilci urejanja prostora. Tudi urad za prostor se je v nekem obdobju štel, da je kot nosilec urejanja prostora upravljavec enega segmenta, ene vsebine, poleg tega pa je prevzel vlogo koordinatorja med različnimi nosilci urejanja prostora. To so bili zametki, vendar se to ni obneslo, očitno so ugotovili, da temu niso kos. To je čisto prav, da se želi najti nekoga, ki bi moral vse te niti držati skupaj, ampak mi kot urbanisti smo premalo usposobljeni za to mediatorsko vlogo. Nisem prepričan, da smo temu kos. Kar se tiče osnovnega izobraževanja na fakulteti za arhitekturo prav gotovo ne. Mislim, da smo preveč ozko izobraženi. Mogoče kasneje na specializaciji, kjer smo bili sogovorniki različnih strok, in tam se je lepo pokazalo, da se je lahko doseglo rezultat zaradi usklajevanja različnih mnenj in strok.*
- *Mislim, da je enostavno premalo znanja v strokovnih krogih, ker je naše področje zelo kompleksno in ga res redki znajo zaokrožiti. V času študija smo imeli gostujočega profesorja iz ene izmed ameriških univerz. Njegov poudarek je bil na metodah planiranja ter na osebnostnih lastnostih, kaj mora planer ali razvojniki imeti v sebi. Prvič, mora biti demokrat, če si absolutist, tvoj načrt zagotovo ne bo dosegel konsenza. To je zelo pomembno pri pripravi vseh vrst razvojnih dokumentov, ki morajo nastajati z upoštevanjem različnih vidikov. Bolj kot poznaš izhodišča, lažje boš nastavil kvalitetne rešitve, in kot tak bo dokument tudi za širšo javnost bolj sprejemljiv. Predvsem pa mora imeti razvito abstraktno mišljenje, za kar mislim, da je bilo rečeno, da to premore samo 4 % svetovne populacije. In da tudi tisti, ki delajo v raznih razvojnih službah, je samo 25 % takih, ki so za ta delovna mesta primerni. To je običajno razlog, da so dokumenti pripravljani slabo. Preprosto slabo. In v prostorskem načrtovanju je to še posebej težko, ker tukaj ena plus ena ni nikoli dva, ni matematična enačba, in nikoli ni je enako, ampak je vedno večje ali manjše. Problem je tudi v razlogu za pripravo. En razlog je, da si prostorski načrtovalci želijo delati v tem poslu, ampak takšnih jaz poznam zelo malo, večina pa se tega loti zaradi preživetja, sploh v zadnjem obdobju. Veliko poznam takih iz projektantskih birojev, ki sicer nikoli ne bi delali prostorskih aktov.*

Odgovori sodelujočih so deljeni. Nekateri menijo, da stroka sicer poseduje potrebna znanja, vendar jih zaradi razmer ne more uporabiti. Skozi leta je urbanistična stroka namreč izgubila mesto glavnega med sogovorniki. Eden za to dolži premajhno odločnost strokovnjakov.

Drugi so mnenja, da so strokovnjaki, predvsem je tu govora o prostorskih načrtovalcih, dovolj izobraženi. Izobraženost na tem področju je sicer zelo pomembna, vendar so za uspešno komuniciranje z javnostjo zelo pomembni tudi drugi dejavniki. Najvišje med njimi uvrščajo izkušnje.

Dva sta mnenja, da prostorski načrtovalci niso dovolj izobraženi za takšno vlogo. Menita namreč, da sistem izobraževanja prostorskih načrtovalcev ne nudi potrebnih specifičnih znanj, med katere sodijo predvsem moderiranje, mediacija in vodenje med različnimi deležniki v procesu komunikacije. Priznavata sicer, da se je tega možno priučiti skozi dolgoletno prakso. Oba intervjuvanca že daljši čas opravljata delo prostorskega načrtovalca. Eden je univerzitetni diplomirani inženir arhitekture, drug pa univerzitetni diplomirani ekonomist.

Izstopa mnenje, da je za uspešno vodilno vlogo urbanista potreben tudi primeren karakter oziroma osebnostne lastnosti, ki naj bi jih planer imel. Med njimi je najvišje uvrščena sposobnost abstraktnega mišljenja. Izpostavljena je bila tudi nujnost poznavanja posebnosti lokalnega prebivalstva in okolja, v katerem se prostorski dokument načrtuje. Ni zanemarljiva tudi navedba, da se vedno več inženirjev, ki so se prej ukvarjali s projektantskimi storitvami, zdaj preusmerja v prostorsko načrtovanje, ker to nudi večjo možnost zaslužka.

Prostorski načrtovalci v trenutno vzpostavljenem načinu komuniciranja na področju prostorskega načrtovanja nimajo zavidljive vloge. Včasih se zdi, da sploh nimajo nobene besede pri odločanju v odnosu do nosilcev urejanja prostora, naročnikov, investitorjev ter drugih sodelujočih v procesu odločanja. Dajejo vtis, da so le še »izrisovalci« različnih želja. Iz odgovorov, pridobljenih v intervjujih, ni mogoče dobiti enoznačnega odgovora na vprašanje, ali je za nastalo situacijo kriva področna zakonodaja, ki je dopustila stroki odvzem vseh pravic odločanja, ali pa je stroka sama dejansko premalo odločna.

V uvodnem poglavju magistrskega dela smo definirali pojem javnosti, pod katerega smo zajeli vso javnost, ki naj bi v tej vlogi sodelovala. V praksi pa se izkazuje, da je zastopanost

aktivne, zainteresirane javnosti slabo zastopana. Intervjuvance smo vprašali, **kdo so po njihovem mnenju glavni predstavniki javnosti.**

- *V postopkih prostorskega načrtovanja na lokalni ravni so to večinoma posamezniki, ki so se vključili v postopek zaradi tega, ker so podali pobudo za spremembo. Vendar je to samo en delček javnosti v tem postopku. Idealno bi bilo, da bi javnost v veliki meri predstavljala tudi mnenja krajevnih ali četrtnih skupnosti, civilne iniciative glede na vsebino, občinske strokovne službe, ne politične, ampak strokovne službe, večje akterje javnosti, pa ne vem ravno, kako bi jih imenoval, so pa tisti, ki s svojo prostorsko vsebino lahko bistveno vplivajo na prostorsko zasnovo.*
- *Največ je tistih, ki želijo spremembo namembnosti svojega zemljišča.*
- *Na lokalni ravni so to predvsem prebivalci kot posamezniki, lahko so tudi organizirane javnosti v obliki CI ali NVO. Neka oblika bi lahko bile tudi krajevne skupnosti, kot so nekoč obstajale.*
- *Javnost bi se lahko vključila v okviru vprašalnika, vendar je težko zajeti vse javnosti. Najlažje bi bilo zajeti vse, če bi se pred pripravo osnutka prostorskega dokumenta organizirala nekakšna javna razprava. Sodelovala sem pri pripravi Strategije razvoja občine, kjer smo pripravili vprašalnik in ga poslali na različne lokacije, tudi na vsa gospodinjstva. Zbrali smo zadovoljiv odziv, iz katerega se je dalo razbrati javno mnenje. Tudi stroškovno ni predstavljalo nekega pretiranega zalogaja. To je sicer neke vrste pasivna, vendar vsebinsko bogata vrsta sodelovanja. Problem vidim tudi v tem, ker nimamo nekih primernih administrativnih oblik. Če bi imeli krajevne skupnosti, bi te lahko služile kot neke zbiralnice mnenj.*
- *S strokovno javnostjo je pa tako, da se tudi jaz, čeprav se spoznam na prostorsko načrtovanje, ne udeležujem javnih razprav. Še vedno je tako, če gledamo stroko, je neka osebna motivacija in neka strokovna motivacija, splošna javnost pa ima v resnici samo osebno motivacijo. Ko govorimo o OPN-ih je vprašanje, koliko je kolektivne motivacije, v tem primeru je tudi vprašanje, ali je v ozadju osebni ali javni interes.*
- *Jaz javnost kot tako vidim samo na javnih razpravah, in tudi takrat vidim ene in iste ljudi. Na javnih razgrnitvah in pri tem sodelovanju nasploh pogrešam strokovno javnost. Kolegi se o tem ne želijo izjasniti, zakaj ne sodelujejo, največkrat je odgovor, da so preveč zaposleni. Večina jih je mnenja, da nimajo česa prispevati, ker imajo premalo podatkov, premalo je izzivov. Pri pripravi prostorskih dokumentov manjkajo projektne naloge. Torej: kaj, kje in zakaj? Se pravi: teza, antiteza in sinteza. Problem*

je, da se danes tovrstne stvari delajo zgolj zato, ker se želijo pridobiti evropska sredstva, ne pa zaradi tega, ker bi bilo v prostoru nekaj dobro narediti.

Naša domneva, da v postopkih priprave prostorskih dokumentov na lokalni ravni sodeluje samo delček javnosti, ki naj bi v tem procesu sodelovala, se je skozi odgovore intervjuvancev potrdila. V postopke se večinoma vključujejo posamezniki, ki zasledujejo osebni interes. Sogovorniki se strinjajo, da bi se v postopke v večji meri morali vključevati predstavniki lokalnih strokovnih služb, predstavniki različnih lokalnih skupnosti ter predstavniki širšega javnega interesa. Enotno je tudi mnenje, da je v komunikacijskem procesu zaznati popolno odsotnost strokovne javnosti.

Na tem mestu bi se ponovno lahko spraševali, ali je razlog mogoče iskati v pomanjkljivi zakonodaji, vendar je tukaj večji problem kot v nedorečenosti zakonodaje, v neke vrste slabi prostorski kulturi. Kot pravi eden od sogovornikov: »Ljudje ne razmišljamo, v kakšnem prostoru živimo in zakaj ter kaj lahko naredimo, da se bo to spremenilo. Bolj smo usmerjeni v razmišljanje, kaj meni osebno ta prostor daje, zato zgolj poskrbimo za svoj vrtiček.« Iz tega je razvidno, da ne gre za nek slovenski fenomen, ampak za svetu dobro poznan NIMBY efekt, ki je v Sloveniji v postopkih prostorskega načrtovanja na lokalni ravni zelo priljubljen. Vendar za to ne gre okriviti le koristoljubnosti javnosti. Problem je tudi v tem, da javnosti ne ponudimo možnosti razmišljati drugače, kot pravi sogovornik, jih sprašujemo le kako si želijo živeti, in ne kako bi lahko živeli.

To pa ne velja za strokovno javnost, ki je, kot smo iz odgovorov strokovnjakov že nekajkrat zasledili, v participativnem procesu še najbolj pasivna. Čeprav razpolaga z vsemi potrebnimi strokovnimi znanji, zaradi česar bi se lahko sama aktivno vključila v postopek že na samem začetku priprave dokumenta ter kakovostno prispevala k vsebini slednjega, se strokovna javnost sama ne vključuje. Pri tem se postavlja vprašanje, ali je to morebiti zaradi tega, ker imajo izkušnje, da sodelovanje v postopkih ne prinaša zelenih rezultatov, ali pa se tudi stroka vključi le takrat, ko ima za to osebno motivacijo? Prepričljiv primer dobre prakse motiviranja strokovne javnosti je primer občine, ki je za pripravo strateških izhodišč prostorskega razvoja občine razpisala javni natečaj.

Z naslednjim vprašanjem prehajamo v četrti sklop vprašanj, in sicer v poglavje, v katerem smo raziskovali zaupanje. Osnovno vprašanje, na katerega smo želeli dobiti odgovor, je

vprašanje, **ali javnost zaupa stroki**. Vprašanje smo postavili, ker je zaupanje pomemben dejavnik pri sodelovanju javnosti pri postopkih urejanja prostora. Zaupanje je osnova za uspešno in kakovostno sodelovanje.

Odgovori na vprašanje o zaupanju stroki so bili sledeči:

- *Po mojih izkušnjah javnost zaupa stroki samo toliko časa, dokler grede stvari v smeri njihovih pričakovanj. Ko pa to enkrat ni več po njihovih predstavah, kljub temu da je strokovno utemeljeno, takrat se pa to zaupanje naenkrat preneha.*
- *Pri nas ne. Oziroma zelo redko. Mislim, da je enostavno premalo znanja v strokovnih krogih, ker je naše področje zelo kompleksno in res redki ga znajo zaokrožiti.*
- *Problem vidim v tem, da javnost na stroko gleda kot na podaljšek neke politične funkcije. Stroka nekako krmari med vsemi deležniki v prostoru, razvija in ponuja neke rešitve v prostoru, ni pa nek aktiven usmerjevalec oziroma odločevalec. Problem je tudi v tem, da se ne vključuje zgolj javnost, ampak le zainteresirana javnost. Se pravi javnost ti zaupa, če ima razlog za to. V Nemčiji je na primer tako, da če država nekaj naroči stroki, tudi na koncu prevlada strokovno mnenje nad političnim, pri nas se mi pa zdi, da je stroka povožena.*
- *Javnost zagotovo ima omajano zaupanje v stroko. Prvi razlog je zagotovo ta, da smo prostorski načrtovalci le eni izmed sogovornikov, drugi je ta, da jih zakonodaja prepozno vključuje v same postopke odločanja, tretji pa je ta, da je nekako splošno mnenje do tovrstnih birokratskih postopkov slabo. V Sloveniji je treba pri vsaki stvari, predno se sprejme, najprej narediti veliko birokratskih korakov. Menim, da je to vse skupaj neke vrste konglomerat teh negativnih dejavnosti, ki vplivajo na nezaupanje v stroko.*
- *Odgovor je ja, vendar ga moram obrazložiti. Zaupa do trenutka, ko je to za njih ugodno ali dokler je govora o splošnih stvareh.*
- *Treba je preveriti, namreč NGO smatramo, da je pri nas samo sfera civilnih iniciativ, medtem ko se je treba zavedati, da so NGO lahko npr. Jožef Štefan, to smo lahko tudi mi (Elektroinštitut), in tudi smo, ker smo nevladni, vendar pri nas ta del NGO ni podprt, kar je velika napaka. Sam bi želel, da bi NGO dobil večjo vlogo, kot jo ima v razvitih demokracijah oziroma starejših demokracijah. To je mediatorni organ, ki mu lahko zaupamo. Nam ni problem prositi nemški NGO za svoje mnenje. Čeprav bo njihovo mnenje identično našemu, raje verjamejo nemškemu kot pa našemu, čeprav manj pozna razmere. Zgodovinsko gledano, ker ima naša stroka pridih, da je*

neučinkovita, in prizvok, da je servilna zaradi konformizma. In tu so po moji oceni razlogi za ta dogajanja.

Vsi so mnenja, da je zaupanje javnosti v stroko omajano. Trije sicer menijo, da je javnost zaupljiva, dokler je vsebina dokumentov po njihovih pričakovanjih ali kadar je govora o splošnih stvareh. Trije so mnenja, da javnost na splošno ne zaupa, za kar navajajo različne razloge: ker so prostorski načrtovalci le eni izmed sogovornikov, ker jih zakonodaja prepozno vključuje in se počutijo izključene, zaradi splošnega slabega mnenja do tovrstnih birokratskih postopkov, ker je stroka servilna zaradi konformizma in ker predstavlja »podaljšano roko lokalne skupnosti«. Naslednji citat lepo zaokroži mnenja vseh sogovornikov: »Menim, da je to vse skupaj neke vrste konglomerat teh negativnih dejavnosti, ki vplivajo na nezaupanje v stroko.«

Zaupanje javnosti v prostorske načrtovalce, dokler je vsebina prostorskih dokumentov skladna z njihovimi pričakovanji, Toš (2007) imenuje specifično zaupanje, za katerega je značilno, da se razvije, kadar je v ozadju tudi neko pričakovanje. Prav zaradi vezanosti na specifičen rezultat se ta vrsta zaupanja hitro lahko prevesi v nezaupanje.

Hitri preobrat iz zaupanja v nezaupanje je lahko tudi posledica NIMBY (*not in my backyard; ne na mojem dvorišču*) efekta, ki je pogost pojav tudi v slovenskem prostoru, kjer javnost nasprotuje predvideni ureditvi v njihovem prostoru, čeprav bi ureditev lahko imela širši pozitivni učinek za družbo.

Na izgubo zaupanja v veliki meri vpliva tudi vtis, da je stroka pri odločitvah o posegih v prostor naklonjena željam naročnika. Stroka je uslužna in si prizadeva pridobiti naklonjenost naročnikov predvsem zaradi vse večjega boja za preživetje na trgu urbanističnih storitev. Naslednja anekdota slikovito ilustrira stanje odločanja o prostoru ter prikazuje relacijo med politiko in stroko: Župan in urbanist odhajata iz neke uspešne seje in župan mu ob tem v zanosu pove: »Veš, če jaz ne bi bil župan, bi bil pa urbanist.« Urbanist se kislo nasmehne in doda: »Saj, če vi ne bi bili župan, bi tudi jaz bil urbanist.« Anekdota odnos morda malo karikira, a je ta simptom pri nas izrazito prisoten. Stroka je zapravila ugled in izgubila status, ki ga je nekoč morda imela in ga ima še vedno marsikje v razvitem svetu. Ne le, da prostorski načrtovalci niso blizu vzvodov odločanja, marsikdaj niso niti partnerji pri odločanju. Čeprav pripravijo marsikatero kakovostne strokovne podlage ali celovite rešitve in opozarjajo na posamezne probleme, se vse prevečkrat izkaže, da jih tisti, ki odločajo, pa najsi bodo to

kapitalski igralci iz ozadja ali politika v spregi z njimi, potrebujejo le kot sredstvo za doseg cilja (Ostan: 20).

Razlog za nezaupanje je tudi velik razkorak v znanju in veščinah med strokovnjaki s področja prostorskega načrtovanja in javnostjo. Ta prepad bi lahko zapolnil nek mediatorni organ, za katerega v strokovnih krogih ter v teoriji velja prepričanje, da bi to morali biti prav prostorski načrtovalci, saj razpolagajo z znanjem in vedenjem o prostoru. Vendar zaradi pomanjkljivega znanja o načinu komuniciranja z različnimi interesnimi skupinami ter izgube kredibilnosti med deležniki posledično ne uživajo zaupanja javnosti.

Na občinski ravni bi vezen člen med stroko in javnostjo lahko bile četrtne, krajevne ali vaške skupnosti, ki pa so v zastopanju javnega interesa večkrat neuspešne. Tudi tako imenovane nevladne organizacije še niso uspele doseči tega statusa. V zadnjem času se na tem področju uveljavljajo civilne iniciative, a se tudi teh drži slab prizvok delovanja v zasebnem interesu.

Ker smo mnenja, da je zaupanje javnosti v stroko tesno povezano s splošnim zaupanjem v lokalno skupnost ter v državo, smo v nadaljevanju postavili podvprašanje **o mnenju zaupanja javnosti v področna ministrstva in državo**. Odgovori so bili kratki in jedrnat:

- *Enako, ne zaupajo.*
- *Nasploh se mi zdi, da je večina zelo fobična in ne zaupa nikomur. Mislim, da generalno na to vpliva neka slovenska upravljavska kultura, kjer se stroka vidi kot neka podaljšana roka ali občine ali vlade.*
- *Prav tako so nezaupljivi.*
- *Zaupajo še manj kot stroki.*
- *Tukaj pa je mogoče bolj vpliv moči. Se mi zdi, da imamo Slovenci še vedno veliko spoštovanje do moči in se potem raje uklonimo.*
- *Javnost najprej zaupa znanstvenoraziskovalnim ustanovam, potem medijem, na koncu pa politiki in investitorjem.*

Zdi se, da skopost odgovorov pove veliko. Razen enega mnenja, ki pravi, da je zaupanje odvisno od vpliva moči, so si ostali odgovori enotni, zaupanje v ministrstva in državo je nizko, še nižje kot v strokovnjake s področja prostorskega načrtovanja.

Zaupanje v institucije je odvisno od več dejavnikov. Med drugim posameznikovo zaupanje oblikuje tudi opredelitev blaginje v medijih, splošno zadovoljstvo z življenjem ter položaj posameznika oziroma posameznikovo čutno dojetje blagostanja. »Na zaupanje v institucije pomembno vplivajo tudi medsebojni odnosi. Posamezniki, ki izražajo višjo stopnjo generaliziranega zaupanja, so obenem bolj zaupljivi do delovanja institucij. Ne nazadnje je zaupanje, pa naj bo to zaupanje v delovanje institucij ali zaupanje v soljudi, vendarle čustvo, ki ga pogojuje naša primarna socializacija in v nadaljevanju naše izkušnje s soljudmi. Lahko bi trdili, da medsebojno zaupanje ostaja (konstantno) visoko, medtem ko zaupanje v institucije niha. Predvsem je to nihanje mogoče zaznati na krajši rok pod vplivom družbenih in političnih dogodkov« (Kirn, 2008: 78).

Zanimivi so rezultati raziskave Eurobarometra (izvedene marca 2016), ki kažejo, da je večina Slovencev (kar 87 %) zadovoljnih s svojim življenjem, kar je nad evropskim povprečjem, ki znaša 81 %. Slovenci so sicer kritični do razmer na domačih tleh, predvsem na gospodarskem področju, vendar to ne vpliva dosti na splošno zadovoljstvo.

Zanimivo bi bilo raziskati tudi zaupanje v medije kot posredovalce informacij in enega izmed dejavnikov oblikovanja javnega mnenja, vendar bi to vprašanje odprlo povsem nove dimenzije raziskovanja, zato se bomo v nalogi osredotočili le na tiste dejavnike, ki vplivajo na zaupanje v urejanje prostora. V ta namen smo s sogovorniki raziskali odnos znotraj stroke, iz česar lahko ugotovimo tudi nivo zaupanja med posameznimi strokovnjaki, ki sodelujejo v postopkih urejanja prostora.

Prostorsko načrtovanje je kompleksna strokovna disciplina, ki združuje širok nabor strokovnjakov in zahteva sposobnost sodelovanja med njimi, kar ni vedno enostavno. Sogovornike smo povprašali, **kakšen je po njihovem mnenju odnos med posameznimi strokami v postopkih prostorskega načrtovanja na lokalni ravni.**

- *Odnos med različnimi strokami je nasprotujoč znotraj stroke. Kar je predvsem posledica tega, da te različne stroke govorimo povsem različne jezike, težava pa je tudi v tem, da med seboj premalo komuniciramo. Vsak je strogo orientiran samo v svojo stroko (samo prometnik, samo arhitekt, samo krajinski arhitekt, samo pravnik ...), vsak od teh zasleduje premočrtno samo svojo stroko.*

- *Mogoče je razlog slabega odnosa v tem, da se bojimo, da bomo morali preveč energije vložiti v vse, ali pa da se bojimo, da bi bil zaradi tega postopek še veliko daljši, če bi morali vse te podstroke zložiti v isti akt.*
- *Prostorsko načrtovanje je postalo preveč črno-belo. Zakonodaja je nastavila ta dokument preveč dokončen. Pa časovnica je tudi določena. Zaradi tega ima mogoče vsaka stroka strah ali občutek, da bo preglasovana, verjetno se zato tudi vsaka stroka drži svojih okopov.*
- *Letos, ko je bil razpis za zlati svinčnik in Maks Fabiani, smo mi sodelovali točno s to temo. Pa je bil naš plakat čisto nekje v ozadju, ker verjetno nihče ni razumel, kaj smo hoteli povedati. Menim, da stroka nima najbolj posluha za javnost, niti ne zna prepoznati tistih nekaj njenih članov, ki se v tej smeri trudijo. V bistvu niti ne znam dobro kvalificirati tega odnosa, mislim, da se že sami med sabo izločamo. Mislim, da delujemo individualno in samoiniciativno. Absolutno bi tukaj morali narediti prvi korak, kar je: najprej pomesti pred svojim pragom.*
- *Premalo je kritične mase. Kljub temu, da je teh, ki delajo v prostorskem načrtovanju, malo, je pa različnih mnenj ogromno. Mislim, da se je najtežje poenotiti prav znotraj stroke. Poenotiti pomeni, da mora vsak nekaj popustiti, to pa v naši stroki ni praksa. In problem je, da se ta vzorec ponavlja v celem postopku. Mi smo velikokrat sodelovali v nekih delovnih skupinah za pripravo prostorskih dokumentov, pripravljali smo strokovne podlage za Zurep in podobno, povezovali smo se tudi na nivoju urbanističnih hiš, da bi dali neke skupne prispevke za spremembe zakonodaje. Vsem nam je bilo jasno, da se moramo povezati, ker smo vedeli, da posamično ne bomo nič dosegli. Ampak na koncu je vedno prevladal ego nad skupnim interesom. Mislim, da leta 84', ko je bil zakon sprejet, takšnih razhajanj ni bilo, da so bile stvari dosti bolj domišljene, da tudi ni bilo zastoj, da je v zakonu pisalo, da mora biti interdisciplinarna ekipa. Ta razkroj oziroma bistveno poslabšanje se je pričelo leta 97', ko je bil zakon spremenjen in je bila izbrisana interdisciplinarna ekipa, ko smo šli na s.p.-je.*
- *Odnos znotraj stroke ni najboljši. Vsaka disciplina nekako vleče na svoje. Glavni razlog vidim v licencah, ki delajo umetne meje med strokami, ki se ukvarjajo z istimi stvarmi. Menim, da niso ustrezni inštrument. V tujini tega ni občutiti. Tam se ne poudarja, iz katere stroke izhajaš, ampak si »prostorec«. Že sam študij je tam drugače nastavljen. Zdi se mi, da je problem tudi v tem, da se to pri nas na nek način privzgoji že na študiju. Vsaka fakulteta že ima svoj mini študij, zato ne pride do tega, da bi imeli*

- nek skupen prostorsko načrtovalski program. To je le en nivo, pedagoški vidik, makro nivo. Če pa gledamo mikro nivo, npr. načrtovalska podjetja, pa je opaziti, da jih ima večina ekipe, ki so sestavljene iz strokovnjakov z različnih področij, ker so ugotovile, da lahko vsaka stroka nekaj prispeva. Počasi se tudi na tem področju stanje izboljšuje, različne fakultete zdaj veliko sodelujejo med sabo. Na koncu pa je seveda nekaj odvisno tudi od posameznikov samih.*
- *Veliko premalo je interdisciplinarnega dela, ki pa ga zahteva vsak prostorski akt. Nemogoče je, da bi to en človek pokrival in imel v glavi vse od smetnjaka, infrastrukture, pa vse do nekih strateških usmeritev. To je nemogoče pričakovati. Zagotovo bi morale biti več sodelovanja med strokovnjaki. Se mi pa zdi, da se določene stroke znotraj te interdisciplinarne skupine počutijo preveč ogrožene oziroma gledajo samo na svoj vrtiček. V bistvu bi se bilo treba več povezovati z namenom dobrega končnega izdelka.*
 - *Absolutno je premalo sodelovanja. Včasih so se bolj upoštevali podatki različnih strok. Na primer geološke karte, pedosekvenčne karte, rožo vetrov, točno se je vedelo, kje so podzemne vode, zaledne vode in podobno. Čez mejo, v Avstriji, je še vedno tako. Mislim pa, da je glavni problem v tem, da nimamo regionalnega nivoja, kjer bi se razrešili na primer vodni sistemi in druga vprašanja. Sicer pa menim, da seveda smo sposobni sodelovanja, samo sistem bi bilo treba vzpostaviti, če ne drugače zakonsko določiti. Zahodna demokracija žal ne funkcionira nič drugače, deluje po sistemu korenčka in palice.*
 - *Naša stroka je prekapacitirana za to, kar počne. V bistvu je preveč. Naša stroka je bila v času socializma izredno razvita, drugo je, kakšna je bila njena učinkovitost. Danes imamo ogromno strokovnjakov, dela pa nam počasi zmanjkuje, kar je bilo za pričakovati. Tudi znotraj stroke prihaja do bojev. Znotraj različnih strok imamo neslutene težave. Dejansko prihaja do tega, da imamo en del strokovnjakov, ki je financiran iz javnega segmenta, del strokovnjakov pa je financiran na trgu. Ti dve stroki med sabo tekmujeta, kljub temu da lahko brez tekme delujeta na istem strokovnem področju.*
 - *Mi imamo diktat nekaj državnih organov, ki s strokovnega stališča delujejo, namesto da bi iz postopkovno pravnega delovali. Predvsem nosilci urejanja prostora so velikokrat prearogantni, zato bi bilo treba njihove pristojnosti razdeliti na dva dela. Tisto, kar je predmet stroke, bi morale delovati znotraj strokovnega področja, tisto, kar pa je upravni del, pa znotraj upravnega dela.*

- *Gre definitivno za ekonomsko tekmo, ne za strokovno, to je velika razlika. Zato prihaja do vedno večjih težav in do vedno slabših izdelkov. Težava v stroki je, ker se preveč bori za kruh. Stroka je žrtev sama sebe, ker tekmuje sama s sabo, pa to sploh ne bi rabila.*

Vsi se strinjajo, da je odnos različnih strok znotraj procesa prostorskega načrtovanja slab. V nadaljevanju navajajo različne razloge, ki jih je mogoče razdeliti v dva sklopa. V prvega smo umestili razloge, ki izhajajo iz odnosa samega, v drugega pa razloge, ki izhajajo iz zakonodaje.

V prvi sklop so se tako uvrstili razlogi, kot so: slab odnos je posledica različnih strokovnih jezikov ter pomanjkanja komunikacije med podstrokami, ker obstaja bojazen, da bi se zaradi sodelovanja postopki še bolj zavlekli, strokovnjaki raje, kot da bi sodelovali in gledali v dobro končnega izdelka, delujejo individualno in samoiniciativno, ker ne znajo sklepati kompromisov, in ne nazadnje zaradi preživetja, ker stroka med sabo bije ekonomsko bitko, in ne strokovne.

Med razlogi, ki se nanašajo na pomanjkljivo zakonodajo, sta bili posebej izpostavljeni problematika odsotnosti interdisciplinarne ekipe ter že omenjena zakonska regulacija licenc. Na zakonodajo se nanaša tudi mnenje, da bi se izognili prenekaterim trenjem med strokami, če bi se pomembnejša vprašanja rešila že na regionalnem nivoju.

Med navedenim je treba izpostaviti interdisciplinarno ekipo, saj se na odsotnost slednje v postopkih prostorskega načrtovanja vežejo tudi drugi navedeni problemi. Ker je prostorsko načrtovanje kompleksna strokovna disciplina, je neizpodbitno, da morajo pri pripravi občinskega prostorskega dokumenta sodelovati strokovnjaki z različnih področij. Dodatni argument, ki podpira nujnost uvedbe interdisciplinarne skupine, je viden tudi v tem, da ima večina načrtovalskih podjetij skupino strokovnjakov z različnih področij, ker so ugotovili, da vsaka stroka nekaj prispeva h kakovosti končnega dokumenta. Vendar pa sistem licenc zaradi načina njihove regulacije vnaša med različne strokovnjake, ki se ukvarjajo z istimi stvarmi, dodatna razhajanja. Zato je povsem na mestu tudi pripomba, da problem izhaja že iz študijskega sistema, saj niti fakultete niso pripravljene sodelovati med sabo. Počasi se stanje sicer izboljšuje, vendar bo potrebno še veliko časa in truda, da bo interdisciplinarnost zaživela tudi na vseh ravneh (akademski, teoretični in praktični).

Na to lahko navežemo mnenje sogovornika, ki pravi, da je slab odnos znotraj stroke posledica ekonomske tekme na trgu storitev prostorskega načrtovanja. Meni, da je »stroka žrtev sama sebe, ker tekmuje sama s sabo, pa to sploh ne bi rabila«. Če bi se strokovnjaki z različnih področij povezali med sabo, bi lahko sodelovali na istih projektih, od česar bi vsi imeli korist. Poleg tega bi bili tudi dokumenti bolj kakovostni. Kot je bilo v nalogi že ugotovljeno, se v praksi neka stvar izvaja le, če to veleva predpis, zato bi bilo treba interdisciplinarno skupino ponovno uzakoniti.

Interdisciplinarni dialog bi bil zelo zaželen (če ne kar nujen) tudi pri podajanju mnenj NUP, ki jih je navadno pri prvi pripravi OPN vsaj 30. Pri tem se pogosto dogaja, da so mnenja in zahteve različnih NUP izključujoči med sabo, kar obremenjuje postopek priprave prostorskega dokumenta.

Za stvarno raziskovanje odnosa stroke do participacije javnosti moramo najprej ugotoviti, ali se v postopkih priprave prostorskih dokumentov ta odnos sploh vzpostavi, saj so v teh procesih vedno prisotni tudi drugi udeleženci, npr. predstavniki lokalnih oblasti, ministrstev, investitorji ter drugi, katerih vloge v teh postopkih ne gre zanemarjati. Sogovornike smo zato vprašali, **ali je sploh mogoče govoriti o neposrednem odnosu med stroko in javnostjo.**

Njihova mnenja so bila sledeča:

- *Mislím, da ne moremo govoriti o neposrednem odnosu, ker ima vsaka stran eno breme. Vsaka že na samem izhodišču nosi eno breme, da je to že čisto izvirni greh. Prvi velik problem je v tem, da je načrtovalec preveč povezan z naročnikom. Drugi pa je ta, da se pri večjih stvareh, ki so pomembne za lokalno skupnost, ministrstva kot branilci ali upravljalci prostora pustijo podrediti določenim lobističnim navezam ali iniciativam. Dvomim, da so povsem neodvisni. Mi nismo povsem neodvisni glede na denar, ministrstva pa po mojem mnenju niso povsem neodvisna glede na stroko.*
- *Samo pri strokovnih rešitvah, pri strokovnih podlagah. Naš namen bi moral biti, da samo že usklajene podlage in rešitve potem usklajujemo z nosilci, in ne obratno, kot se danes to izvaja. V teh strokovnih podlagah je treba najti nek kompromis med tistim, kar ljudje rabijo, kar načrtovalci predlagajo in kar občina z drugega zornega kota vidi in rabi. In potem bi morali biti nosilci urejanja prostora tisti, ki bi ugotovili, kaj od tega ne more biti.*

- *Problem je v tem, da mi našega sistema prostorskega načrtovanja ne moremo poenostavit, ker imamo sicer preveč razvejano družbeno nadgradnjo. Npr. mi moramo kulturnike vključiti, ker jih imamo, sicer pa jih dajmo ukiniti, in če imaš 30 takih nosilcev, jih je treba v akt vse vključiti.*
- *Mi OPN-e delamo tako, da tečemo usklajevalne kroge pred dopolnjenim osnutkom oziroma da gremo v javno razgrnitev z že usklajenimi podatki in posegi. Zelo pomembno je za javnost tudi to, da je čas, ki preteče od javne razgrnitve do sprejema, čim krajši. Če pa se prične usklajevati šele na javni razgrnitvi, si pečen. Vprašati bi se bilo treba, ali je to sploh zakonito, ker moraš za vse posege dobiti prva mnenja, torej ne moreš tega usklajevati po javni razgrnitvi. Poleg tega so v razgrnjenem dokumentu tudi že upoštevani okoljski ukrepi, MOP-u pa je pomembno le, da so ti ukrepi usklajeni do faze predloga. Treba je torej razumeti, kaj javna razgrnitev pomeni. To ni nekaj, kar nam jemlje čas in denar, ampak gre tukaj za uresničevanje zahtev iz Aarhuške konvencije. Vsi imamo pravico biti obveščeni. Nikjer ne piše, čigava mora obveljati, ampak gre za pravico biti obveščen. Še posebej pa pri privatni lastnini pomeni, da je treba lastnika seznaniti z vsemi obveznostmi, ki se nanašajo na nepremičnino. Temu je namenjena javna razgrnitev. V bistvu ni več namenjena razpravi, ampak še samo seznanitvi z dejstvi.*
- *Kakor je trenutno sistem postavljen, v resnici ne. O tem je možno govoriti npr. na transnacionalnih projektih. Na lokalnem nivoju pa je zagotovo vedno posredi občina.*
- *Ne. To se lepo vidi, kadar se na primer zamenjajo kadri na občini. Javnost je še vedno ista, javni interes pa se kar naenkrat spremeni. Tu pa vidim glavni problem, da javni interes ni definiran. Pojavi se vprašanje, kaj je to javni interes? Trdim, da javnega interesa ne poznam, poznam pa občinske interese. Ki so sicer legitimni, saj so izvoljeni za neko časovno obdobje od ljudi, vendar se navadno ti interesi razlikujejo od javnih interesov.*
- *Stroke se mora le naučiti prisluhniti ljudem, hkrati pa se morajo tudi ljudje naučiti prisluhniti nam. Vzpostaviti se mora torej neke vrste vzajemnost. Ni pa nujno, da je na koncu tudi rezultat. Ampak rezultat je tudi že to, da pride do zapleta, in dobro je, da pride do tega, še preden je zaplet pravno obvezujoč.*

Vsi so mnenja, da trenutna praksa ne omogoča neposrednega odnosa med stroko in javnostjo, na eni strani zaradi posrednega vpliva nosilcev urejanja prostora in lokalne skupnosti, na drugi pa zaradi prepoznega in nezadostnega vključevanja javnosti predvsem na samem

začetku priprave prostorskega dokumenta. Navedeni so primeri dobre prakse kakovostnega neposrednega odnosa med stroko in javnostjo v okviru priprav morebitnih strokovnih podlag v zgodnjih fazah priprave prostorskega dokumenta, kar pa presega normativni minimum. Ker smo o normativnem minimumu v nalogi že večkrat razmišljali, na tem mestu o tej temi ne bomo več razpravljali.

Zanimiva je navedba, da tega odnosa ni mogoče vzpostaviti, ker ni mogoče definirati javnega interesa, kot pravi sogovornik: »sam javnega interesa ne poznam, poznam pa občinske interese. Ti so sicer legitimni, saj so izvoljeni za neko časovno obdobje od ljudi, vendar se navadno ti interesi razlikujejo od javnih interesov.« Navedeno kaže na to, da občina ne more neposredno zastopati interesov občanov, saj jih uveljavlja pod okriljem političnih interesov, zato so ti na koncu izkrivljeni. Lahko bi rekli, da občina uveljavlja način enosmernega komuniciranja. Ne glede na to, da je občina pripravljavec prostorskega dokumenta, bi bilo nujno, da se še pred začetkom uradne priprave slednjega zberejo in uskladijo javni interesi, usmerjeni le z urbanističnega vidika. Med prostorskimi strokovnjaki in javnostjo se mora vzpostaviti dvosmerni način komuniciranja. Na takšen način bo uresničljiva tudi naslednja navedba intervjuvanca: »Stroke se mora le naučiti prisluhniti ljudem, hkrati pa se morajo tudi ljudje naučiti prisluhniti nam. Vzpostaviti se mora torej neke vrste vzajemnost. Ni pa nujno, da je na koncu tudi rezultat. Ampak rezultat je tudi že to, da pride do zapleta, in dobro je, da pride do tega, še preden je zaplet pravno obvezujoč.« Šele ko je javni interes definiran, naj bi se ta uskladi z občinskim ter nato presojal s strani NUP.

Čeprav je večina že v sklopu predhodnih vprašanj navajala rešitve za obstoječe slabo stanje na področju prostorskega načrtovanja, smo jih na koncu prosili, **da navedejo morebitne dodatne poteze, ki bi izboljšale stanje na tem področju.**

Sogovorniki so navedli naslednje rešitve:

- *Morali bi znati uravnotežiti laične pobude javnosti in normativne zahteve, kar se vidi v jasnih usmeritvah upravljavcev prostora. Morali bi torej znati postaviti na isti meter zahteve javnosti (večinoma so to npr. širitve, razvojne vsebine, zadostiti nekim individualnim interesom) ter zahteve nosilcev urejanja prostora, ki so pa večinoma varstvene, naravovarstvene ... Ne ve se, katera vsebina ima prednost. Nisem prepričan, da smo mi tisti, ki bi lahko presodili, katera vsebina ima prioriteto ali večjo težo, ker vnaprej nimamo postavljenih jasnih pravil.*

- *Najpomembnejša stvar, ki pa mislim, da bi spremenila stanje na tem področju in za katero mislim, da smo sposobni, je sledeča. To prenatrpano, preobsežno vsebino bodisi programa, dejavnosti ali prostorske zasedenosti bi morali prečistiti in uokviriti v neke realne zahteve. Se pravi, mi imamo trenutno 2016 lokalnih skupnosti, 2016 županov, 2016 postopkov in vsaka od teh ima enake zahteve za npr. obrtne cone, centralne dejavnosti in ostale programe. Menim, da je te vsebine bistveno preveč, poleg tega pa je v veliki meri še nerealna, zato posledično obremenjuje postopek po nepotrebnem. Če bi se sam postopek pričel z realno vsebino, bi bilo te vsebine zagotovo pol manj in bi bilo tudi v samem postopku pol manj problemov. Zaradi manjšega obsega bi se tudi nosilci urejanja prostora precej manj ortodokсно ali pa črno-belo srečevali z nami, ker bi bilo tega pritiska bistveno manj, verjetno tudi oni ne bi stali na okopih in vztrajali pri svojih stališčih.*
- *NUP bi morali imeti jasno postavljena merila in vnaprej pripravljene strokovne podlage z njihove pristojnosti (npr. kategorizacijo najboljših kmetijskih zemljišč, poplavne študije ipd.) Menim, da če bi takšne podatke imeli v samem izhodišču, da bi se tudi ta »požrešnost« po zasedbi le-teh omejila, ker bi se vnaprej vedelo, da tam veljajo zelo stroga pravila. S tem bi bilo tudi sodelovanje med strokami veliko lažje. Se pravi, jaz vidim problem na obeh straneh. Na eni strani je naša krivda, da ne znamo izluščiti prioritete vsebine, na drugi strani pa ortodoksnost NUP.*
- *Rešitev vidim tudi v tem, da bi se za različne vsebine vodili različni postopki. Za manjše vsebine bi se moral voditi manjši postopek, za večje pa večji postopek. Sicer že imamo hitre in skrajšane postopke, vendar nisem prepričan, da povsem služijo svojemu namenu.*
- *Velik problem je tudi ortodoksnost različnih področij. V postopkih vidimo, da so obdobja, ko kraljuje enkrat kmetijstvo, drugič vodarstvo, prostor, narava. Problem je, da se v tej državi ne moremo dogovoriti, da bi nekdo presekal pomembnost posameznega resorja in bi se ocenjevalo skozi nek lokalni kriterij. Npr. v neki občini je prioriteta turizem, zato bi se tudi NUP morali opredeljevati do vsebine skozi to prioriteto. Pri nas pa imamo samo meter najmočnejšega resorja. Urbanizem pri tem nima nobene moči. Manjka torej nek odločevalni organ ali svet ali odbor ali občinski urbanist, ki bi sprejel odločitev in bi potem za to odločitev tudi odgovarjal. V vsakem primeru pa mislim, da to ne more biti ena sama oseba, ker se je verjetno nemogoče do vseh vsebin opredeljevati neodvisno oziroma objektivno.*

- *Velik problem vidim v tem, da so naši akti preveč dokončni, preveč dorečeni, preveč togi. Vse mora biti zamejeno. To pa je verjetno posledica tega, da se pri nas vedno išče meje in se jih nemalokrat poskuša tudi prestopiti. Primer – projekti za pridobitev gradbenega dovoljena večinoma zasledujejo meje prostorskega akta, morali pa bi zasledovati duh prostorskega akta. Prav tako se za pripravo takega projekta nikoli ne prebere tudi strateškega dela akta.*
- *Pri vseh akterjih v tem postopku pogrešam tudi pojav odgovornosti in posledično tudi prenos finančnih obveznosti. Se pravi, da bi se vsi, ki se v postopek vključijo, zavedali tudi svojih odgovornosti.*
- *Naša praksa je, da vedno predlagamo občini, da gremo pred javnost že na samem začetku in načeloma ni bilo nikoli problema. Mi temu pravimo javna seznanitev. To je v bistvu neke vrste javna razgrnitev, v okviru katere je priloga elaborat obravnavanih pobud. Nekatero občine to obesijo na spleto, pozovejo, da si javnost to ogleda, naj se preveri, ali so bile pobude prav razumljene. V tem času organiziramo tudi uradne ure, da se lahko vsak posameznik osebno pogovori in pozanima. Odziv je podoben kot pri uradni javni razgrnitvi. Torej javna razgrnitev po zakonu ni pravi instrument za konstruktivno sodelovanje javnosti v smislu, da bi se kreirale neke rešitve. Če bi hotel v dokumentu upoštevati kakšno dobro idejo z javne razgrnitve, se je treba vrniti s postopkom nazaj v pripravo osnutka, potem pa prva mnenja in tako naprej. Tu bi bilo treba uskladiti pragmatično s koristnim.*
- *Problem v urbanizmu je tudi to, da ne nosi nobene odgovornosti, nikomur se nič ne zgodi. Če bi nekdo odgovarjal za to, da je cesto sprojektiral tako, da je ni mogoče izvesti, bi bilo mogoče malo drugače. Takšen je sistem. V bistvu je logično, ker če je treba dokument uskladiti s tridesetimi nosilci in je na koncu rešitev drugačna, kot ste jo predlagali, je logično, da se ne odgovarja.*
- *Razmere so take, da bi včasih človek kar malo obupal. Delo dobijo tisti izvajalci, ki nimajo prav dosti znanja, zato so lahko poceni. V ekonomski teoriji je tako, da trg slabega izloči sam. V prostorskem načrtovanju pa trg ne izloči nobenega.*
- *Javnost pokaže večje zanimanje za sodelovanje, če le-to ni zakonodajno predpisano. Na tak način je vzpostavljen nek neformalni kontakt in je tudi učinek večji. Zato bi to občine tudi morale izkoristiti. Npr. sodelovanje občin na kakšnih evropskih projektih, na to občani navadno gledajo drugače, ker verjetno vidijo, da občina ne dela samo tistega, kar je strogo zakonodajno predpisano, ampak da se trudijo tudi drugače.*

- *Menim, da bodo problemi v prostorskem načrtovanju na lokalni ravni ostajali, dokler bomo pri pripravi OPN morali regulirati tudi kmetijska, gozdna in vodna zemljišča. V tujini, npr. v Avstriji, se to ne dogaja. Tam se usmerjajo in urejajo samo stavbna zemljišča. Če pa se ukvarjamo pretežno samo s spremembami gozdnih in kmetijskih zemljišč in kako jih spraviti v promet, pa seveda ni interesa sodelovati, kako prenavljati obstoječa stavbna zemljišča. Problem je tudi, da primanjkuje javnih površin, predvsem takšnih, ki bi jih ljudje res uporabljali, zato tudi ni interesa po sodelovanju.*

V primerjavi s predhodnimi vprašanji, kjer so bili odgovori precej enotni, so tukaj sogovorniki precej različnih mnenj. To ne pomeni, da si sogovorniki med seboj nasprotujejo, pomeni le, da je problem res zelo širok.

V predlogih se izpostavlja, da je treba vnaprej postaviti jasna strateška izhodišča, urbanistična merila ter kriterije vrednotenja posegov. Pri zagovarjanju slednjih bi morali biti prostorski načrtovalci odločnejši. Strateški del občinskih prostorskih načrtov občin je pogosto prezrt in sam sebi namen. Že pri sami pripravi dokumenta nosilci urejanja prostora navadno ne podajajo mnenj nanj. Lokacijske informacije ne obravnavajo strateške vsebine OPN kot tudi ne dokumentacije za posege v prostor. Strateško vsebino občinskih prostorskih načrtov bi bilo bolj smiselno prenesti in obravnavati na regionalni ravni prostorskega načrtovanja, na kateri bi se rešilo veliko neskladij, ki se danes prelagajo v odločanje in upravljanje lokalnim skupnostim.

Urbanistična merila ter kriteriji vrednotenja posegov bi morali biti pripravljene na način, ki omogoča enakovredno obravnavo pobud javnosti ter strokovnih in varstvenih zahtev. Pri tem bi morala biti zahtevnost postopka prilagojena velikosti občine in kompleksnosti vsebine prostorskega dokumenta. Resorji bi morali biti manj ortodoksni, ocenjevati bi se moralo tudi skozi lokalne kriterije. Eden od sogovornikov pravi, da »imamo pri nas samo meter najmočnejšega resorja«. Vendar se tudi hierarhija teh resorjev zelo hitro spreminja, zaradi neskončnosti priprave OPN-ov pa je vsebino slednjih težko sproti usklajevati.

Sogovorniki opozarjajo tudi na preveliko togost in dorečenost prostorskih dokumentov. Občinski prostorski načrti so zaradi bojazni po realizaciji nezaželenih posegov prenormirani in kot taki ne uspejo slediti razvojnim zahtevam, zato se škodljivo omejuje prostor.

Spremembe in dopolnitve zaradi časovne razsežnosti ne predstavljajo primerne rešitve (Prelog, 2009).

Izpostavljen je problem pomanjkljivih vhodnih podatkov ter nestrokovno pripravljenih mnenj nosilcev urejanja prostora, kar je v veliki meri posledica pomanjkanja sektorskih študij, predvsem tistih, za katere je nujno, da so pripravljene za regionalno ali celo državno raven planiranja, kot so poplavne študije, zaščiteni kmetijska zemljišča, plazljiva in plazovita območja ipd. Tovrstne izhodiščne podatke bi morale občine le povzeti v svojih prostorskih načrtih, nesmiselno je, da jih obravnavajo le znotraj občinskih mej. Država bi morala poskrbeti za ustrezno normativno ureditev ter na tej podlagi za uveljavitev hierarhij prostorskih dokumentov, s čimer bi se izognili marsikateremu konfliktu na lokalni ravni. Ker morajo lokalne skupnosti danes same pripravljati in financirati omenjene sektorske študije, so slednje pogosto narejene po minimalnih zahtevanih standardih. Navadno se k pripravi pristopi na zahtevo nosilcev urejanja prostora ob podaji prvih mnenj, zato se javnost z njimi seznanja šele v času javne razgrnitve.

Poudarjena je tudi nujnost po obravnavi pojmov odgovornosti in finančnih posledic. Pri tem ni mišljena le odgovornost odgovornega prostorskega načrtovalca, ki s svojim podpisom in stampiljko na prostorskem dokumentu sicer jamči za skladnost s področnimi predpisi, vendar zaradi degradiranega statusa težko prevzema odgovornost za vsebino dokumentov. Kot pravi sogovornik: »Če je treba dokument uskladiti s 30 nosilci urejanja prostora in je rešitev na koncu drugačna, kot se jo predlagala, je logično, da nihče ne nosi odgovornosti.« Odgovornost bi morali nositi vsi, ki v postopku priprave prostorskega dokumenta sodelujejo, torej pristojni sektorji, lokalna skupnost, investitorji in ne nazadnje tudi javnost. Čeprav se zdi navedba, da naj bi javnost prevzemala odgovornost za sodelovanja, pretirana, spomnimo na primer, kjer so posamezniki, ki so dajali pobudo kasneje, ko so jim bila predstavljena dejstva, ki bi jih njihova realizirana pobuda prinesla, umaknili vlogo, saj so se zavedli tako prostorskih kot tudi finančnih posledic posega v prostor. Na tem mestu velja posebej poudariti odgovornost lokalne skupnosti, saj je urbanizem v občini pogosto stvar dnevne politike in volje občinskega sveta. V tujini je med najpomembnejšimi županovimi nalogami skrb za podobo in razvoj kraja. V tujini obstajajo tudi šole za župane, kjer poučujejo eksperti ter opozarjajo na možne pasti in napake, ki jih lahko prinesejo napačne odločitve o umeščanju posegov v prostor.

O tem, da je za uspešnejše vključevanje javnosti v postopke urejanja prostora treba prilagoditi metode in tehnike vključevanja, smo v nalogi že govorili. Predvsem je zaželeno tista javnost, ki bi prispevala rešitve o ureditvi skupnega javnega dobra. Kot rešitev za to eden od sogovornikov izpostavi nujnost vzpostavitve javnih površin. Kot pravi, je problem, da ni interesa po sodelovanju v tem, da ni javnih površin, ki bi jih ljudje res uporabljali, zato nimajo o čem razpravljati. Za takšne oblike javnega razpravljanja so primerne različne oblike urbanističnih delavnic. Na to lahko navežemo tudi izkušnjo drugega sogovornika, da javnost rajši sodeluje, če to ni zakonsko predpisano, ker ima občutek, da občina to počne dobronamerno. To je lahko apel občinam, da lahko kljub normativni podhranjenosti na področju vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja same pristopijo k iskanju dodatnih načinov motiviranja javnosti za sodelovanje.

3.2 Metoda kvantitativnega raziskovanja – izvedba anonimne spletne ankete med splošno in zainteresirano javnostjo

3.2.1 Raziskovalna metoda

Za pridobitev mnenja javnosti smo izbrali način anonimne spletne ankete z odprtimi vprašanji.

Zgodovina uporabe anket kot oblike raziskav javnega mnenja sega vse do analitičnih oblik popisa, ki vsebujejo podatke o značilnostih celotne populacije obravnavanega teritorija. Prvi popisi so vsebovali podatke o premoženju, na podlagi katerih so se odmerjale obdavčitve. Pogosti so bili tudi popisi mladih moških za vpoklic v vojsko. Prve oblike anket so se pričele pojavljati z razvojem večjih mest in posledično življenjem ljudi v večjih skupnostih v Združenih državah Amerike in Veliki Britaniji z gibanji in razvojem socialnih reform. Vendar tovrstne ankete še niso služile za znanstvene namene in statistično obdelavo podatkov. Postopoma je uporaba anket prerasla v sodobno metodo kvantitativne raziskave javnega mnenja. Prave razsežnosti tovrstnih raziskav so se pokazale v 60. letih prejšnjega stoletja, z razvojem računalniške tehnologije. Vsesplošna uporaba interneta ter uporaba elektronske pošte v poznih 90. letih pa je omogočila uporabo spletnih anket in tako razmeroma hiter in enostaven dostop do javnega mnenja (Social Research Methods, 2006).

Anketo smo izvedli v dveh delih, ker se je tekom raziskovanja izkazala potreba po razširitvi vzorca za doseg respondentov, ki ga opisujemo v nadaljevanju. V anketi smo tako zajeli dve ciljni skupini:

- splošno javnost in
- zainteresirano javnost.

Za preveritev hipoteze smo uporabili korelacijsko analizo med posameznimi vprašanji. Analizirali smo rezultate obeh ciljnih skupin javnosti ter izvedli primerjavo med njima.

3.2.2 Predstavitev zasnove vprašalnika, izbora anketirancev in načina zbiranja podatkov

Anketna vprašanja smo zasnovali v štirih sklopih vsebinskih vprašanj:

- demografski podatki;
- splošna informiranost o postopkih urejanja prostora v občini, iz katere prihajajo, ter splošna zainteresiranost za sodelovanje v njih;
- stopnja zaupanja v posamezne deležnike v postopkih urejanja prostora;
- predlogi za izboljšanje stanja.

Uporabljen programski vmesnik omogoča zasnovi kompleksnega, večnivojskega oblikovanja vprašalnika v sklopu iste raziskave, zato smo anketni vprašalnik zasnovali tako, da so se glede na stopnjo informiranosti in zainteresiranosti za sodelovanje v postopkih urejanja prostora na lokalni ravni respondentom postavljala različna vprašanja glede na to, ali posamezniki v postopkih urejanja prostora participirajo ali ne. Opisana kompleksna zasnova vprašalnika nam je v nadaljevanju omogočila navzkrižno analiziranje različnih rezultatov po posameznih skupinah javnosti ter tematikah znotraj posamezne skupine.

Za zajem mnenja splošne javnosti smo anketo izvedli po naključnem vzorcu, geografsko omejenem na Slovenijo. Povezavo na vprašalnik smo poslali po elektronski pošti svojim osebnim stikom s prošnjo po izpolnitvi anketnega vprašalnika ter dodatno prošnjo, da ga pošljejo naprej svojim prijateljem in znancem, s čimer smo poizkušali zajeti čim širšo starostno, izobrazbeno in geografsko raznolikost. Edina omejitev, ki smo jo postavili, je bila polnoletnost.

Anketa je potekala od 13. 3. 2016 do 21. 3. 2016. Odziv na anketo je bil zadovoljiv, v razmeroma kratkem času (8 dni) je anketo v celoti izpolnilo 172 posameznikov. Rezultati ankete nas niso presenetili. Večina anketirancev, ki je seznanjena s postopki prostorskega načrtovanja na lokalni ravni, ne participira. Le trije so odgovorili pritrdilno. Ker je to premajhen vzorec za statistično obravnavo, drugega sklopa vprašanj nismo mogli analizirati. Rezultati so torej pokazali, da se splošna javnost ne zanima za dogajanje na področju prostorskega načrtovanja na lokalni ravni.

Ker smo v analizo želeli zajeti tudi tisti del javnosti, ki dejansko participira, v nalogi smo jo poimenovali »zainteresirana javnost«, smo za pomoč pri izboru anketirancev prosili organizacijo, ki se med drugim ukvarja tudi z vodenjem participativnih procesov in izobraževanjem za sodelovanje v urejanju prostora. IPOP – Inštitut za politike prostora, ki je nevladna, svetovalna in raziskovalna organizacija na področju trajnostnega urejanja prostora, je povezavo na predmetni spletni vprašalnik objavila na svoji facebook in twitter strani.

Anketa je potekala od 25. 3. 2016 do 11. 4. 2016. Odziv na to anketo je bil manjši kot na prejšnjo, vendar je na vprašanja v celoti odgovorilo 57 anketirancev, kar nam je v nadaljevanju omogočilo kvalitetno analizo podatkov.

3.2.3 Rezultati, interpretacija in diskusija

Pridobljene podatke smo najprej prečistili. Izbrisali smo rezultate tistih respondentov, ki niso odgovorili na vsa zastavljena vprašanja, saj smo le tako lahko pridobili verodostojne podatke. Dobljeni rezultati so bili nato obdelani v statističnem programu SPSS za računsko predstavitev ter v programu Excel za možnost grafične predstavitve.

Pri posamezni ciljni skupini smo najprej analizirali odgovore na vsako vprašanje posebej. Vprašanja, iz katere regije prihajajo, nismo analizirali, ker vzorec anketirancev ni dosegel enakomerne razpršenosti po vseh regijah, zato pridobljeni podatki niso bili primerni za nadaljnjo obravnavo. Po splošni analizi posameznih vprašanj smo ugotavljali nekatere korelacijske odnose med njimi. Predvsem so nas zanimale povezave z zaupanjem v posamezne akterje na področju urejanja prostora, saj je to vprašanje podrobneje povezano z našo hipotezo.

V nadaljevanju smo izvedli primerjavo rezultatov obeh ciljnih skupin ter podatke primerjave tudi interpretirali.

3.2.4 Rezultati in interpretacija – splošni podatki splošne in zainteresirane javnosti

Preglednica 3: Spol anketiranih oseb

Table 3: Gender of respondents

Vrsta javnosti	Spol	Število	Delež (%)
Splošna javnost	Moški	64	38,1
	Ženski	104	61,9
Skupaj		168	100,0
Zainteresirana javnost	Moški	26	45,6
	Ženski	31	54,4
Skupaj		57	100,0

Na vprašalnik je odgovorilo 225 oseb. S strani splošne javnosti smo prejeli 168 izpolnjenih vprašalnikov (61,9 % ženskega in 38,1 % moškega spola), s strani zainteresirane javnosti 57 vprašalnikov (54,4 % ženskega in 45,6 % moškega spola) – Preglednica 3.

Starostne skupine so bile zastavljene glede na okvirna obdobja v življenju, za katera smo predvidevali, da imajo posredni vpliv na odnos do prostora in posledično tudi na participacijo. V anketi nismo vključevali mladoletnih oseb. Starostne skupine smo določili po naslednjem ključu:

- 18–25 let, obdobje od polnoletnosti do konca študija;
- 26–45 let, obdobje ustvarjanja družine in reševanja stanovanjskega problema;
- 46–64 let, obdobje utečenega načina življenja do upokojitve;
- 65 let ali več, čas upokojitve.

Zanimalo nas je, ali se bodo kasneje s korelacijskimi modeli pokazale razlike v zanimanju za sodelovanje v postopkih urejanja prostora. V nadaljevanju želimo raziskati, ali se pri skupini, ki rešuje stanovanjski problem, kaže večji interes za sodelovanje, ker želijo spremembo namembnosti zemljišča za namen gradnje ipd. Zanimalo nas je tudi, ali so upokojencem tovrstne vsebine sploh zanimive.

Največ anketiranih (57,1 %) oseb splošne javnosti je starih od 26 do 45 let, najmanj je starih do 25 let (3,0 %). Največ anketiranih (47,4 %) oseb zainteresirane javnosti je starih od 26 do 45 let, najmanj je starih do 25 let (8,8 %) in 65 ali več (8,8 %) – Preglednica 4. Iz spodnje preglednice je razvidno, da so se naše domneve potrdile, največji odziv na izpolnitev vprašalnika je bil ravno pri starostni skupini od 25–45 let, predvsem pri splošni javnosti, medtem ko je pri zainteresirani javnosti zelo aktivna tudi starostna skupina od 46–64 let.

Preglednica 4: Starost anketiranih oseb

Table 4: Age of respondents

Vrsta javnosti	Starost	Število	Delež (%)
Splošna javnost	do 25 let	5	3,0
	26–45 let	96	57,1
	46–64 let	48	28,6
	65 let ali več	19	11,3
Skupaj		168	100,0
Zainteresirana javnost	Do 25 let	5	8,8
	26–45 let	27	47,4
	46–64 let	20	35,1
	65 let ali več	5	8,8
Skupaj		57	100,0

Največ anketiranih (60,7 %) oseb splošne javnosti ima končano višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo, najmanj ima končan magisterij ali doktorat (18,5 %). Največ anketiranih (70,2 %) oseb zainteresirane javnosti ima končano višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo, najmanj ima končan magisterij ali doktorat (14,0 %) – Preglednica 5.

Preglednica 5: Izobrazba anketiranih oseb

Table 5: Education of respondents

Vrsta javnosti		Število	Delež (%)
Splošna javnost	Srednja šola	35	20,8
	Višja ali visoka, univerzitetna	102	60,7
	Magisterij ali doktorat	31	18,5
Skupaj		168	100,0
Zainteresirana javnost	Srednja šola	9	15,8
	Višja ali visoka, univerzitetna	40	70,2
	Magisterij ali doktorat	8	14,0
Skupaj		57	100,0

Na tem mestu je treba poudariti, da je bilo odločanje o tem, kaj je podeželsko in kaj mestno okolje, prepuščeno anketirancem. Pri raziskavi nas ni zanimalo, ali se ukvarjajo s kmetijstvom oziroma drugače skrbijo za ohranjenost kulturne krajine. Zanimalo nas je, ali bo v nadaljevanju primerjava tega vprašanja z drugimi pokazala razlike med občutkom pripadnosti, zanimanja za dogajanje v prostoru, v katerem živijo, ali to vpliva na splošno zadovoljstvo in z njim povezano zaupanje v prostorske načrtovalce, lokalno skupnost, resorna ministrstva in institucije.

Dobra polovica anketiranih (54,2 %) oseb splošne javnosti živi v mestu. Nekoliko višji je odstotek anketiranih oseb zainteresirane javnosti (63,2 %) – Preglednica 6.

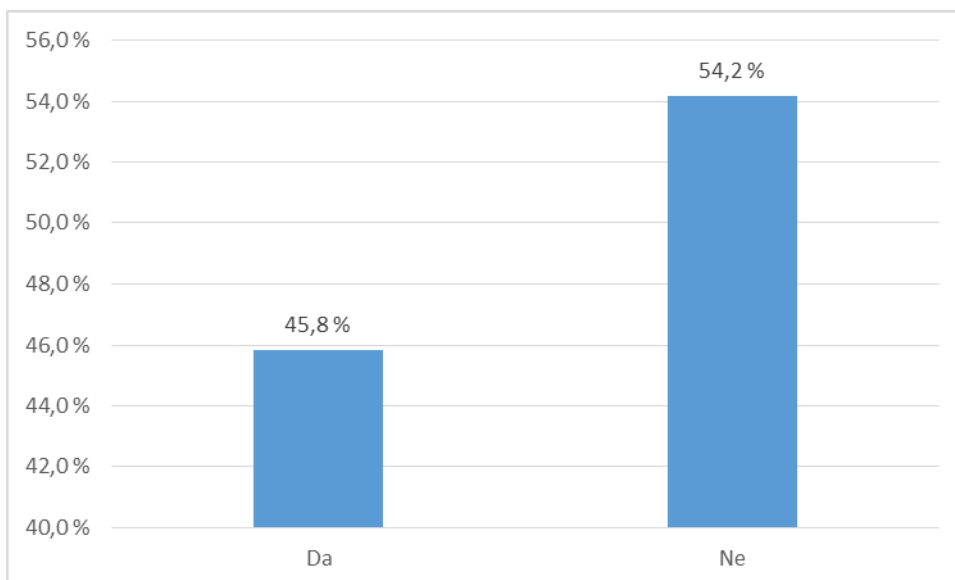
Preglednica 6: Lokacija bivanja anketiranih oseb

Table 6: Residence location of respondents

Vrsta javnosti		Število	Delež (%)
Splošna javnost	V mestu	91	54,2
	Na podeželju	77	45,8
Skupaj		168	100,0
Zainteresirana javnost	V mestu	36	63,2
	Na podeželju	21	36,8
Skupaj		57	100,0

V nadaljevanju predstavimo rezultate splošne in zainteresirane javnosti.

Več kot polovica anketiranih (54,2 %) oseb splošne javnosti ni seznanjena z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini – Slika 8.

Slika 8: Ali ste seznanjeni z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v vaši občini?

Figure 8: Are you acquainted with the option of participating in the preparation processes of planning documents in your municipality?

Splošna javnost, ki z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini ni seznanjena

Ker nam je sistem priprave spletne ankete dopuščal pripravo več različnih vprašalnikov glede na posamezne odgovore, smo na tem mestu za tiste respondente, ki so odgovorili, da s postopki niso seznanjeni, postavili dve dodatni vprašanji. Prvo vprašanje je bilo, zakaj z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini niso seznanjeni (Preglednica 7). Skoraj polovica anketiranih (49,5 %) oseb splošne javnosti je mnenja, da zaradi slabe obveščенosti z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini niso seznanjeni, 37,4 % anketiranih oseb splošne javnosti vsebina prostorskih dokumentov ne zanima.

Preglednica 7: Zakaj z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini niso seznanjeni?

Table 7: Why are the respondents not familiar with the option of participating in the preparation processes of planning documents in their municipality?

Možni odgovori	Število	Delež (%)
Ker je slaba obveščенost.	45	49,5
Ker me vsebina prostorskih dokumentov ne zanima.	34	37,4
Zaradi drugih razlogov.	12	13,2
Skupaj	91	100,0

13,2 % anketiranih oseb splošne javnosti je pri tem podala tudi druge razloge, ki smo jih glede na navedene razloge razdelili v smiselne kategorije:

- Slaba obveščенost:
 - Kje naj jih najdem?
 - Ne vem, da ta možnost obstaja.
- Nezanimanje za postopke urejanja prostora:
 - Ne gledam prostorskih načrtov.
 - Nisem se angažiral/-a v zvezi s tem.
 - Nimam časa.
 - Trenutno me to ne zanima.
- Občutek izključenosti:
 - Ker nimam vpliva.
 - Ker sem bil/-a prepričan/-a, da to ni domena javnosti.
- Prekratek čas, ki je namenjen sodelovanju:
 - Ker so prekratki roki, da bi lahko pravočasno podal/-a mnenje.
- Drugo:
 - Nihče me osebno ne nagovori in pocuka za rokav.
 - Selitev, novo okolje.
 - Verjetno bi moral/-a izraziti zanimanje.

Odgovori anketirancev, razvrščeni pod prvo kategorijo, bi se po vsebini odgovorov lahko uvrstili tudi med že podane odgovore, ker je slaba obveščенost, odgovori, razvrščeni pod drugo kategorijo, pa vsebinsko sodijo pod že podan odgovor »Ker me vsebina prostorskih aktov ne zanima«, a se anketiranci v njih očitno niso prepoznali. Tretja kategorija kaže, da je razlog za njihovo nezanimanje občutek izključenosti iz priprave postopkov urejanja prostora. Eden od anketirancev je navedel prekratek rok za podajo mnenj, eden pa izrazi potrebo po bolj individualnem nagovoru k sodelovanju.

Na rezultate zgornje analize se naveže naslednje odprto vprašanje: »Kateri informacijski kanal bi jim najbolj ustrejal za prejemanje informacij oziroma seznanjanje o dokumentih, pri katerih lahko sodelujejo?« Na vprašanje je odgovorilo 52 anketiranih oseb. Od tega jih je največ (15 oseb) navedlo, da bi jim najbolj ustrejal način obveščanja po elektronski pošti. Sledijo internet, lokalni časopis in osebna pošta, kjer se je pri vsaki možnosti opredelilo 6 oseb. Za televizijo so se odločili 3 anketiranci. Za oglasno desko občine in facebook pa se je odločila po ena anketirana oseba. Tri osebe so izpostavile, da nič, ker jih to ne zanima.

Občine objavijo Sklep o pričetku postopka ter Javno naznanilo o javni razgrnitvi na lokalno običajen način. Navadno to zajema objavo v Uradnem listu, na oglasni deski občine, na spletni strani občine in v lokalnem časopisu. Glede na zgoraj navedeno na lokalno običajen način občine uspešno obvestijo le dobrih 12 % javnosti.

Splošna javnost, ki je seznanjena z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini

Anketirane osebe splošne javnosti so v primeru, da so z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini seznanjene, odgovarjale na dve dodatni vprašanji. Prvo vprašanje je bilo: »Preko katerih kanalov prejimate informacije za sodelovanje v postopkih priprave prostorskih dokumentov?« Možnih je bilo več odgovorov (Preglednica 8):

- preko objav na spletnih straneh občine (izbralo 29,2 % anketiranih);
- preko objav v lokalnem časopisu (izbralo 29,2 % anketiranih);
- na oglasni deski občine (izbralo 8,9 % anketiranih);
- preko objav na radiu (izbralo 4,2 % anketiranih);

- drugo (po pošti, ustno, na sestankih krajevne skupnosti) (izbralo 6,0 % anketiranih);
- odgovora se je vzdržalo 22,5 % anketiranih.

Sledilo je odprto vprašanje, kateri informacijski kanal bi jim najbolj ustrežal za prejemanje informacij oziroma seznanjanje o dokumentih, pri katerih lahko sodelujejo. Na vprašanje je odgovorilo 10 oseb, od tega jih je 7 navedlo, da bi jim najbolj odgovarjalo obveščanje po elektronski pošti, 3 anketirane osebe pa so se odločile za objavo na Facebook strani. Če se navežemo na navedbo iz prejšnjega poglavja lokalno običajnega načina obveščanja občin, v tem primeru obvestila ne bi dosegla zainteresirane javnosti. Na tem mestu lahko zaključimo, da bi občine morale prilagoditi način obveščanja o postopkih urejanja.

Preglednica 8: Ocenite stopnjo zaupanja v naslednje akterje

Table 8: Estimate the level of trust in the following actors

V mestu	Število	Aritmetična sredina	Standardni odklon
V strokovnjake s področja prostorskega načrtovanja	91	3,23	0,779
V lokalno skupnost	91	3,20	0,634
V resorna ministrstva	91	2,52	0,638
V državo	91	2,42	0,738

Na podeželju	Število	Aritmetična sredina	Standardni odklon
V strokovnjake s področja prostorskega načrtovanja	77	3,65	0,779
V lokalno skupnost	77	3,26	0,634
V resorna ministrstva	77	2,36	0,994
V državo	77	2,15	1,093

Preglednica 8 pokaže, da je vrstni red zaupanja v posamezne deležnike pri obeh skupinah enak. Odgovori kažejo na razmeroma visoko legitimnost prostorskih strokovnjakov, pri tem je nekoliko višja stopnja zaupanja izražena s strani prebivalcev podeželja, ki pa nekoliko manj zaupajo v resorna ministrstva. Obe skupini v povprečju najmanj zaupata državi.

V nadaljevanju smo anketirane prosili, da ocenijo stopnjo zadovoljstva z nekaterimi trditvami.

Preglednica 9: Ocenite stopnjo zadovoljstva z naslednjimi trditvami

Table 9: Estimate the level of contentment with the following statements

V mestu	Število	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Zadovoljen sem z okoljem, v katerem živim	91	3,19	0,822
Občina, v kateri živim, kvalitetno opravlja svoje delo	91	3,61	0,910
Zadovoljen sem z načinom obveščanja o dogajanju v naši občini	91	3,00	1,000

Na podeželju	Število	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Zadovoljen sem z okoljem, v katerem živim	77	3,35	0,974
Občina, v kateri živim, kvalitetno opravlja svoje delo	77	3,79	0,906
Zadovoljen sem z načinom obveščanja o dogajanju v naši občini	77	2,83	0,834

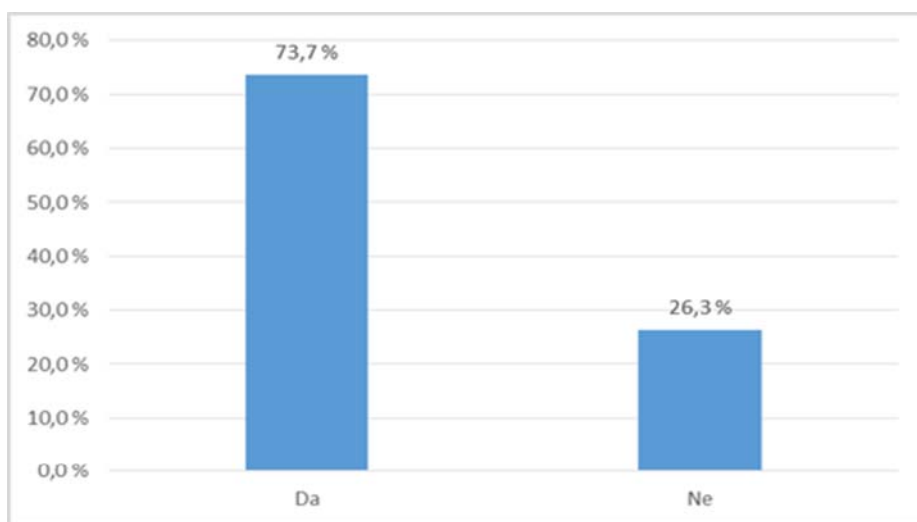
Preglednica 9 pokaže enako zaporedje zadovoljstva z navedenimi trditvami pri obeh skupinah anketiranih oseb. Anketirane osebe na podeželju kažejo nekoliko višje zadovoljstvo z okoljem, v katerem živijo, ter z delom, ki ga opravlja občina, medtem ko so nekoliko manj zadovoljni z načinom obveščanja v občini od skupine oseb, ki živi v mestu. Glede na to, da je bilo to kontrolno vprašanje za odgovore v drugem sklopu, kjer smo anketirane spraševali o razlogih za neseznanjenost s postopki urejanja prostora v njihovi občini, so rezultati pokazali primerljive rezultate.

Za računsko preveritev dobljenih rezultatov smo v nadaljevanju ugotavljali stopnjo linearne povezanosti med dvema spremenljivkama. Z računskim izračunom koeficienta korelacije smo preverili jakost povezanosti med dvema spremenljivkama. Glede na smer povezanosti korelacije ločimo pozitivno korelacijo, kjer z naraščanjem ene spremenljivke narašča tudi druga oziroma z zmanjševanjem vrednosti ene spremenljivke se zmanjšuje tudi vrednost druge. Pri negativni korelaciji je situacija ravno nasprotna, kar pomeni, da se z naraščanjem ene spremenljivke vrednost druge zmanjšuje. Z izračunom smo ugotavljali intenzivnost (moč) povezanosti med zadovoljstvom s prostorom, v katerem živijo, ter zaupanjem v strokovnjake s področja prostorskega načrtovanja, lokalno skupnost, resorna ministrstva ter državo.

Na osnovi dobljenih podatkov smo ugotovili, da so vse vrednosti med spremenljivkami večje kot nič in pozitivne, kar pomeni, da so spremenljivke med seboj povezane s pozitivno korelacijo. Ugotovili smo, da obstaja dokaj močna povezanost oseb, ki živijo na podeželju, med zadovoljstvom z okoljem, v katerem živijo, in zaupanjem v lokalno skupnost (koeficient korelacije = 0,889), nekoliko nižja povezanost je pri osebah, ki živijo v mestu (koeficient korelacije = 0,781). Srednja povezanost je med zadovoljstvom z okoljem, v katerem živijo, ter zaupanjem v prostorsko stroko (koeficient korelacije = 0,352) pri osebah na podeželju, nekoliko višja pa pri tistih v mestu (koeficient korelacije = 0,437). Upad povezanosti je bil pričakovan. Na podlagi izredno slabega zanimanja za postopke prostorskega načrtovanja je razbrati, da vsebina slednjih splošne javnosti ne zanima, posledično tudi ne kažejo visokega zaupanja v prostorske strokovnjake. Jakost povezanosti med zadovoljstvom z okoljem, v katerem živijo, in zaupanjem v resorna ministrstva ter državo je precej nižja, vendar pozitivna, kar kaže na to, da povezanost obstaja. Razlike v vrednostih koeficientov na tem mestu ne kažejo bistvenih odstopanj.

Rezultati in interpretacija – zainteresirana javnost

73,7 % (42) anketiranih oseb zainteresirane javnosti je seznanjenih z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini, 26,3 % (15) anketiranih oseb zainteresirane javnosti pa z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini ni seznanjenih – Slika 9.

Slika 9: Ali ste seznanjeni z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v vaši občini?

Figure 9: Are you acquainted with the option of participating in the preparation processes of planning documents in your municipality?

Zainteresirana javnost, ki z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini ni seznanjena

Anketirane osebe (15) zainteresirane javnosti so v primeru, da z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini niso seznanjene, odgovarjale na dve dodatni vprašanji.

Prvo vprašanje je bilo, zakaj z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini niso seznanjeni (Preglednica 10). Večina anketiranih (13; 86,7 %) oseb zainteresirane javnosti meni, da niso seznanjene z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini predvsem zaradi slabe obveščenosti.

Preglednica 10: Zakaj z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini niso seznanjeni?

Table 10: Why are the respondents not familiar with the option of participating in the preparation processes of planning documents in their municipality?

Možni odgovori	Število	Delež (%)
Ker je slaba obveščenost.	13	86,7
Ker me vsebina prostorskih dokumentov ne zanima.	2	13,3
Zaradi drugih razlogov.	0	0,0
Skupaj	15	100,0

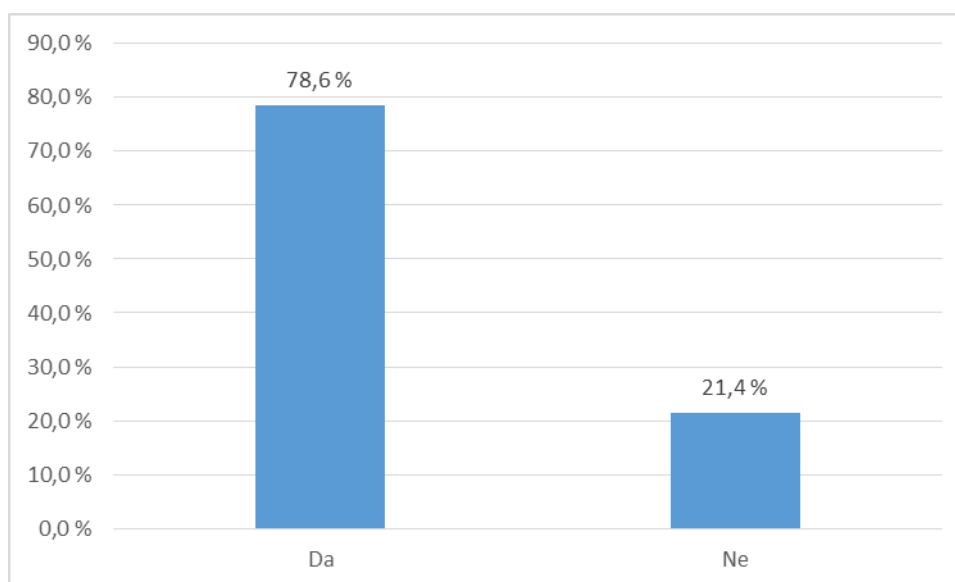
Sledilo je odprto vprašanje, kateri informacijski kanal bi jim najbolj ustrezal za prejemanje informacij oziroma seznanjanje o dokumentih, pri katerih lahko sodelujejo. Na vprašanje je odgovorilo le 9 anketiranih oseb, od katerih jih je kar 7 navedlo elektronsko pošto, 1 oseba lokalni časopis in 1 oseba osebno pošto. Navedeno ponovno kaže na nujnost spremembe oziroma razširitve načina in tehnik obveščanja občine o dogodkih.

Zainteresirana javnost, ki je seznanjena z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini

V uvodu obravnave analize rezultatov zainteresirane javnosti, ki je seznanjena z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave prostorskih dokumentov, moramo povedati, da so rezultati navzkrižnega analiziranja s podatkom, ali anketiranci živijo v mestu ali na podeželju, kazali minimalna odstopanja, ki ne omogočajo nedvoumne interpretacije, zato jih v nadaljevanju ne bomo več prikazovali v preglednicah. V primerih, ko se bo to zdelo smiselno, bomo to posebej navedli in prikazali.

Anketirane osebe (42) zainteresirane javnosti so v primeru, da so z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v njihovi občini seznanjene, odgovarjale na dodatna vprašanja.

78,6 % (33) anketiranih oseb zainteresirane javnosti se v proces priprave dokumentov vključuje, 21,4 % (9) anketiranih oseb zainteresirane javnosti ne – Slika 10.

Slika 10: Ali se tudi vključujete v proces priprave dokumentov?

Figure 10: Are you also involved in the preparation process of the documents?

Anketirane osebe (33) zainteresirane javnosti, ki se v proces priprave dokumentov vključujejo, so odgovarjale na vprašanje, s kakšnim namenom se vključujejo (možnih je bilo več odgovorov). Njihov namen je:

- ker bi radi prispevali k splošnemu izboljšanju stanja v prostoru (izbralo 26 anketiranih);
- ker želijo spremembo namembnosti zemljišča (izbralo 11 anketiranih);
- ker je to dolžnost občana (izbralo 8 anketiranih);
- drugo (izbrala 2 anketirana).

Večina anketiranih oseb sodeluje zaradi želje po izboljšanju stanja v prostoru, kar lahko nakazuje visoko stopnjo želje po sodelovanju, obenem pa to lahko pomeni, da so nezadovoljni s stanjem in ga zato želijo izboljšati. Dve od teh oseb sta hkrati izbrali tudi odgovor »Ker je to dolžnost občana«. Tretjina anketiranih oseb (33,3 %) se vključuje zaradi želje po spremembi namembnosti zemljišča. Od tega kar 9 oseb živi na podeželju. Podatek sicer ne omogoča podrobnejše analize, ali gre za željo po spremembi namembnosti v stavbno zemljišče zaradi namena reševanja stanovanjskega problema. Razmeroma nizek je delež oseb, ki se vključujejo zaradi občutka dolžnosti (24,2 %). Obe anketirani osebi, ki sta izbrali možnost »Drugo«, sta v nadaljevanju navedli, da se vključujeta z namenom, ker se ne strinjata z izgradnjo industrijske cone v bližini.

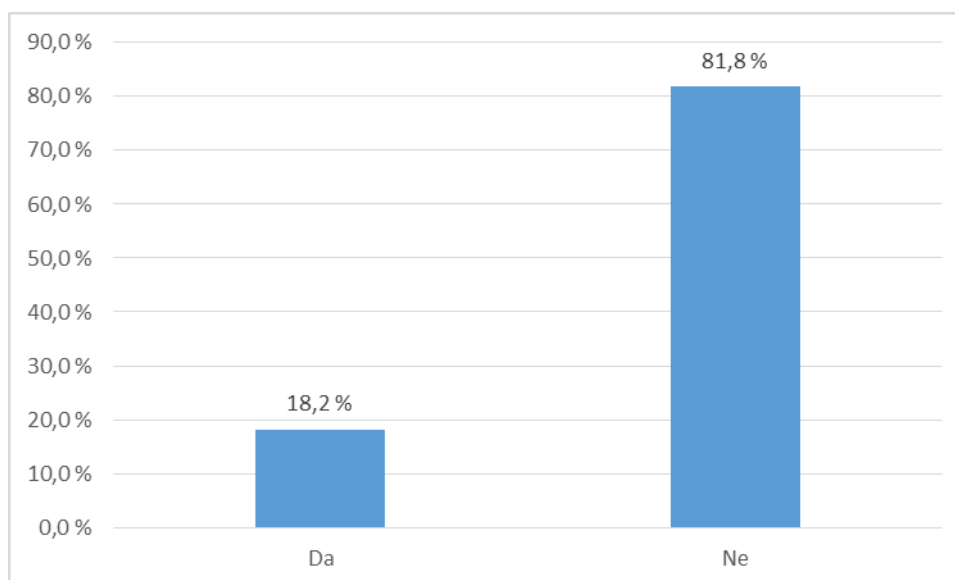
Sledilo je vprašanje, kakšen način vključevanja običajno izberejo (možnih je bilo več odgovorov), ti načini so:

- udeležijo se javne razprave (izbralo 20 anketiranih);
- sodelujejo v civilnih iniciativah (izbralo 14 anketiranih);
- podajo pisno pobudo (izbralo 13 anketiranih);
- udeležijo se morebitnih urbanističnih delavnic (izbralo 10 anketiranih);
- sodelujejo na forumih (izbralo 9 anketiranih);
- podajo pisno pripombo (izbralo 9 anketiranih);
- podajo ustno pripombo na zapisnik (izbrali 3 anketirani).

Glede na odgovore anketirancev je očitno, da se jih največ udeležuje javnih razprav, kar je tudi posledica prepoznanih normativnih ureditev, ki v okviru javne razgrnitve javnosti

omogočijo prvo formalno možnost sodelovanja v postopku priprave prostorskega dokumenta. Na drugo mesto se uvršča način vključevanja v okviru sodelovanja v civilnih iniciativah, kar je pokazala tudi teoretična raziskava naloge. S primerjavo števila anketiranih (33) glede na število odgovorov (78) je razvidno, da anketirane osebe sodelujejo na različne načine, saj je povprečno vsaka oseba izbrala 2–3 odgovore.

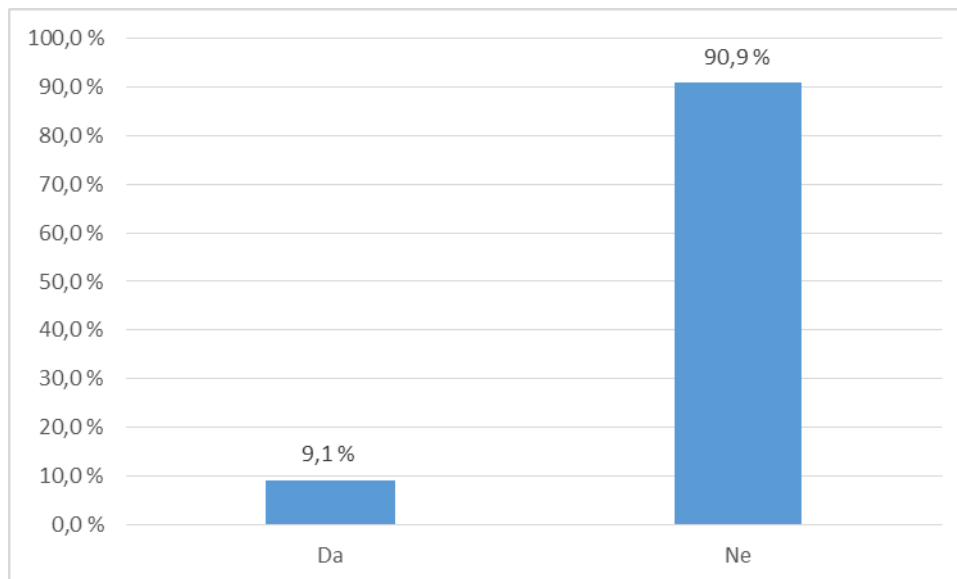
Kar 81,8 % (27) anketiranih oseb zainteresirane javnosti, ki se v proces priprave dokumentov vključujejo, meni, da v proces priprave prostorskih dokumentov niso vključene dovolj zgodaj, da bi še imele možnost vplivati na vsebino dokumenta. Le 18,2 % (6) anketiranih oseb je zadovoljnih s časovno komponento vključevanja – Slika 11.

Slika 11: Ali menite, da ste v proces priprave prostorskih dokumentov vključeni dovolj zgodaj, da še imate možnost vplivati na vsebino dokumenta?

Figure 11: Do you consider you are involved in the preparation process of the planning documents early enough to have a chance to influence the content of the document?

V nadaljevanju smo postavili nekoliko bolj poglobljeno vprašanje, ali menijo, da so vključeni na način, da še imajo možnost izbirati med različnimi alternativami. Rezultati so pokazali še višje odstopanje: 90,9 % (30) anketiranih oseb je menilo, da v proces priprave prostorskih dokumentov niso vključene dovolj zgodaj, da bi še imele možnost izbirati med različnimi alternativami, le 3 anketirane osebe (9,1 %) pa menijo, da so v proces priprave prostorskih dokumentov vključene dovolj zgodaj – Slika 12.

Slika 12: Ali menite, da ste v proces priprave prostorskih dokumentov vključeni dovolj zgodaj, da še imate možnost izbirati med različnimi alternativami?

Figure 12: Do you consider you are involved in the preparation process of the planning documents early enough to have a chance to choose among different alternatives?

Sledilo je odprto vprašanje »Katere so ključne težave, s katerimi se soočate pri vključevanju v procese priprave prostorskih dokumentov?« Odgovori so bili sledeči:

- Slaba obveščенost:
 - Neobveščенost.
 - Slab pretok informacij.

- Občutek izključenosti:
 - Ignoriranje prebivalcev.
 - Zapostavljenost prebivalcev.
 - Izključenost.
 - Prepozno nas vključujejo (2).
 - Neposlušnost za probleme občanov.
 - Neupoštevanje javnega mnenja.

- Normativne ovire:
 - Kompleksne predstavitve.
 - Ni mogoče prispevati k bistveni vsebini dokumentov.
 - Ni javnih natečajev za prostorske rešitve.

- Pozna javna razgrnitev (2).
- Preveč tem naenkrat (razgrnitev celega OPN praktično onemogoča razpravo o posameznih vsebinah, območjih, problemih).
- Dolgotrajnost postopkov.
- Zakompliciranost postopkov.
- Zapletenost zaradi številnih faktorjev odločanja.
- Za izvajalca prostorskih dokumentov ni javnega razpisa.
- Nezadovoljstvo z deležniki urejanja prostora:
 - Osebe na občini ni dovolj kompetentno za poglobljeno razpravo.
 - Izdelovalec prostorskih dokumentov je preveč podvržen željam vodstva občine.
 - Top-down nestrokovne rešitve.

Združevanje odgovorov v kategorije smo poskušali poenotiti s kategorijami, ki smo jih oblikovali pri splošni javnosti, vendar sta primerljivi le prvi dve, slaba obveščena in občutek izključenosti. Glede na dejstvo, da je zainteresirana javnost seznanjena z vsebino in načini urejanja prostora, so odgovori bolj poglobljeni. Izstopajo pripombe na normativno ureditev, ki javnosti ne omogoča konstruktivnega sodelovanja, in sicer zaradi kompleksnosti postopkov in vsebin ter prepozna vključevanja. Izražen je tudi dvom v strokovnost osebja na občini ter v servilnost prostorskih načrtovalcev.

Preglednica 11: Zadovoljstvo zainteresirane javnosti z urejanjem prostora v občini

Table 11: Contentment of the interested public with spatial planning in the municipality

Trditve	Število	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Zadovoljen sem z načinom obveščanja na področju prostorskega načrtovanja.	33	3,24	1,062
Zadovoljen sem z odnosom načrtovalcev do javnosti.	33	3,06	0,933
Zadovoljen sem z vsebino prostorskih dokumentov.	33	2,97	1,212
S postopki, ki omogočajo sodelovanje, sem zadovoljen.	33	2,76	1,300
Zadovoljen sem z vodenjem postopka priprave s strani občine.	33	2,70	1,104

Zainteresirana javnosti, ki se v proces priprave dokumentov vključuje, je v povprečju najbolj zadovoljna z načinom obveščanja na področju prostorskega načrtovanja (aritmetična sredina = 3,24), najmanj je zadovoljna s postopki, ki omogočajo sodelovanje (aritmetična sredina = 2,76) – Preglednica 11.

Rezultati kažejo odklon od rezultatov prejšnjih vprašanj, ki so pokazali pomanjkljivo obveščanje o dogajanju v občini ter potrebo po novih metodah in tehnikah obveščanja. Tudi sicer najnižje zadovoljstvo z možnostjo sodelovanja v postopkih urejanja prostora (aritmetična sredina = 2,76) kaže odstopanje od predhodnih analiz.

Preglednica 12: Zadovoljstvo z obravnavo podanih pripomb in predlogov na vsebino prostorskega dokumenta
Table 12: Contentment with dealing with submitted observations and suggestions regarding the content of the document

Trditve	Število	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Na podane predloge in pripombe prejmem obrazložen in argumentiran odgovor.	33	3,03	1,104
Podane predloge in pripombe se ustrezno obravnavajo.	33	2,88	1,219
Predlogi in pripombe so večinoma sprejeti.	32	2,69	1,061

Preglednica 12 kaže, da anketirane osebe, ki na vsebino prostorskega dokumenta v pripravi podajo svoje pripombe in predloge, v povprečju niso niti zadovoljne niti nezadovoljne. Manj kot polovica jih meni, da so njihovi predlogi na koncu večinoma pozitivno obravnavani.

Preglednica 13: Zaupanje zainteresirane javnosti v deležnike urejanja prostora

Table 13: Trust of the interested public in the stakeholders of spatial planning

Deležniki	Število	Aritmetična sredina	Standardni odklon
V strokovnjake, ki prostorske dokumente načrtujejo.	33	3,73	0,674
V lokalno skupnost, ki vodi postopke priprave prost. dok.	32	2,97	0,897
V resorna ministrstva, ki podajajo mnenja na te dok.	33	2,36	0,994
V državo, ki bdi nad postopki in vsebinami dokumentov.	33	2,15	1,093

Razpredelnica 13 pokaže, da je vrstni red zaupanja v posamezne deležnike urejanja prostora enak kot pri splošni javnosti. Na tem mestu se pokaže še nekoliko višja legitimnost strokovnjakov, nižja pa je stopnja zaupanja v lokalno skupnost. Najnižja je stopnja zaupanja v državo.

Sledilo je vprašanje o znanju anketiranih oseb, ki jim omogoča uspešno sodelovanje v postopkih priprave prostorskih dokumentov.

Preglednica 14: Kompetence zainteresirane javnosti v zvezi s sodelovanjem v pripravi prostorskih dokumentov

Table 14: Competences of the interested public regarding participation in the preparation of the planning documents

Kompetence	Število	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Zavedam se prednosti in ovir pri vključevanju javnosti v postopke prostorskega načrtovanja.	33	4,18	0,846
Stališče, ki ga zastopam, znam ustrezno opredeliti in ga argumentirati.	33	4,15	0,870
Poznam vsebino prostorskih dokumentov.	33	4,06	0,899
Poznam oblike, orodje in tehnike vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja.	33	3,94	1,029
Poznam postopke priprave prostorskih dokumentov.	33	3,91	0,980

Anketirane osebe zainteresirane javnosti, ki se v proces priprave dokumentov vključujejo, se v povprečju najbolj strinjajo s trditvijo »Zavedam se prednosti in ovir pri vključevanju

javnosti v postopke prostorskega načrtovanja« (aritmetična sredina = 4,18), kar kaže na visoko stopnjo osveščenosti o pravicah in dolžnostih sodelovanja. Najmanj se anketiranci strinjajo s trditvijo »Poznam postopke priprave prostorskih dokumentov« (aritmetična sredina = 3,91) – Preglednica 14. Rezultati sovpadajo s primerjavo rezultatov predhodnega vprašanja o ovirah za sodelovanje, kjer so anketiranci navajali probleme zaradi zapletenosti postopkov, kompleksnih vsebin, nerazumljivih predstavitev ipd.

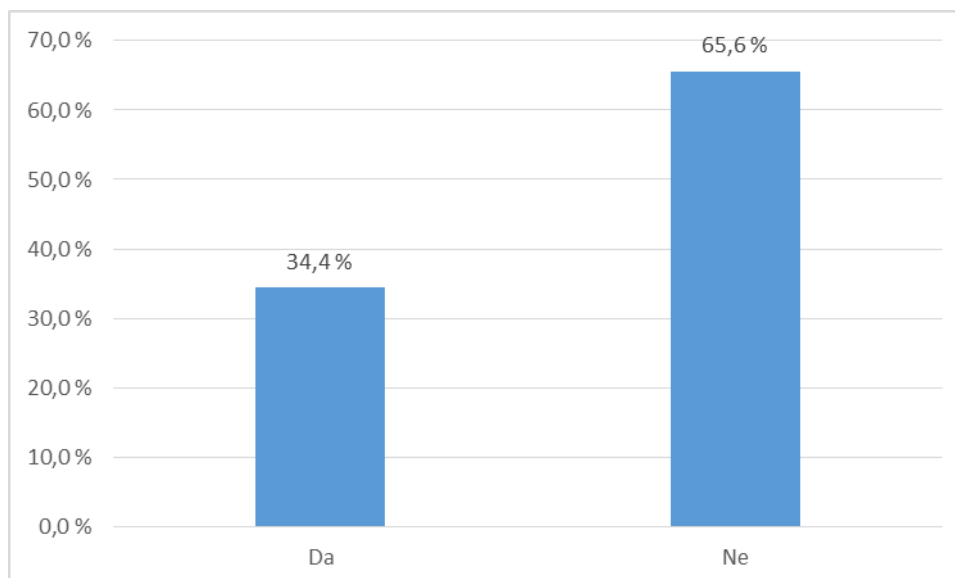
Anketirane osebe zainteresirane javnosti, ki se v proces priprave dokumentov vključujejo, so v nadaljevanju ocenile posamezne podane predloge za izboljšanje stanja na področju vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja na lokalni ravni. Slednje so kot najboljši predlog ocenile predstavitev vsebin na način, ki jih razume tudi laična javnost (aritmetična sredina = 4,64) – Preglednica 15. Rezultati kažejo na nujnost priprave predstavitev in ostalih aktivnosti za obveščanje javnosti na način in v jeziku, ki ga bo javnost lahko razumela.

Preglednica 15: Predlogi za izboljšanje stanja na področju vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja na lokalni ravni

Table 15: Suggestions for improving the state of including the public into the processes of spatial planning at local level

Predlogi	Število	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Predstavitve vsebin na način, ki ga razume tudi laična javnost.	33	4,64	0,603
Več urbanističnih delavnic.	33	4,45	0,617
Več obveščanja v medijih.	33	4,24	0,751
Bolj pogoste uradne ure, kamor bi se lahko prišli pogovoriti in povprašati o dilemah.	33	3,97	0,883
Daljša trajanja javnih razgrnitev.	33	3,70	0,883

Zaradi pričakovanega rezultata Preglednice 15 smo v nadaljevanju postavili vprašanje, ali javnost potrebuje dodatna znanja in veščine za sodelovanje.

Slika 13: Ali menite, da bi potrebovali dodatna znanja oziroma veščine za sodelovanje v procesih priprave prostorskih dokumentov?

Figure 13: Do you consider that more knowledge or skills is needed for participating in the preparation processes of the planning documents?

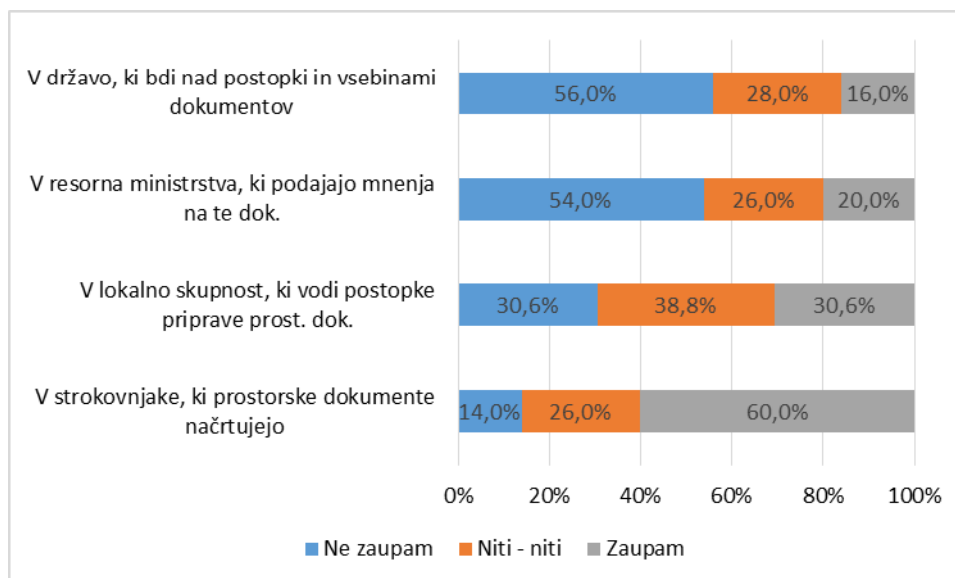
65,6 % (21) anketiranih oseb meni, da ne potrebujejo dodatnih znanj oziroma veščin za sodelovanje v procesih priprave prostorskih dokumentov, 34,4 % (11) pa jih meni, da bi ta znanja potrebovali – Slika 6. Slika 6 kaže, da se sodelujoči zavedajo pomanjkljivega znanja o postopkih urejanja prostora, vendar menijo, da ni javnost tista, ki bi se morala dodatno izobraziti. Pripravljalci in načrtovalci prostorskih dokumentov bi morali prilagoditi oblike, orodja in tehnike vključevanja v postopke prostorskega načrtovanja, podajati informacije o postopkih priprave in vsebini prostorskih dokumentov ter krepiti druge veščine, ki javnosti omogočajo uspešno sodelovanje.

3.2.5 Interpretacija in diskusija analize rezultatov obeh raziskav

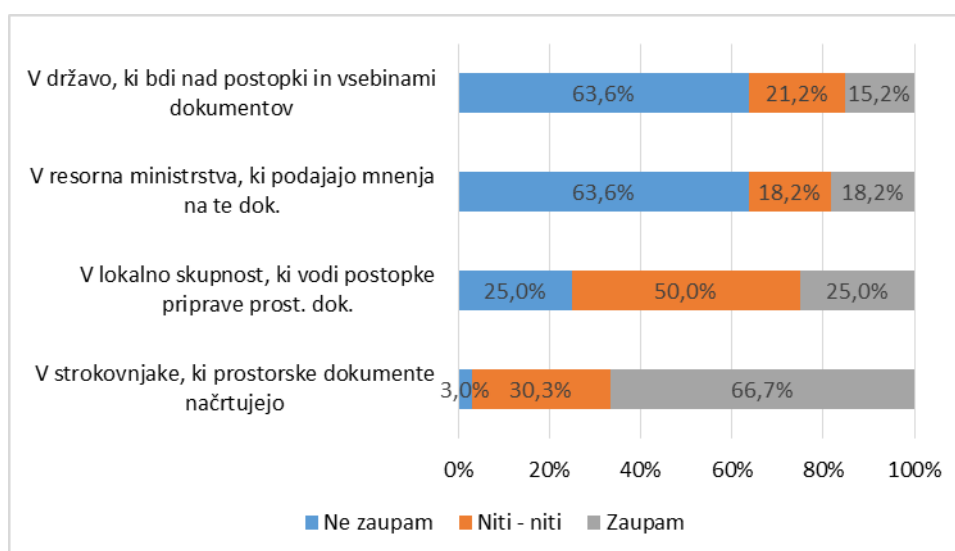
Kot smo v poglavju predstavitve zasnove vprašalnika omenili, smo v sklopu iste ankete pripravili več različnih vprašalnikov glede na vrsto odgovorov respondentov. Tako smo stopnjo zadovoljstva različnih javnosti preverjali preko različnih vprašanj. Splošno javnost smo prosili, da oceni stopnjo zadovoljstva z urejanjem prostora v občini, medtem ko smo zainteresirano javnost povprašali o stopnji zadovoljstva z različnimi aktivnostmi na področju prostorskega načrtovanja v občini, v kateri živijo.

Splošna javnost je v povprečju najbolj zadovoljna z okoljem, v katerem živi, najmanj pa z načinom obveščanja o dogajanju v njihovi občini. Zainteresirana javnost pa je v povprečju najbolj zadovoljna z načinom obveščanja na področju prostorskega načrtovanja, relativno visoka je stopnja zadovoljstva z odnosom prostorskih načrtovalcev, najnižja stopnja zaupanja pa je izkazana postopkom, ki omogočajo sodelovanje.

Čeprav se vprašanja nekoliko razlikujejo, lahko primerjamo nekatere rezultate, ki kažejo ravno obratno sliko. Splošna javnost je najmanj zadovoljna z načinom obveščanja o dogajanju v občini, medtem ko je zainteresirana javnost prav z načinom obveščanja na področju prostorskega načrtovanja najbolj zadovoljna. Rezultati kažejo na pomanjkljivo informiranost prebivalcev. Načini obveščanja, ki se jih občine poslužujejo, očitno ne dosežejo glavnine prebivalstva. Zainteresirana javnost ima interes biti informirana, zato sama poišče zelene informacije in v tem ne vidi pomanjkljivosti. Občine navadno obveščajo preko spletne strani občine, občinskega glasila, lokalnega radia in oglasne deske. Redke občine se poslužujejo tudi drugih metod in tehnik obveščanja, kot so npr. Facebook ipd. Občine bi se morale prilagoditi novim tehnikam obveščanja tudi preko drugih medijev. Pri tem prednjači želja anketirancev po elektronski pošti, zato bi bilo dobrodošlo, da bi lokalne skupnosti vodile »mailing listo« prebivalcev, zainteresirane javnosti, ki želi biti obveščena, ter druge zainteresirane javnosti. Glede na finančno ugodnost uporabe tovrstnih medijev to ne bi smelo predstavljati ovir. Občine bi morale vsaka zase, glede na posebnosti posameznice, vzpostaviti in prakticirati tudi ostale metode in tehnike obveščanja, s katerimi bi dosegle čim širšo obveščenost zainteresiranih, ter pritegniti tudi tiste, ki trenutno niso kazali interesa po seznanjenosti o dogajanju v lokalnem okolju.

Slika 14: Prikaz grafa splošne javnosti na vprašanje Ocenite stopnjo zaupanja v posamezne akterje
Figure 14: Chart presentation of the general public regarding the question: Estimate the level of trust in the following actors

Slika 15: Prikaz grafa zainteresirane javnosti na vprašanje Ocenite stopnjo zaupanja v posamezne akterje
Figure 15: Chart presentation of the interested public regarding the question: Estimate the level of trust in the following actors

V anketnem vprašalniku je bila pri vprašanjih o zaupanju uporabljena 5-stopenjska merska lestvica (Likertova lestvica). V zgornjih grafih (Slika 5 in Slika 6) smo zaradi večje preglednosti združili trditve v tri kategorije, in sicer: sploh ne zaupam in ne zaupam smo združili v ne zaupam ter zaupam in popolnoma zaupam smo družili v zaupam.

Ker v nalogi raziskujemo odnos prostorskih načrtovalcev do participacije javnosti oziroma zaupanje javnosti v stroko, se pravi neposreden odnos med njima, smo v nadaljevanju izvedli računsko preveritev dobljenih rezultatov samo za del zainteresirane javnosti, ki je seznanjena s postopki urejanja prostora ter v njih tudi sodeluje, na način ugotavljanja stopnje linearne povezanosti med dvema spremenljivkama. Z izračunom koeficienta korelacije smo za zainteresirano javnost preverili jakost povezanosti med dvema spremenljivkama. Glede na smer povezanosti korelacije ločimo pozitivno korelacijo, kjer z naraščanjem ene spremenljivke narašča tudi druga oziroma z zmanjševanjem vrednosti ene spremenljivke se zmanjšuje tudi vrednost druge. Pri negativni korelaciji je situacija ravno nasprotna, kar pomeni, da se z naraščanjem ene spremenljivke vrednost druge zmanjšuje (Devetak, Novak, 2012: 197). Z izračunom smo ugotavljali intenzivnost (moč) povezanosti med zadovoljstvom z vsebino prostorskih dokumentov ter zaupanjem v strokovnjake s področja prostorskega načrtovanja, lokalno skupnost, resorna ministrstva ter državo.

Na osnovi dobljenih podatkov smo ugotovili, da so vse vrednosti med spremenljivkami večje kot nič in pozitivne, kar pomeni, da so spremenljivke med seboj povezane s pozitivno korelacijo. Ugotovili smo, da obstaja dokaj močna povezanost med zadovoljstvom z vsebino prostorskih dokumentov in zaupanjem v strokovnjake, ki te dokumente načrtujejo (koeficient korelacije = 0,781), nekoliko nižja, vendar še vedno močna povezanost je tudi med zadovoljstvom z vsebino prostorskih dokumentov in zaupanjem v lokalno skupnost (koeficient korelacije = 0,652). Jakost povezanosti med vsebino prostorskih dokumentov in resornimi ministrstvi ter državo je precej nižja, vendar pozitivna, kar kaže na to, da povezanost kljub temu obstaja.

4 REZULTATI

4.1 Sintezni rezultati raziskovanja

Na nezadovoljiv odnos prostorskih načrtovalcev do participacije javnosti v postopkih urejanja prostora na lokalni ravni je pokazala že analiza teoretičnega dela naloge. Kot številni slovenski in tuji avtorji, predstavljeni v analitičnem delu, tudi Golobičeva (2002: 96) meni, »da strokovna neoporečnost rešitev, pridobljenih z intuitivnimi postopki ter utemeljenih s strokovno in moralno avtoriteto načrtovalcev, ne zadošča za sprejemljivost in podporo pri uporabnikih«. Kadar se javnost počuti izključeno, poišče druge načine vključevanja, kar skoraj praviloma povzroča konfliktno situacijo. Obstoječa raven vključevanja javnosti, ki temelji predvsem na enosmernem procesu podajanja informacij, je prepoznana kot nezadostna, zato je priznanje razlogov zanjo ter uveljavitev novih oblik vključujočega načrtovanja neizbežna.

Kot pomemben problem se je pokazala pomanjkljiva, v nekaterih primerih celo škodljiva normativna ureditev na področju urejanja prostora na lokalni ravni. Zgodnejše vključevanje javnosti v postopke priprave prostorskih dokumentov je nujno, saj le tako lahko javnost sooblikuje cilje razvoja prostora. Pri tem je treba poudariti, da določbe, ki jih glede vključevanja javnosti določajo zakoni, predstavljajo minimalni zavezujoč okvir, ki ga je v postopkih prostorskega načrtovanja treba upoštevati. Dodatno neformalno vključevanje javnosti, ki presega normiran način, je pogosto izpostavljeno nezaupanju in očitkom potratnosti. Navedeno izkazuje, da se večina pripravljavcev prostorskih dokumentov drži zgolj minimalnih zakonskih zavez, zato bi bilo nujno formalno razširiti in do neke mere smiselno konkretizirati celoten odločevalski proces.

Ker formalni postopki vključevanja javnosti v zgodnje faze načrtovalskega procesa niso zadostni, neformalnih pa se pripravljavci redko poslužujejo, javnost za vključevanje v postopke urejanja prostora ni motivirana. Na nemotiviranost javnosti je nazorno opozorila tudi anketa med splošno javnostjo, katere rezultati so pokazali, da imajo občutek, da na vsebino nimajo vpliva. Rezultati ankete, ki je bila izvedena med zainteresirano javnostjo, pa so pokazali, da se javnost vključi le, kadar bi jo načrtovane ureditve lahko prizadele oziroma kadar ima konkreten interes v prostoru.

Pristop stroke do javnosti mora biti izveden na način, ki ga ljudje razumejo. Vsak strokovnjak, ki sodeluje pri postopkih urejanja prostora na lokalni ravni, bi moral obvladati tolmačenje laični javnosti. Čeprav dvosmerni proces pomeni, da bi morali prostorski načrtovalci prisluhniti ljudem, ljudje pa bi morali prisluhniti prostorskim načrtovalcem, so slednji tisti, ki imajo znanje in moč odločanja, zato so oni tisti, ki bi v tem odnosu morali narediti več. Da ne ostaja druge alternative, kot da tisti, ki vedo in znajo, spregovorijo v jeziku tistih, ki bi radi vedeli oziroma bi morali vedeti, je prepričan tudi Kos (2011: 23).

Kljub navedenim pomanjkljivostim, zaradi katerih odnos do participacije javnosti ni dober, hipoteze ne moremo potrditi v celoti, saj je kvantitativna analiza, izvedena tako med splošno kot tudi med zainteresirano javnostjo, pokazala razmeroma visoko zaupanje v prostorske načrtovalce, saj so se na lestvici med lokalno skupnostjo, resornimi ministrstvi in državo uvrščajo najvišje. Izkazano zaupanje ne bi bilo tako visoko, če bi javnost zaznala odnos prostorskih načrtovalcev kot avtoritativen in slab, zato s kvantitativno analizo postavljene hipoteze ne moremo potrditi.

Tako teoretična kot tudi kvalitativna analiza sta pokazali, da bi prostorsko načrtovanje moralo potekati v okviru učinkovitega interdisciplinarnega sodelovanja različnih strokovnjakov specialistov, ki se vključujejo v urejanje prostora. Bistvo učinkovitega prostorskega načrtovanja je hkratio usklajevanje različnih interesov oziroma dejstev v prostoru, za kar so potrebni predstavniki različnih strokovnih skupin. Analiza intervjujev je pokazala, da je odnos med posameznimi strokovnimi skupinami znotraj stroke nasprotujoč. Kot pravi ena od sogovornic, da »se že sami med seboj izločamo«. Drug sogovornik razmišlja, »da se je najtežje poenotiti prav znotraj stroke«. Uporaba specifičnih jezikov je prepoznana kot najbolj pereč problem, in čeprav ne gre zanemariti tudi premalo komunikacije, je prostorsko načrtovanje dejavnost, ki se odvija na trgu in kjer se interdisciplinarnost krči na minimalno možno skupino strokovnjakov, navadno na arhitekto in krajinske arhitekto kot nosilce prostorskih licenc. V primeru, ko prostorska ureditev zahteva sodelovanje različnih strokovnjakov specialistov, je sodelovanje med njimi oteženo, produktivni diskurz se razvija zelo počasi. Posamezni strokovnjaki uporabljajo strokovno besedišče, ki je lastno le njihovi stroki, s čimer ostalim strokovnjakom onemogočajo konstruktivno sodelovanje (Uršič, 2008). Vse navedeno potrjuje prvo podtezo.

Čeprav smo se v nalogi osredotočali predvsem na odnos med prostorskimi načrtovalci in civilno družbo, je raziskava pokazala, da takšnega neposrednega odnosa ni mogoče obravnavati. Zelo intenzivno na ta odnos vplivajo tudi drugi dejavniki in deležniki urejanja prostora, posredno ali neposredno. Podobno, kot je prisotna uporaba specifičnih jezikov posameznih strokovnih skupin znotraj stroke, je opaziti tudi pri pristojnih nosilcih urejanja prostora, ki se trudijo, da bi bila zakonodaja takšna, da ne bi zahtevala podrobnih usklajevanj (Golobič, 2013). Prostorski načrtovalci imajo v takšnih primerih velike težave, saj ne morejo uskladiti vsebine prostorskega dokumenta zaradi razhajanja sektorskih zavez.

»Ne samo z zakonodajo, tudi sicer politično okolje v času samostojne države čedalje bolj pritiska na dejavnost prostorskega planiranja in neposredno najprej vpliva na vsebino zakonodajnih aktov, nato izvedbenih in ne nazadnje tudi na končni poseg v prostor. Prostorsko planiranje se čedalje bolj razume kot procesna dejavnost, katere naloga je sprejeti prostorski akt, in ne toliko vsebinska dejavnost, ki bi zagotavljala kakovosten prostorski razvoj« (Marot, 2010: 1).

Lokalne skupnosti so še vedno prepričane, da dodatno vključevanje javnosti v postopke urejanja prostora ogroža nemoteno pripravo dokumenta, zato se za dodatne, neformalne postopke vključevanja javnosti praviloma ne odločajo. Vendar bi se vključevanje javnosti moralo obravnavati kot priložnost za učinkovito pripravo prostorskega dokumenta ter kasneje tudi realizacijo načrtovanih rešitev. Vsako uspešno vključevanje javnosti, ki mu kasneje sledi tudi realizacija načrtovane rešitve, bistveno olajša vsako nadaljnje sodelovanje.

Kvantitativna analiza, izvedena med splošno javnostjo, je pokazala skoraj popoln izostanek participacije. Ker v nalogi raziskujemo odnos prostorskih načrtovalcev do participacije javnosti, smo v zaključnem delu obravnave kvantitativne analize izvedli računsko preveritev dobljenih rezultatov, pridobljenih samo za zainteresirano javnost, ki je seznanjena s postopki urejanja prostora v njihovem kraju in v teh postopkih tudi sodeluje. Izračun koeficienta korelacije je pokazal povezanost med dvema spremenljivkama, med zaupanjem v prostorske načrtovalce ter zaupanjem v lokalno skupnost, resorna ministrstva in državo. Ker so bile vrednosti med spremenljivkami večje kot nič in pozitivne, se je izkazalo, da na odnos med prostorskimi načrtovalci in javnostjo vplivajo tudi druge interesne skupine. Na podlagi tega ter zgoraj navedenega potrjujemo tudi drugo podtezo.

5 ZAKLJUČEK

Postopki urejanja prostora na lokalni ravni postajajo zaradi obravnavanih dejavnikov dolgotrajni in netransparentni. Javnost se v teh postopkih vse bolj zaveda svojih pravic, zato zahteva hitre in poglobljene odgovore, ki jih pogosto ni mogoče zagotoviti. Zato je vsebina prostorskih dokumentov izpostavljena dvomom in neodobravanju. Vse glasnejšo kritiko javnosti je mogoče zajeziti le s strokovno podprtimi in družbeno sprejemljivimi rešitvami. Za dosego tega cilja je treba načrtovalske postopke nujno prilagoditi nastalim razmeram, za kar je potreben kritičen vpogled v medsebojne odnose vseh deležnikov v urejanju prostora. Po podrobni analizi odnosov med njimi pa jih je treba na novo opredeliti. Pri tem ni dovolj le konkretna opredelitev načina in intenzivnosti teh odnosov, ključnega pomena je tudi časovna komponenta izvajanja, in sicer v smislu konkretizacije pravočasnega vključevanja in povezovanja vseh sodelujočih. Določiti je treba stopnjo smiselne formalizirane dorečenosti za dosego optimalnega učinka. Le z aktivnim prostorskim načrtovanjem, ki bo vključevalo aktivno sodelovanje javnosti in kjer se bodo aktivno usklajevali različni interesi v prostoru, bo mogoče preseči obstoječo načrtovalsko prakso ter jo dvigniti na višjo raven.

6 LITERATURA IN VIRI

Aggens, L. 1998. Identifying Different Levels of Public Interest in Participation. Public Involvement Techniques. A Reader of Ten Years Experience at the Institute for Water Resources. Alexandria. Institute for Water Resources U.S. Corp of Engineers: 189-195

An introduction to Qualitative Research. Uwe Flick. 2009. Fourth edition. SAGE: 504

Arhitektov bilten, mednarodna revija za teorijo arhitekture – Participacija. 2011: 188-189

Arksey, H., Knight, P. 1999. Interviewing for Social Scientists. SAGE: 208

Arnstein, S. R. 1969. A Ladder of Citizen Participation. JAIP 35, 4: 216-224

Bačlija, I. 2004. Četrtna skupnosti kot nova kvaliteta v politični participaciji? Primer Mestne občine Ljubljana. Lex Localis 2, 3: 69-90

Bonafede, G., Lo Piccolo, F.: 2010. Participative Planning Processes in the Absence of the (Public) Space of Democracy. Planning Practice & Research 25, 3: 353-375

Brezovšek, M., Haček, M. 2005. Lokalna demokracija II. Uresničevanje lokalne samouprave v Sloveniji. Ljubljana. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede: 292

Cerar, A., Peterlin, M, Križnik, B. 2009. Soodločanje prebivalcev pri urbani regeneraciji. V: Bassin, P., Šubic Kovač, M. Urbana prenova. Ljubljana. Društvo urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije: 149

Cerar, A. 2015. Vključevanje prebivalcev v urejanje prostora na lokalni ravni : primer regeneracije izbranih ljubljanskih stanovanjskih sosesk. Doktorska disertacija. Ljubljana. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede (samozaložba A. Cerar)

Civilne iniciative ne bi smele biti moteče. Delo (3.12.2013)
<http://www.delo.si/novice/ljubljana/civilne-iniciative-ne-bi-smele-biti-motece.html>

Creighton, J. I. 2005. *The Public Participation Handbook. Making Better Decisions Through Citizen Involvement.* San Francisco. Jossey-Bass: 261

Černe, A. 2005. Strokovne analize v prostorskem planiranju. *Dela* 23: 115-166

Čerpes, I. 2011. Razvoj sodelovanja javnosti pri načrtovanju posegov v prostor. *Arhitektov bilten, mednarodna revija za teorijo arhitekture* 188, 189: 70-72

Dešman, M. 2011. Participacija: teorija ali praksa? *Arhitektov bilten, mednarodna revija za teorijo arhitekture* 188, 189: 4-7

Devetak, G., Novak, R. 2012. Tržna podoba slovenskih gazel. *Management* 7, 3: 191-204

Dimitrovska Andrews, K. 1998. Obvladovanje mesta. Formalni in neformalni vzvodi (re)urbanizacije. *Urbani izziv* 9, 2: 3-15

Drapal, D., Drevenšek, M. 2001. Participacija javnosti kot del strategije odnosov z javnostmi pri prostorskem planiranju. *Teorija in praksa* 38,4: 608-628

Forester, J. 2005. Making Participation Work When Interests Conflict. Moving from Facilitating Dialogue and Moderating Debate to Mediating Negotiations. *Journal of the American Planning Association* 72, 4: 447-456

Gantar, P. 1993. Sociološka kritika teorij planiranja. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede. Založba FDV: 397

Gantar, P. 2007. Prostorsko planiranje in javni interesi v pluralistični družbi. *Geodetski vestnik* 51, 2: 246-254

Goličnik, B. 2005. Okoljsko-vedenjske študije. Most sodelovanja med načrtovalci in uporabniki odprtih prostorov. *Urbani izziv* 16, 2/05: 55-61

Golobič, M. 2002. Razvoj formaliziranih metod za odkrivanje znanja v participativnih postopkih prostorskega načrtovanja. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani. Biotehniška fakulteta. Oddelek za krajinsko arhitekturo (samozaložba M. Golobič)

Golobič, M., Pfefferkorn, W, Praper, S. 2007. Nove oblike odločanja za trajnostni razvoj. Urbani izziv 18, 1-2: 5-13

Healey, P. 2006. Collaborative Planning. Shaping Places in Fragmented Societies. Palgrave macmillan: 338

Hughes, J., Sadler, S. 2000. Non-plan: essays on freedom participation and change in modern architecture and urbanism. Oxford: Architectural Press: 243

Innes, J. E., Booher, D. E. 2010. Planning with Complexity. An Introduction to Collaborative Rationality for Public Policy. Routledge: 236

Jaksetič, M. 2003. Udeležba javnosti pri pripravi regionalnega razvojnega programa za Južno Primorsko. Diplomaska naloga. Ljubljana. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede (samozaložba M. Jaksetič)

Jeriha, U. 2010. Med državo in občino. Vrednotenje državnih prometnih posegov s stališča lokalne koristnosti. Inštitut za politike prostora: 56

Juričan, D. Socialni kapital kot orodje demokracije:
<http://old.radiostudent.si/projekti/demokracija/teksti/41socialnikapital.html> (28.5.2016)

Kavčič, B. 2010. Prostor kot naša skupna dobrina. V: Simoneti, M. Čas je za spremembe v urejanju prostora. Zbornik referatov in razprav, 4/2010. Ljubljana, Državni svet Republike Slovenije: 11-13

Kirn, E. 2008. Zaupanje v institucije v državah članicah EU- medčasovna analiza. Magistrsko delo. Ljubljana. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede (samozaložba E. Kirn)

Kodeks dobrih praks participacije civilne družbe v procesih odločanja, Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij. 2009

Kos, D. 2002a. Praktična sociologija za načrtovalce in urejevalce prostora. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede. Založba FDV: 168

Kos, D., Marega, M. 2002b. Obveščanje in soodločanje javnosti – model dobre prakse: 142-146

Kos, D. 2002c. Načela komunikacijskega delovanja, Aarhuška konvencija v Sloveniji, Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo, Ljubljana: 170

Kos, D. 2003. Postmoderno prostorsko planiranje? Teorija in praksa. 40, 4: 647-657

Kos, D. 2005. Participativna prenova mesta. Urbani izziv 16, 2/05: 16-23

Kos, D. 2006. Urbanistični diskurz med strokovnostjo in strokovnjaštvom. Urbani izziv 17, 1/2: 85-92

Kos, D. 2010. Prostorsko urejanje med »stroko« in »piarom«. Teorija in praksa 47, 2-3: 413-434

Kos, D. 2010. Ali se znamo pogovarjati in dogovarjati o urejanju prostora in zakaj ne? Izobraževalno gradivo. Inštitut za politike prostora.

Kos, D. 2011. (Ne)znosna težavnost komuniciranja. Arhitektov bilten, mednarodna revija za teorijo arhitekture 188,189: 22-23

Kralj, M. 2010. Problematika načrtovanja prostorskih ureditev na lokalnem nivoju. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo. IPŠPUP (samozaložba M. Kralj)

Križman T. 2012. Vloga civilne iniciative v slovenskem prostorskem načrtovanju. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani. Biotehniška fakulteta. Oddelek za krajinsko arhitekturo (samozaložba T. Križman)

Križnik, B. 2009. Lokalni odzivi na globalne izzive: kulturni okvir preobrazbe Barcelone in Seula. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede. Založba FDV: 246

Križnik, B. 2011. Brez zaupanja, nelegitimni in izključeni: neoliberalna urbana politika in lokalne pobude. Arhitektov bilten 188,189: 22-23

Lavtar, R. 2007. Sodelovanje prebivalcev v slovenskih občinah. Participacija prebivalcev pri odločanju o javnih zadevah na lokalni ravni v Sloveniji. Inštitut za lokalno samoupravo in javna naročila: 139

Lukšič, A. 1999. Javna participacija: Zakaj jo sploh potrebujemo, Inštitut za ekologijo. Ljubljana

MacCallum, D. Discourse Dynamics in Participatory Planning. Opening the Bureaucracy to Strangers. Ashgate

Marega, M., Drago, K. 2002. Aarhuška konvencija v Sloveniji: Strokovna priporočila za implementacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah. Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo: 170

Marot, N. 2010. Presoja vloge prostorske zakonodaje v slovenskem sistemu prostorskega planiranja. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Katedra za prostorsko planiranje, IPŠPUP (samozaložba N. Marot)

Matjašec, M. 2010. Krajini zagotoviti ustrezno prostorsko politiko. V: Simoneti, M. Čas je za spremembe v urejanju prostora. Zbornik referatov in razprav 4/2010. Ljubljana, Državni svet Republike Slovenije: 45-48

Mlakar, A. 2009. Negotovost v prostorsko načrtovalskih postopkih. Urbani izziv 20, 2:22-35

Neuman, W. L. 2006. Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches. Sixtr Edition. University of Wisconsin at Whitewater. Person Education: 592

Ogorelec, B. 1990. Sodelovanje ljudi v načrtovalskem postopku. Urbani izziv 11: 25-30

Ogorelec, B. 1995. Komuniciranje z javnostjo- priročnik za urbaniste. Urbanistični inštitut Republike Slovenije: 54

Ostan, A. S. 2010. Prostor kot univerzalna dobrina povezovanja človeštva. V: Simoneti, M. Čas je za spremembe v urejanju prostora. Zbornik referatov in razprav, št.4/2010. Ljubljana, Državni svet Republike Slovenije: 19-21

People and planning. Department of the Environment Scottish Developnemt Department Welsh Office. 1972

Ploštajner, Z. 2003. Participacija v prostorskem planiranju. Urbani izziv 14, 1: 51-54

Peterlin, M, Cerar, A. 2011. Načrtovanje mesta »od spodaj«. Arhitektov bilten 188,189: 33-38

Pogačnik, A. 2010. Za trajnostno prostorsko, gospodarsko, socialno in okoljsko načrtovanje. V: Simoneti, M. Čas je za spremembe v urejanju prostora. Zbornik referatov in razprav, št.4/2010. Ljubljana, Državni svet Republike Slovenije: 33-36

Prelog, M. 2009. Razmerje med strateškim in normativnim vidikom v lokalnem prostorskem planu. Magistrsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Katedra za prostorsko planiranje, IPŠPUP (samozaložba M. Prelog)

Prosen, A. 2008. Nasilna urbanizacija slovenskega podeželja. Delo. Sobotna priloga. http://www.dkas.si/files/Sobotna_Kras_Prosen_2008_01_14.pdf

Ramovič, S. 2012. Demokratična kakovost osnovanih javnopolitičnih omrežij na primeru umeščanja cestne infrastrukture v prostor. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede (samozaložba S. Ramovič)

Schlossberg, M., Shuford, E. 2005. Delineating »Public« and »Participation« in PPGIS. URISA Journal 16, 2: 15-26

Sendi, R. 2005. Sodelovanje stanovalcev kot pogoj za uspešno izvedbo prenove stanovanjskih sosesk. Urbani izziv 16, 2/05: 5-15

Simoneti, M. 2006. Izobraževanje za sodelovanje. Urejanje prostora mora v šolo! Urbani izziv 17, 1/2:119-125

Simoneti, M., Zavodnik Lamovšek, A. 2009. Prostor za vsakdanjo rabo. Širimo znanje za sodelovanje pri urejanju prostora. Ljubljana. Ministrstvo za okolje in prostor: 54

Simoneti, M. 2009. Poplava civilnih iniciativ. Sodelovanje je pogoj za učinkovito urejanje prostora. Mladina. Priloga 25: 16-18

Stanič, I. 2005. Sinergija iz sodelovanja- zagotavljanje legitimnosti? Urbani izziv 16, 2/05: 126-127

Škrl - Marega, M. 2007. Načrtovanje z ljudmi ne za ljudi. Veliki razvojni projekti in skladni prostorski razvoj: 21-26

Toš, N. 2007.(Ne)zaupanje v institucije. Potek demokratične institucionalizacije v Sloveniji (1991-2006). Teorija in praksa 44, 4/2007: 367-395

Uršič, M. 2008. Problem popularizacije strokovnih besedil: analiza medijskih diskurzov o ljubljanskem urbanizmu. Urbani izziv 19, 1/08: 66-76

Uršič, M., Zavratnik, S., Trček, F., Kos, D., Hočevar, M., Zorman, A. 2009. Končno poročilo o rezultatih 1. Dela javnomnenjske raziskave: spreminjanje ureditve javnega premeta v Ljubljani in Ljubljanski regiji. Univerza v Ljubljani. Mestna občina Ljubljana.

Uršič, M. 2011. Participacija je ključ do uspešnega projekta. Pogovor z Majo Simoneti. Arhitektov bilten. 188,189: 24-29

Verovšek, Š., Zupančič, T. 2009. Sodelovanje arhitekture in splošne javnosti. AR 29, 2: 44-49

Visković Rojs, D. 2012. Kriza legitimnosti prostorskega načrtovanja – vprašanje porticipacije v primeru revitalizacije bežigrajskega stadiona. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede (samozaložba D. Visković Rojs)

Vrbica, S., Matoz Ravnik, A. 2010. Vključevanje lokalnih pobud in javnosti v postopke urejanja prostora. Izobraževalno gradivo. Inštitut za politike prostora

Zavodnik Lamovšek, A. 2003. Prostorsko planiranje na poti k sistemski ureditvi. Urbani izziv 14, 1/03: 15-20

Ministrstvo za okolje in prostor. 2011. 9. Priporočila vsem občinam v Republiki Sloveniji. Priporočilo občinam za zgodnejše vključevanje javnosti v postopke priprave prostorskih aktov lokalnih skupnosti.

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/pomembni_dokumenti/priporocila/9_priporocila_vkljucevanje_javnosti.pdf

7 PRILOGE

7.1 Izhodiščna vprašanja za poglobljene polstrukturirane intervjuje

1. Hipoteza magistrskega dela nakazuje smer, ki pravi, da je odnos stroke do participacije javnosti v prostorskem načrtovanju na lokalni ravni slab, izhajajoč iz nezadovoljne in slabo motivirane javnosti. Kakšno je vaše mnenje glede tega?
2. Ali je po vašem mnenju javnost v zadostni meri vključena v postopek priprave prostorskih dokumentov in v sam proces odločanja?
3. Ali ste mnenja, da dodatno vključevanje javnosti v postopke prostorskega načrtovanja na lokalni ravni kot to predpisuje zakonodaja sam postopek priprave le še dodatno zaplete in upočasni?
4. Je javnost dovolj izobražena za dodatno vključevanje?
5. Kdo so po vašem mnenju glavni predstavniki javnosti?
6. Ali ste mnenja, da javnost zaupa prostorskim načrtovalcem?
Ali javnost zaupa:
 - i. Lokalni skupnosti
 - ii. Resornim ministrstvom
 - iii. državi
7. Prostorsko načrtovanje je kompleksna strokovna disciplina, ki združuje širok nabor strokovnjakov in zahteva sposobnost sodelovanja med njimi, kar pa ni vedno enostavno. Kakšen je po vašem mnenju odnos znotraj stroke med posameznimi strokovnimi skupinami?
8. Ali je sploh mogoče govoriti o neposrednem odnosu stroka -javnost? V postopkih priprave prostorskih dokumentov so vedno prisotni tudi predstavniki lokalnih oblasti in ministrstev, ki pa nimajo zanemarljive vloge.
9. Katere so po vašem mnenju nujne poteze, ki bi izboljšale stanje na tem področju?

7.2 Vprašalnik spletne ankete

Javnost v prostorskem načrtovanju

Kratko ime ankete: Javnost v prostorskem
načrtovanju

Število vprašanj: 25

Anketa je aktivna

Aktivna od: 16.03.2016

Avtor: irena.strupeh@gmail.com
irena.strupeh@gmail.com

Dne: 15.03.2016

Aktivna do: 16.06.2016

Spreminjal: irena.strupeh@gmail.com
irena.strupeh@gmail.com

Dne: 16.03.2016

XSPOL - Spol:

- Moški
- Ženski

XSTAR2a4 - V katero starostno skupino spadate?

- do 25 let
- 26 - 45 let
- 46 - 64 let
- 65 let ali več

XIZ1a2 - Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?

- Osnovna šola
- Srednja šola
- Višja ali visoka, univerzitetna
- Magisterij ali doktorat

XLOKACREGk - Kje prebivate?

Kohezijski regiji Slovenije

- V mestu
- Na podeželju

Q1 - Iz katere regije prihajate

- Pomurska
- Podravska
- Koroška
- Savinjska
- Zasavska
- Spodnjeposavska
- Osrednjeslovenska
- Gorenjska
- Notranjsko - kraška
- Goriška

- Obalno - kraška
- Jugovzhodna Slovenija

Q2 - Ali ste seznanjeni z možnostjo sodelovanja v postopkih priprave občinskih prostorskih dokumentov v vaši občini?

- da
- ne

IF (2) Q2 = [2] (ne)

Q3 - Zakaj ne?

- Ker je slaba obveščенost.
- Ker me vsebina prostorskih dokumentov ne zanima.
- Zaradi drugih razlogov, ki so:

IF (2) Q2 = [2] (ne)

Q4 - Kateri informacijski kanal bi vam najbolj ustrezal za prejemanje informacij oz. seznanjanje o dokumentih pri katerih lahko sodelujete? (navedite en kanal)

IF (2) Q2 = [2] (ne)

Q5 - Ocenite stopnjo strinjanja z naslednjimi trditvami.

	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	niti - niti	se strinjam	popolnoma se strinjam
Občina v kateri živim kvalitetno opravlja svoje delo.:	☐	☐	☐	☐	☐
Zadovoljen sem z okoljem v katerem živim.:	☐	☐	☐	☐	☐
Zadovoljen sem z načinom obveščanja o dogajanju v naši občini.:	☐	☐	☐	☐	☐

IF (2) Q2 = [2] (ne)**Q6 - Ocenite stopnjo zaupanja v posamezne akterje?**

	sploh ne zaupam	ne zaupam	niti - niti	zaupam	popolnoma zaupam
v strokovnjake s področja prostorskega načrtovanja:	☐	☐	☐	☐	☐
v lokalno skupnost:	☐	☐	☐	☐	☐
v resorna ministrva:	☐	☐	☐	☐	☐
v državo:	☐	☐	☐	☐	☐

IF (3) Q2 = [1] (da)**Q7 - Preko katerih kanalov prejimate informacije za sodelovanje v postopkih priprave prostorskih dokumentov?**

Možnih je več odgovorov

- objave na spletnih straneh občine
- objave v lokalnem časopisu
- na oglasni deski občine
- objave na radiu
- Drugo (navedite)

IF (3) Q2 = [1] (da)**Q8 - Kateri informacijski kanal bi vam najbolj ustrezal za prejemanje informacij oz. seznanjanje o dokumentih pri katerih lahko sodelujete?****(navedite en kanal)****IF (3) Q2 = [1] (da)****Q9 - Ali se tudi vključujete v proces priprave dokumentov?**

- da
- ne

IF (4) Q9 = [1] (da)**Q10 - S kakšnim namenom se vključujete?**

Možnih je več odgovorov

- Ker želite spremembo namembnosti zemljišča.
- Ker bi radi prispevali k splošnemu izboljšanju stanja v prostoru.
- Ker je to dolžnost občana.
- Iz drugih razlogov, ki so:

IF (4) Q9 = [1] (da)**Q11 - Kakšen način vključevanja običajno izberete?**

Možnih je več odgovorov

- Podam pisno pobudo.
- Udeležim se morebitnih urbanističnih delavnic.
- Udeležim se javne razprave.
- Sodelujem na forumih.
- Podam pisno pripombo.
- Podam ustno pripombo na zapisnik.
- Sodelujem v civilnih iniciativah.
- Na drug način, ki je:

IF (4) Q9 = [1] (da)**Q12 - Ali menite, da ste v proces priprave prostorskih dokumentov vključeni dovolj zgodaj, da še imate možnost vplivati na vsebino dokumenta?**

- da
- ne

IF (4) Q9 = [1] (da)**Q13 - Ali menite, da ste v proces priprave prostorskih dokumentov vključeni dovolj zgodaj, da še imate možnost izbirati med različnimi alternativami?**

- da
- ne

IF (4) Q9 = [1] (da)

Q14 - Katere so ključne težave s katerimi se soočate pri vključevanju v procese priprave prostorskih dokumentov?

(navedete lahko več težav)

IF (4) Q9 = [1] (da)

Q15 - Ocenite stopnjo zadovoljstva z naslednjimi aktivnostmi na področju prostorskega načrtovanja v vaši občini.

	sploh nisem zadovoljen	nisem zadovoljen	niti - niti	zadovoljen sem	zelo sem zadovoljen
Zadovoljen sem z načinom obveščanja na področju prostorskega načrtovanja.:	☐	☐	☐	☐	☐
S postopki, ki omogočajo sodelovanje sem zadovoljen.:	☐	☐	☐	☐	☐
Zadovoljen sem z vsebino prostorskih dokumentov.:	☐	☐	☐	☐	☐
Zadovoljen sem z vodenjem postopka priprave s strani občine.:	☐	☐	☐	☐	☐
Zadovoljen sem z odnosom načrtovalcev do javnosti.:	☐	☐	☐	☐	☐

IF (4) Q9 = [1] (da)

Q16 - Ocenite stopnjo strinjanja z naslednjimi trditvami.

	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	niti - niti	se strinjam	popolnoma se strinjam
Podane predloge in pripombe se ustrezno obravnavajo.:	☐	☐	☐	☐	☐

Na podane predloge in pripombe prejmem obrazložen in argumentiran odgovor.:	☐	☐	☐	☐	☐
Predlogi in pripombe so večinoma sprejeti.:	☐	☐	☐	☐	☐

IF (4) Q9 = [1] (da)**Q17 - Ocenite stopnjo zaupanja v posamezne akterje?**

	sploh ne zaupam	ne zaupam	niti - niti	zaupam	popolnoma zaupam
v strokovnjake, ki prostorske dokumente načrtujejo:	☐	☐	☐	☐	☐
v lokalno skupnost, ki vodi postopke priprave prost. dok.:	☐	☐	☐	☐	☐
v resorna ministrstva, ki podajajo mnenja na te dok.:	☐	☐	☐	☐	☐
v državo, ki bdi nad postopki in vsebinami dokumentov:	☐	☐	☐	☐	☐

IF (4) Q9 = [1] (da)**Q18 - Prosim, ocenite svoje kompetence v zvezi s sodelovanjem v pripravi prostorskih dokumentov. (za vsako trditev navedite stopnjo strinjanja)**

	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	niti - niti	se strinjam	popolnoma se strinjam
Stališče, ki ga zastopam, znam ustrezno opredeliti in ga argumentirati.:	☐	☐	☐	☐	☐
Poznam oblike, orodje in tehnike vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja.:	☐	☐	☐	☐	☐

Zavedam se prednosti in ovir pri vključevanju javnosti v postopke prostorskega načrtovanja.:	☐	☐	☐	☐	☐
Poznam postopke priprave prostorskih dokumentov.:	☐	☐	☐	☐	☐
Poznam vsebino prostorskih dokumentov.:	☐	☐	☐	☐	☐

IF (4) Q9 = [1] (da)

Q21 - Ocenite naslednje predloge za izboljšanje stanja na področju vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja na lokalni ravni.

	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	niti - niti	se strinjam	popolnoma se strinjam
več obveščanja v medijih:	☐	☐	☐	☐	☐
več urbanističnih delavnic:	☐	☐	☐	☐	☐
daljše trajanje javnih razgrnitev:	☐	☐	☐	☐	☐
predstavitve vsebin na način, ki ga razume tudi laična javnost:	☐	☐	☐	☐	☐
bolj pogoste uradne ure, kamor bi se lahko prišli pogovoriti in povprašati o dilemah:	☐	☐	☐	☐	☐

IF (4) Q9 = [1] (da)

Q22 - Ali menite, da bi potrebovali dodatna znanja oz. veščine za sodelovanje v procesih priprave prostorskih dokumentov?

- da
- ne

IF (5) Q22 = [1] (da)

Q23 - Katera znanja oz. veščine bi še potrebovali za uspešno sodelovanje v procesih prostorskega načrtovanja?